

ViaDian kristillinen kuntoutus - Naisvangin tie rikoksettomaan elämään

Forsblom, Ulla ja Kerttula-Hiippavuori, Katriina

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**ViaDian kristillinen kuntoutus - Naisvangin
tie rikoksettomaan elämään**

Forsblom, Ulla ja
Kerttula-Hiippavuori, Katriina
Sosionomikoulutus
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Huhtikuu 2019

Forsblom, Ulla, Kerttula-Hiippavuori, Katriina

ViaDian kristillinen kuntoutus - Naisvangin tie rikoksettomaan elämään

Vuosi 2019 Sivumäärä 84

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kristillisen kuntoutuksen (KriKu) merkitystä naisvangien muutosprosessissa ja rikollisuudesta irrottautumisessa. Tutkimme myös millainen merkitys ViaDia ry:n tuetun vapautumisen mallilla on ollut näiden naisten yhteiskuntaan integroitumisessa sekä rikoksettoman elämäntavan tukemisessa. Lisäksi opinnäytetyömme tuloksista nousi esille nais erityisiä kristillisen kuntoutuksen kehittämiskohteita, joihin Rikosseuraamuslaitos ja ViaDia voisivat yhdessä vaikuttaa. Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys rakentuu nais erityisestä tutkimuksesta, kristillisestä ihmiskäsityksestä sekä rikollisuudesta irrottautumisesta, desistanssin, teoriasta. Nais erityisessä tutkimuksessa voimaantuminen, identiteetin uudelleenrakentuminen, naisten päihdeproblematiikka sekä vertaistuki ovat keskeisiä käsitteitä. Opinnäytetyön tilasi ViaDia Pirkanmaa ry.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus. Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun. Haastattelimme kahdeksaa Hämeenlinnan vankilan kristilliseen kuntoutukseen osallistunutta naista. Aineiston analysointimenetelmänä on käytetty laadullista sisällön analyysia. Tulosten perusteella voidaan todeta, että vankilassa alkanut kristillinen kuntoutus vaikuttaa naisvangin identiteetin uudelleenrakentumiseen ja luo siten mahdollisuudet rikollisuudesta irrottautumiseen. ViaDian tuetun vapautumisen malli luo monialaiset edellytykset yhteiskuntaan integroitumiselle ja rikoksettoman elämäntavan ylläpitämiselle. Nais erityisen kristillisen kuntoutuksen kehittämisehdotuksena olemme tuoneet esille elämänhallintataitojen, päihderiippuvuuden käsittelemisen monipuolistamisen, sekä ulkopuolisten toimijoiden hyödyntämisen laajemmin osana kuntoutusta.

Asiasanat: nais erityisyys, kristillinen kuntoutus, identiteetti, voimaantuminen, vertaistuki, desistanssi

Forsblom, Ulla, Kerttula-Hiippavuori, Katriina

ViaDia's Christian rehabilitation - A female prisoner's way to a crime-free life

Year	2019	Pages	84
------	------	-------	----

The purpose of this Bachelor thesis was to study the significance of Christian rehabilitation (KriKu) on female inmates' personal change processes and how it supports desistance from crime. In addition, the relevance of ViaDia's supported release method was studied on how it helped these women integrate into society and supported life without crime after imprisonment. This thesis was commissioned by ViaDia Pirkanmaa ry. The theoretical framework consists of women specific studies, Christian philosophy of life and the desistance theory. The key concepts on women specific studies were empowerment, rebuilding one's identity, women's substance abuse problems and peer support.

This qualitative thesis collected data using semi-structured theme interviews. Eight female inmates were interviewed who had been involved in Christian rehabilitation in Hämeenlinna prison. The data analysis was carried out with content analysis. The results show that Christian rehabilitation started in prison affects female inmates in rebuilding their identity and creates opportunities to desist from crime. ViaDia's supported release method creates different conditions to integrate into society and to maintain a crime-free lifestyle. The results of this study highlighted some women specific areas for development in Christian rehabilitation that the Criminal Sanctions Agency and ViaDia could develop together. Based on the results of this thesis the development of woman specific Christian rehabilitation could include diversifying the rehabilitation in life management skills and in addiction treatment, and more extensive use of external actors as part of rehabilitation.

Keywords: woman specific, Christian rehabilitation, identity, empowerment, peer support, desistance

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Toimintaympäristön esittely	8
2.1	ViaDia ry:n vankila- ja kriminaalityö.....	8
2.2	ViaDian kristillinen kuntoutusosasto KriKu Hämeenlinnan vankilassa.....	9
2.3	Kristillisen kuntoutuksen sisältö	10
2.4	ViaDia Pirkanmaan Tampereen päiväkeskustoiminta	11
3	Naisvangit rikosseuraamusasiakkaina	12
3.1	Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet ja arvot.....	12
3.2	Lainsäädäntö ja uusintarikollisuuden vähentämistavoite	13
3.3	Naisvankitilastot	14
3.4	Haavoitettu naiseus.....	16
3.5	Uskonnon harjoittaminen vankilassa.....	18
4	Teoreettinen viitekehys	20
4.1	Naisvankien erityispiirteet.....	20
4.2	Desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen	21
4.3	Voimaantuminen.....	25
4.4	Identiteetin uudelleenrakentuminen	26
4.5	Naisten päihdeproblematiikka	28
4.6	Vertaistuki	30
4.7	Kristillinen ihmiskäsitys	31
5	Tutkimusasetelma	31
5.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	32
5.2	Opinnäytetyön toteutus	32
5.3	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu.....	33
5.4	Tutkimuksen kohderyhmät.....	35
5.5	Aineiston analyysi	35
5.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	36
6	Opinnäytetyön tulokset.....	39
6.1	Haastateltavien taustatiedot ja ryhmään liittyminen	39
6.2	Identiteetti rakentuu uudelleen	40
6.3	Hengellisyys osana kuntoutumista.....	42
6.4	ViaDia ja vertaistuki	44
6.4.1	KriKu-ohjaaja ryhmän luottamuksen rakentajana	45
6.4.2	Vertaistuki ja yhteyden kokeminen	46
6.4.3	Sosiaaliset suhteet muutoksessa	48
6.5	ViaDia rikoksettoman elämän tukijana	49

6.5.1	KriKusta saadut valmiudet ja ViaDian käytännön apu	49
6.5.2	Kohti uusia päämääriä	51
6.5.3	Omakohittaiset rikoksetonta elämää tukevat tekijät.....	52
6.6	Naisvangit mukana kehittämässä KriKua ja Hämeenlinnan naisvankilaa 2020.....	53
6.7	Naisvangit kiittävät Rikosseuraamuslaitosta.....	55
7	Johtopäätökset.....	56
7.1	Rikollisuudesta irrottautuminen edellyttää uutta identiteettiä	57
7.2	ViaDian tuetun vapautumisen malli tarjoaa edellytykset rikoksettomaan elämään kiinnittymiselle.....	60
7.3	Nais erityisen kristillisen kuntoutuksen kehittäminen edellyttää ViaDian ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötä	62
8	Pohdinta.....	63
8.1	Opinnäytetyö prosessina	63
8.2	Ammatillinen reflektointi.....	65
8.3	Opinnäytetyömme eettisyys ja luotettavuus	66
8.4	Opinnäytetyön hyödyllisyys, kehittämis- ja jatkotutkimusehdotukset	68
	Lähteet.....	71
	Kuviot.....	75
	Liitteet	76

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tarkoitus on kuvata kristillisen kuntoutuksen (myöh. KriKu) ja ViaDian tuetun vapautumisen mallin merkitystä naisvankien muutosprosessissa ja rikollisuudesta irrottautumisessa. Tutkimusten mukaan naisvankien erityistarpeet kytkeytyvät naisvankien laajaalaiseen traumatisoitumiseen ja näihin tarpeisiin vastaaminen vaatii nais erityistä, sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa (Naiset näkyviksi 2008, 98-99; Virokangas & Väyrynen (toim.), 2013, 209). Tutkimme millainen merkitys ViaDia ry:n tuetun vapautumisen mallilla on ja on ollut naisvankien rikoksettoman elämäntavan omaksumisessa ja sen ylläpitämisessä. Opinnäytetyömme tuloksista nousee esille myös nais erityisen kristillisen kuntoutuksen kehittämisen kohteita. Tutkimuksemme työelämäkumppanina ja työn tilaajana toimii valtakunnallisen diakoniajärjestö ViaDia ry:n Pirkanmaan aluejärjestö.

ViaDia ry tuotti vuosina 2017-2019 sosiaalipalveluna Hämeenlinnan naisvankilalle kristillistä kuntoutustoimintaa, joka on tärkeä osa naisvankien kuntoutuspolkua. ViaDia Pirkanmaa esitti tutkimustoiveenaan vankilassa alkavan kristillisen kuntoutuksen ja tuetun vapautumisen mallin merkityksen tutkimista kehittääkseen ja laajentaakseen omaa toimintaansa. ViaDian tavoitteena on myös hyödyntää opinnäytetyön tuloksia laatiessaan Rikosseuraamuslaitokselle hyvien käytänteiden oppaan.

Rikosseuraamuslaitoksen strategia korostaa yhteistyön ja verkostoitumisen merkitystä pyrki- myksissä lisätä vangin valmiuksia kiinnittyä takaisin yhteiskuntaan. Uusintarikollisuutta koske- vissa tutkimuksissa on havaittu, että vaikka uusimisriski on suuri vapautumisen jälkeen, uusi- misen todennäköisyys vähenee nopeasti ensimmäisten kuukausien aikana. Tätä ajatusta tukee laajasti esitetyt käsitykset tuetun vapautumisen merkityksestä uusintarikollisuuden vähentä- misessä ja edistettäessä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään yhteiskunnassa. Opinnäy- tetyömme avulla saadaan tietoa, millä tavoin jo vankeusaikana aloitettu kuntoutus ja vapau- tumisen valmistelu kantaa yli kriittisen nivelvaiheen ja auttaa naisvankeja integroitumaan yhteiskuntaan.

Opinnäytetyössämme pyrimme saamaan vastaukset kolmeen tutkimuskysymykseen: 1. Millai- nen merkitys kristillisellä kuntoutuksella on naisvankien muutosprosessissa ja rikollisuudesta irrottautumisesta? 2. Millä tavoin ViaDian tuetun vapautumisen malli parantaa naisvankien valmiuksia kiinnittyä rikoksettomaan elämäntapaan yhteiskunnassa? sekä 3. Miten Rikosseu- raamuslaitos ja ViaDia voisivat kehittää nais erityistä kristillistä kuntoutusta?

Kiinnostus naisten kristillisen kuntoutuksen tutkimiseen kumpuaa opinnäytetyön tekijöiden omasta arvomaailmasta. Nais erityinen työ on lähellä tutkijoiden sydäntä ja he ovat omassa elämässään sekä omien elämäkokemustensa kautta päässeet tutustumaan oman elämänsä kipukohtiin, keskeneräisyyteen sekä naiseuden haasteisiin. Nämä kokemukset antavat oman-

laista sensitiivisyyttä tehdä nais erityistä opinnäytetyötä. Matka itseensä ja menneisyyteensä on rankka tie, mutta se on läpikäymisen arvoinen tie. Ulla toimii Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen erikoissuunnittelijana Hämeenlinnan toimipisteessä. Hän on arviointityössään saanut konkreettisesti huomata, kuinka kiinteästi naisvankien rikollisuus kytkeytyy epävakaisiin ja turvattomiin lähisuhteisiin ja näihin juontuviin tunne-elämän vaurioihin. Katriina puolestaan on yhteiskuntatieteilijänä aikaisempien opintojensa kautta tutustunut rikollisuuteen yhteiskunnallisena ilmiönä.

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu, joka toteutettiin yksilöhaastatteluna. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa aihepiiri ja teemat ovat tiedossa, ja jossa jokaiselle haastateltavalle esitetään samat haastattelukysymykset. Yksilöhaastattelussa on mahdollista luoda vapautunut ja luonteva keskustelutilanne, kun keskustellaan henkilökohtaisista asioista. Haastateltavat valittiin KriKun käyneiden naisten joukosta ja heiltä pyydettiin suostumus haastatteluun. Teemahaastattelukysymysten pilotoinnilla, haastattelutilanteiden hyvällä suunnittelulla ja valmistautumisella pyrimme huolehtimaan mahdollisimman hyvän ja kattavan aineiston saamisesta.

Aineiston analysointimenetelmänä käytettiin laadullista sisällön analyysia, jolla voidaan luotettavasti kuvata tutkittavaa ilmiötä sekä analysoida tiedollista sisältöä haastattelututkimuksesta. Opinnäytetyön tulokset raportoidaan ViaDia ry:lle sekä Hämeenlinnan vankilalle. Opinnäytetyön tulosten kautta on tarkoitus saada tietoa siitä naisvankien identiteetin uudelleenrakentumisen kokonaisuudesta, joka käynnistää rikollisuudesta irrottautumisen prosessin. ViaDian tuetun vapautumisen mallin tarkastelun avulla tuodaan näkyväksi tuki- ja palvelujärjestelmien sisältö, joka luo naisvangille mahdollisuudet integroitua takaisin yhteiskuntaan ja pitää yllä rikoksetonta elämäntapaa.

2 Toimintaympäristön esittely

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyömme toimintaympäristöt, joihin kuuluu ViaDia ry:n Hämeenlinnan vankilassa ylläpitämä kristillinen kuntoutusosasto, ”KriKu”, sekä ViaDian tuetun vapautumisen malli, jonka toimintapaikkana on ViaDia Tampereen päivätoimintakeskus.

2.1 ViaDia ry:n vankila- ja kriminaalityö

ViaDia ry on kristillisiin arvoihin pohjautuva valtakunnallinen diakoniatyön järjestö, jonka tavoitteena on palvella Jumalaa, auttaa lähimmäisiä ja levittää diakonista liikehdintää Suomessa ja ulkomailla. Järjestö perustettiin tammikuussa 1936 ja toimi alun perin nimellä Kristillinen raittiusliitto ry. Vuonna 2007 Sosiaalilähetys ja Kristillinen raittiusliitto yhdistyivät ja uudeksi nimeksi muodostui nykyinen ViaDia ry. (ViaDia ry 2018.)

Reilun satavuotisen historian ajan useissa seurakunnissa on tehty vankien ja heidän omaisten auttamiseksi paljon vapaaehtoisuuteen perustuvaa kristillistä vankilälähetystyötä. Perustehtävänä ViaDia kokee edelleen olevan toivon ja armon sanoman viemisen myös sinne, missä sitä inhimillisesti katsottuna on vähän. ViaDia uskoo, että jokainen ihminen on Jumalan kuvaksi luotu ja kristinuskon perussanoma armosta kuuluu niin vangille kuin vangin omaisille. ViaDian diakoniatyö on avoinna kaikille, joilla on itsellä tai läheisellään menossa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano. Vankila- ja kriminaalitiön yhdyshenkilönä toimii Pekka Matilainen ja hänen työparinaan Heli Karjunen. (ViaDia ry 2018.)

ViaDian varsinainen kenttätyö tehdään vapaaseurakuntien alaisuudessa, paikallisyhdistysten kautta. Paikallisyhdistykset ovat itsenäisiä rekisteröityjä yhdistyksiä. Nykyään kymmenet ViaDian paikallisyhdistykset ympäri Suomen ovat mukana työskentelemässä aineellisen, henkisen ja hengellisen eriarvoisuuden lievittämiseksi Suomessa. ViaDian muita työmuotoja ovat vanhustyö, ViaDia-torit, monikulttuurinen työ, päihdetyö ja Rise-Varikko-hanke. (ViaDia ry 2018; Vuosikertomus 2016, 11.)

2.2 ViaDian kristillinen kuntoutusosasto KriKu Hämeenlinnan vankilassa

Hämeenlinnan vankila muuttui 1.7.2017 naisvankilaksi. Suljettujen osastojen lisäksi vankilassa on perheosasto, jonne tutkintavanki voi sijoittua alle 2-vuotiaan lapsensa kanssa. Hämeenlinnan vankilan sisäilmaongelmien vuoksi vanha päärakennus on tyhjennetty vuoden 2019 aikana asukkaista, ja tällä hetkellä Hämeenlinnan vankilan vankipaikkaluku on 48 naisvankipaikkaa, jotka sijaitsevat vankisairaalan rakennuksessa. Henkilökunnan määrää on myös jouduttu vähentämään. Vuoden 2017 keskivankiluku oli 91 ja valtaosa vankilan 108 työntekijästä kuuluivat valvontahenkilöstöön (Rikosseuraamuslaitos 2018).

Hämeenlinnan vankilan nykyiselle tontille rakennetaan moderni 100-paikkainen suljettu naisvankila, joka on tarkoitus ottaa käyttöön syksyllä 2020. Kyseessä on vankilakonseptin pilotointikohde, jonka avulla Rikosseuraamuslaitos luo uudenlaista tulevaisuuteen suuntautuvaa toimintakulttuuria suomalaiseen vankeinhoitoon. Oikeusministeriön osastopäällikkö Arto Kujalan laatiman perustelumuiiston mukaan naisvangeille tarkoitettu uudisrakennus tukee parhaiten Rikosseuraamuslaitoksen strategian ja toiminnallisten tavoitteiden toteuttamista, jossa vankeusaika toimii ikään kuin oppimisympäristönä siihen, miten yhteiskunnassa voi toimia rikoksettomasti. (Kujala 2018, 1.)

Uuden vankilan toiminta rakentuu naisvankien tarpeisiin. Naisvankien kuntouttaminen ja valmentaminen rikoksettomaan elämään onnistuu paremmin yksikössä, jonne ei sijoiteta lainkaan miesvankeja. Tämä parantaa myös arjen sujuvuutta ja vankilaturvallisuutta. Uudessa vankilassa tavoitteena on, että kaikki vangit saataisiin aktivoitua toimintaan, joka pitää sisällään mm. opiskelua, siviiliin valmentavaa työtä sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutusta.

Uuden tekniikan mahdollisuudet mm. opiskelussa, arjen toiminnassa ja yhteydenpidossa omaisiin pyritään hyödyntämään nykyistä paremmin. (Kujala 2018, 1.)

Kuopion vankilasta saatujen myönteisten kokemusten myötä Hämeenlinnan vankila sai oman KriKun toukokuussa 2017 ja tätä kirjoitettaessa Hämeenlinnan vankilan kristillisen kuntoutuksen on käynyt kaikkiaan 15 naisvankia. Opinnäytetyömme johtopäätöksiä kirjoitettaessa, Hämeenlinnan naisvankila on suljettuna sisäilmaongelmien vuoksi. Näin ollen myöskään KriKu ei ole käynnissä.

Kristillinen kuntoutus perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen, kristillisiin arvoihin ja etiikkaan, jossa ensiarvioisia ovat ihmisen tasa-arvoinen kohtaaminen, palvelu sekä monet sosiaalityön menetelmät. Sekä ryhmä-, että yksilökeskustelut antavat mahdollisuuden tutustumiseen ja sen myötä myös koepausajan sekä vapautumisen jälkeisen ajan suunnitelmissa tukemiseen. Viime vuosien aikana ViaDia ry on erityisesti kehittänyt vankien tuetun vapautumisen mallia, jossa Vapaaseurakunnissa tapahtuviin päiväkeskustoimintoihin otetaan vapautuvia vankeja työllisyystoimiin ja vapaaehtoistyöhön.

Opinnäytetyössä käytämme käsitettä ViaDia-perhe tarkoittaessamme yhteisöä, johon kristillistä kuntoutusosastoa käyvä vanki liittyy, ja joka käsittää ViaDia ry:n parissa toimivien henkilöiden vertaistukiyhteisön ja -verkoston. ViaDia-perhe muodostaa parhaimmillaan turvallisen yhteisön, joka tukee uutta rikoksetonta elämäntapaa sekä muodostaa uuden ihmissuhdeverkoston.

2.3 Kristillisen kuntoutuksen sisältö

Kristillisen kuntoutusosaston keskeinen hengellinen sisältö muodostuu kristinuskon perusteita käsittelevästä Alfa-kurssista, rukouksesta ja Raamatun tutkimisesta. Lisäksi osastolla käsitellään toipumiseen, elämänhallintaan ja päihteisiin liittyviä asioita niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Toipumistyö keskittyy kristillisen toipumistyön Krito-ryhmän työskentelyyn ja päihdekuntoutus 12 askeleen kristilliseen viitekehykseen. Tärkeänä osana KriKua on myös osallistujien oman elämän sekä elämänhistorian, nykyhetken ja tulevaisuuden tavoitteiden ja niihin liittyvien mahdollisuuksien käsitteleminen. (KriKu 2018.)

Alfa-kurssi keskittyy kristillisen uskon perusteisiin luentojen ja keskustelujen kautta. Alfa-kurssi perustettiin 1990-luvun alussa Englannissa ja se on levinnyt yli 150 maahan ja vakiintunut osaksi seurakuntien toimintaa. Keskeisessä osassa Alfa-kurssia ovat myös yhteiset ruokailuhetket. Alfa-kurssi on tarkoitettu kristinuskosta kiinnostuneille, elämän merkityksen etsijöille sekä myös kristinuskoa epäileville. (Kansan Raamattuseura 2018a.)

Kristillisen toipumistyön Krito-ryhmät ovat sielunhoidollisia vertaistukiryhmiä, joissa jokainen voi luottamuksellisessa ilmapiirissä kertoa omasta elämästään ja sen kipukohdista sekä vai-

keuksista. Keskeiset työvälineet Krito-ryhmän kokoontumisissa ovat omasta elämästä kertominen, toisten kuunteleminen, luottamukselliset keskustelut, rukous ja kirjoittaminen.

Ryhmien kokoontumisia ohjaavat säännöt, joiden mukaan jokaisella on mahdollisuus käyttää yhtä paljon aikaa oman tarinansa kertomiseen eikä ryhmässä anneta neuvoja toisille. Työskentelyn apuna käytetään Krito-ryhmille suunniteltua kirjallisuutta, jotka tukevat yksilön omaa toipumistyöskentelyä erilaisten tehtävien ja toipumistarinoiden avulla. (Kansan Raamatuseura 2018b.)

Yhdysvaltalaiset William Griffith Wilson ja Robert Holbrook Smith perustivat vuonna 1935 hengellisen AA (Alcoholics Anonymous) -liikkeen, jonka jäsenten päämääränä on pysyä raittina ja auttaa toisia riippuvaisia saavuttamaan raittius. Ensimmäinen AA-ryhmä perustettiin Suomeen vuonna 1948. Wilson ja Smith huomasivat, että keskustellessaan yhdessä juomistaan/päihteiden käyttämisestään ja sen aiheuttamista haitoista sekä toimiessaan muiden alkoholiongelmaisten kanssa he pysyivät itse raittina ja alkoivat toipua. Keskeisenä osana AA:n käyttämää askeltyöskentelyä on voimattomuuden myöntäminen omaan elämäänsä ja elämäntilanteeseen nähden, rehellisyys ja avoimuus. (Suomen AA 2018.) AA-liikkeen alkujuurret ovat kristillisissä arvoissa, joissa 12 askeleen kautta on mahdollista toipua riippuvuuksista sekä muista tuhoavista ja pakonomaisista toimintamalleista. 12 askeleen vertaistukiryhmissä hengellisyydellä tarkoitetaan erityisesti ihmisten sisäisten arvojen ja oman olemassaolon merkityksen löytämistä ja vahvistamista sekä omaa henkistä ja hengellistä kasvuprosessia. Omien arvojen perusteellinen tutkiskelu ja oman elämäntavan sekä toiminta-, ajatus- ja käyttäytymismallien asettaminen sopusointuun omien sisäisten arvojen kanssa vahvistaa toipuvan ihmisen itsetuntoa. Osana vertaistukiryhmien hengellisyyttä nähdään myös muiden samassa tilanteessa olevien ihmisten auttaminen. (Kaksitoista askelta 1996, 14-15.)

2.4 ViaDia Pirkanmaan Tampereen päiväkeskustoiminta

ViaDia-yhdistykset järjestävät monipuolista päihteetöntä päiväkeskustoimintaa ympäri Suomea. Kaikenikäiset ja erilaisissa elämäntilanteissa olevat ihmiset voivat piipahtaa päiväkeskuksissa kahvikupposella, lukemassa päivän lehden, vaihtamassa kuulumisia tai käyttää tietokonetta asioidensa hoitamiseen. (Nuutinen 2015, 4.)

ViaDia Pirkanmaan kuntouttavaan päiväkeskustoimintaan ohjataan pääosin haasteellisessa tai erittäin haasteellisessa elämän- ja työmarkkinatilanteessa olevia asiakkaita. Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita selvittävän työryhmän (TEOS) mukaan he ovat ”työttömiä henkilöitä, joiden toimintakyvyn arvioidaan alentuneen vamman, sairauden, elämänhallinnan ongelmien, pitkittyneen työttömyyden tai vaikean sosiaalisen tilanteen vuoksi, ja joilla tästä johtuen on merkittäviä vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille”. Näin ollen toiminta soveltuu hyvin esimerkiksi meneillään

olevan rikostuomion suorittamiseen, ehdonalaiseen vapautumiseen, valvottuun koevapauteen tai vapautuneen vangin kuntouttavaksi toimintapaikaksi. (Nuutinen 2015, 7.)

Keskeistä asiakkaille on laaja-alaisen ja kokonaisvaltaisen tuen ja ohjauksen tarve: ”kädestä pitäen” annettavaa tukea ja ohjausta tarvitaan esimerkiksi päihdeettömyyteen, asunnon saamiseen ja asumiseen, sosiaalisiin suhteisiin, toimeentuloon sekä palveluihin liittyvissä asioissa. Monesti polku avoimille työmarkkinoille tai koulutukseen on pitkä. ViaDian toiminnan tavoitteena on usein aluksi sosiaalinen osallistaminen, yhteisön löytäminen ja mielekkään sisällön löytäminen arkipäivään. Keskeistä on viranomaistahojen ja kokemusasiantuntijuuden kohtaaminen sekä yhteistyö kaikkein haasteellisimmissä elämäntilanteissa olevien ihmisten olosuhteiden parantamisessa. Ammatillisessa asiakastyössä hyödynnetään asiakkaiden ja vapaaehtoisten omakohtaisia elämäkokemuksia esimerkiksi päihderiippuvuudesta toipumisessa, vankeuden jälkeisen elämän rakentamisessa tai mielenterveyshaittojen kokemisessa. Yhteistyötä tehdään kuntien sosiaalihuollon ja terveys- ja kuntoutuspalvelujen, työ- ja elinkeinohallinnon, Rikosseuraamuslaitoksen sekä muiden yhdistysten ja paikallisten ViaDia -yhdistysten kanssa. (Nuutinen 2015, 6, 8, 14.)

Vuosina 2017-2019 ViaDia ry tuotti sosiaalipalveluna alueen vankilalle kristillistä kuntoutustoimintaa, jolloin vankilassa aloitettu kuntoutus nähdään osana pidempää vangin kuntoutuspolkua. Yhteistyössä ViaDian ohjaajan kanssa rakennetaan tuettua vapautumispolkua vankilasta takaisin yhteiskuntaan esimerkiksi ViaDian toimipisteiden päivä- ja työtoimintoihin. Rangaistustaan suorittava saattaa ensi kertaa elämässään kokea onnistumista työtehtävän loppuun suorittamisesta tai työyhteisöön kuulumisesta. Vapautumisen jälkeen tukea voi saada asumiseen sekä työllisyys- tai koulutuspolulla etenemiseen. Hämeenlinnan vankilan Krikusta valmistellaan jatkokuntoutuspolkua pääsääntöisesti Tampereen alueelle ja ViaDia Pirkanmaan päivätoimintakeskukseen. (Nuutinen 2015, 13.)

3 Naisvangit rikosseuraamusasiakkaina

Tässä luvussa esittelemme Rikosseuraamuslaitoksen keskeisimpiä tavoitteita, arvoja sekä toiminnan perustana olevan lainsäädännön. Tarkastelemme tuetun vapautumisen ja verkostoyhteistyön merkitystä uusintarikollisuuteen vaikuttamisen näkökulmasta sekä esittelemme naisvankitilastoja. Lisäksi kuvaamme naisten haavoittuneen mielen sekä riippuvuuksien taustalla vaikuttavia tekijöitä sekä esittelemme Kirkkohallituksen laatiman selvityksen merkittävimpiä ja mielenkiintoisimpia tuloksia tutkimuksemme kannalta.

3.1 Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteet ja arvot

Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alainen laitos, joka vastaa tutkintavankeuden toimeenpanosta sekä vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Van-

keusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa huolehditaan täytäntöönpanon varmuudesta, luotettavuudesta ja turvallisuudesta. Rikosseuraamuslaitoksen vaikuttavuustavoitteena on vähentää rangaistusta suorittavien riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Tavoitteen saavuttamiseksi Rikosseuraamuslaitos toimii yhteistyössä yhteiskunnan yleisten palvelujärjestelmien kanssa normaalisuusperiaatteen mukaisesti, jonka mukaan rangaistusta suoritettava on pääsääntöisesti oikeutettu yhteiskunnan normaaleihin palveluihin ja etuisuuksiin seuraamuksen suorittamisesta huolimatta. Tavoitteena on myös suunnitelmallisen ja asteittaisen vapauttamisen lisääminen, jonka tavoitteena on lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. (Tulosso-
pimus 2018-2021, 3, 8; Krits 2018.)

Rikosseuraamuslaitos sitoutuu toiminnassaan suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeinä pidettyihin arvoihin: ihmisarvon kunnioittamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Työtä ohjaa käsitys yksilön mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa. Arvoihin sitoutuminen merkitsee perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamista, tuomitujen kohtelemista inhimillisesti, asiallisesti ja keskenään tasavertaisesti. Rikosseuraamuslaitos on sitoutunut lainmukaisuuteen, oikeuden ja kohtuuden noudattamiseen sekä täytäntöönpanon toteuttamiseen siten, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä hänen pyrkimystään rikoksettomaan elämään. (Rikosseuraamus-
laitos 2017.)

3.2 Lainsäädäntö ja uusintarikollisuuden vähentämistavoite

Vankeuslain mukaan rangaistuksen täytäntöönpanon tavoite on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen vankeusaikana. Uusintarikollisuuden vähentämistavoite perustuu lainsäädäntöön ja samalla se on oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteiskunnallinen vaikuttavuustavoite. Uusintarikollisuuden vähentämiseen tarvitaan lisäksi valtionhallinnon rajat ylittävää yhteistyötä. Lisäksi tarvitaan sekä kuntien että järjestösektorin panosta, jotta vapautumisen jälkeiset kuntoutus- ja muut jatkumot olisivat toimivia, ja jotta rikostas-
tainen henkilö saisi edellytykset kiinnittyä rikoksettomaan elämään yhteiskunnassa. (Tulokset-
lisuustarkastuskertomus 2016, 11.)

Keinoja uusintarikollisuuden vähentämiseksi ovat päihdetyö, erilaiset tuomitun rikollista käyttäytymistä aiheuttaviin muuttuviin tekijöihin vaikuttavat toimintaohjelmat, muunlainen kuntoutus, lähityö sekä koulutus. Näillä vankitoiminnoilla yritetään luoda rikoksesta tuomituille valmiuksia elää rikoksetonta elämää vapaudessa ja tukea siviilielämän taitoja. Kyseiset toiminnot vaativat runsaasti henkilöstöä. Samalla Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstöresurssija on vähennetty ja toimintaa on sopeutettu talouden ehtoihin, mikä on vaikeuttanut uusintarikollisuuden vähentämistavoitteen toteuttamista. Resurssien niukkenemisen vuoksi on entistä tärkeämpää, että yhteiskunnan palvelu- ja tukijärjestelmät toimivat ja tarjoavat jatkumon täytäntöönpanon aikana aloitetuille toimille. Kolmannen sektorin, kuten ViaDian, rooli vapau-

tumisen jälkeisessä kuntoutuksessa ja palveluohjauksessa onkin viime aikoina voimakkaasti korostunut. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2016, 11.)

Rikostaustaisten henkilöiden kanssa työskenteleville järjestöille uusintarikollisuuden vähentäminen on yleensä toiminnan perusta ja lähtökohta. Rikostaustaisten ja vankilasta vapautuvien parissa toimii järjestöjä sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla. Toimijat tarjoavat lähinnä kuntouttavaa toimintaa, erityisesti päihdekuntoutusta, ja tukea päihdeettömyyteen. Järjestöillä on myös merkittävä rooli asuntojen järjestämisessä ja asumiseen liittyvissä tukipalveluissa erityisesti alueilla, joissa kunnilla on vaikeuksia tarjota asuntoja. Järjestöt tarjoavat myös muunlaista tukea rikollisesta elämäntavasta irrottautumisiksi, kuten tukevat ja ohjaavat normaaliin arkirytmiin sekä matalan kynnyksen päiväkeskus- ja työtoimintaan. Useissa järjestöissä toiminta perustuu kokemusasiantuntijuuteen ja vertaistukeen, jota vankilasta vapautuvan voi olla helpompi ottaa vastaan kuin viranomaisapua. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2016, 45.)

Järjestöillä on erilaisia rooleja palvelujatkumoiden luomisessa ja ne toimivat vaihtelevilla strategioilla vankiloiden ja kuntien välissä, jolloin eri alueilla ja kunnissa on muodostunut varsin erilaisia käytäntöjä järjestöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle. On paikallisesti toimivia malleja, jotka ovat osoittautuneet hyviksi käytännöiksi. Järjestötoimintaa luonnehdittiin vaikuttavaksi ja vaikutuksia saadaan suhteellisen pienillä kustannuksilla. Toisaalta järjestöjen yhä keskeisempi rooli vaatii myös osaamisen kehittämistä, toiminnan jatkuvuuden varmistamista ja valvontaa väärinkäytösten estämiseksi. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2016, 45.)

Palvelutuotannon lisäksi järjestöt ovat toimineet aktiivisesti vapautumiseen liittyvien palvelujen koordinoijana. Järjestöillä on hankkeita, joissa pyritään laaja-alaisesti tukemaan hallittua vapautumisprosessia ja ne ovatkin ottaneet itselleen nivelvaiheen yhteistyön ja palveluohjauksen tehtäviä. Järjestöt ovat olleet kehittämässä toimintamalleja rangaistuksen jälkeisten nivelvaiheiden turvaamiseksi. Joissakin kunnissa vankien jälkihuolto on ulkoistettu järjestöille, kun taas joissakin kunnissa perustoiminnot halutaan pitää oman kuntaorganisaation sisällä. Eräiden kuntien mielestä vastuu vapautuneista vangeista on joiltain osin siirtynyt jo liian kauaksi kunnan ja Rikosseuraamuslaitoksen viranomaistoiminnasta. Rikosseuraamuslaitoksen strategia korostaa yhteistyön ja verkostoitumisen merkitystä muiden viranomaisten, kolmannen sektorin ja tuomitun lähipiirin kanssa pyrkiessään lisäämään valmiuksia kiinnittyä yhteiskuntaan. Palvelujatkumot toimivat sitä paremmin, mitä aikaisemmin rangaistusaihana sekä vapautumisvaiheessa tietojen vaihto ja yhteistyö aloitetaan. (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2016, 19, 46.)

3.3 Naisvankitilastot

Rikosseuraamuslaitos julkaisee vuosittain tilastotietoja asiakkaistaan. Tilastot on koottu 1.5.2018. Naisvankeja oli tuolloin 227, joista vankeusvankeja 158, tutkintavankeja 37 ja elin-

kautisvankeja 14. Naisten osuus Suomen vankipopulaatiosta vuonna 2017 oli 7,6 %, kun 20 vuotta sitten naisvankeja oli 4,5 % vankipopulaatiosta (145 naista). Viimeisen muutaman vuoden ajan naisvankien määrä on pysynyt jokseenkin tasaisena. Suomalaisten naisten yleisin tuomioon johtava rikos on henkirikos (murha, tappo tai edellä mainittujen yritys; 25,9 %), toiseksi huumausainerikokset (18,4 %) ja kolmanneksi muut väkivaltarikokset (17,8 %). Esimerkiksi vuonna 2010 suomalaisten naisten väkivaltarikosten osuus oli 51 % kaikista naisten tekemistä rikoksista. Suomessa naisten päärikostyyppi poikkeaaakin muihin Euroopan maihin verrattuna, joissa naisten yleisin rikostyyppi on huumausaineisiin ja omaisuuteen liittyvät rikokset. Suomalaisten naisten väkivaltarikosten kohteena oli yleensä naisen lähipiiriin kuuluva henkilö. Suomalaisten naisten, ja myös miesten, väkivaltarikokset ovat yhteydessä huono-osaisuuteen ja päihteiden käyttöön. Naisten kasvava henkirikostuomioiden määrä onkin mitä ilmeisemmin suoraan yhteydessä lisääntyneeseen alkoholin käyttöön naisten keskuudessa. (Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2018, 14; Viitanen 2013, 21.)

Naisvankien tavanomaisin rangaistuksen pituus on 1-2 vuotta, joita on 29,5 % rangaistuksista. 2-4 vuoden rangaistuksia on 20,8 %, 4-8 vuoden 11,6 % ja yli kahdeksan vuoden pituisia tuomioita on 9,2 % kaikista naisten rangaistuksista. Naisvankien ikäjakauma on 15-60 vuotta, joista suurimman ikäryhmän muodostavat 30-39-vuotiaat (33,3 %) ja 40-49-vuotiaat (25,3 %) naiset. 1.5.2018 tilastossa ei ollut yhtään alaikäistä naisvankia, kun edellisellä vuonna oli yksi. Vuoden 2017 tilastossa on ollut yksi alaikäinen naisvanki, kun 1.5.2018 tilastossa ei ollut enää yhtään. (Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2018, 15.)

Naisvangit uusivat rikoksensa miehiä harvemmin ja rikoksen uusimisväli on pidempi kuin miehillä. Hieman yli puolet naisvangeista oli vankilassa ensimmäistä kertaa ja heistä noin 30 % palaa vankilaan toisen kerran, kun miehillä vastaava luku on jopa 50 %. (Naiset näkyviksi 2008, 47.)

Naisvangeista 62 % elää parisuhteessa ja noin kahdella kolmesta on lapsia. Enemmistö Kirkkohallituksen kyselyyn vastanneista kertoi pitävänsä yhteyttä lapsiinsa vähintään jonkin verran ja 15 % ei pidä lainkaan yhteyttä lapsiinsa. Suhdetta puolisoon, lapsiin tai äitiin pidettiin vähintään jonkin verran tärkeänä, mutta vastaajista yli 80 % pitivät suhteita hyvinkin tärkeänä. (Kirkkohallitus 2015, 24.)

Päivi Viitasen sosiaalipsykiatrian alaan kuuluva väitöskirja Suomalaisten naisvankien terveys, työkyky ja hoidon tarve (2013) tutki ensimmäistä kertaa kattavasti naisvankien terveydentilaa. Yleisesti on osoitettu naisilla olevan enemmän lapsuuden aikaista seksuaalista hyväksikäyttöä kuin miehillä (32 % vs. 7 %), mutta suomalaisilla naisvangeilla lapsuudessa koettu fyysinen pahoinpitely oli yleisempää kuin miesvangeilla (25 % vs. 15 % miehistä). Sukupuolet erosivat lapsuuden kaltoinkohtelun suhteen ja eroja oli myös siinä, kuinka ne liittyivät myöhemmän päihteiden käyttöön ja mielenterveyden häiriöihin. (Viitanen 2013, 11.)

Naisvangeilla ilmeni miesvankeja merkittävästi enemmän diagnosoitua epävakaata persoonallisuushäiriötä (24% vs. 10%), mielenterveyden häiriötä (42% vs. 27%) ja ahdistuneisuushäiriötä (47% vs. 25%). Antisosiaalisen persoonallisuuden ilmenemisessä ei sukupuolten välillä ollut merkittäviä eroja (58% naisista, 65% miehistä). Naisvangeista 70 % oli saanut jotain psykiatrista hoitoa (vs. 53 % miehistä), 66 % naisista oli ollut avohuollon piirissä ja 43 % psykiatrisessa sairaalahoidossa. (Viitanen 2013, 48-49.)

Naisvangeilla on miehiä useammin lapsia (66% vs. 53%). Naisista 25 %:lla oli kolme tai useampi lapsi, kun vastaava luku miehillä oli 10 %. Tutkimuksen naisista 35 %:lle oli tehty abortti, 17 %:lle naisista kaksi aborttia. Naisista 28 % käytti jotain ehkäisymenetelmää ja 61 % ei ollut koskaan harjoittanut suojattua seksiä (kuten käyttänyt esimerkiksi kondomia). Sukupuolielinten tulehdussairauksia oli 55 %:lla ja sukupuolitauteja 42 %:lla naisista. Seksuaalista väkivaltaa (lapsuudessa ja/tai aikuisena) oli kokenut 48 % tutkimukseen osallistuneista naisista. (Viitanen 2013, 51.)

Päihteiden käyttö on ollut kasvussa suomalaisten vankien keskuudessa viime vuosikymmenien aikana ja 84 %: nais- ja miesvangeista on diagnosoitu sairastavan elinikäistä päihderiippuvuutta. Mielenterveys- ja päihdehoitopalveluiden käyttäminen osoittaa suomalaisilla naisvangeilla olevan vakavaa alkoholi-, lääke- ja huumeriippuvuutta sekä mielenterveyden häiriötä, jotka heikentävät merkittävästi heidän työkykyään. Tutkimukseen osallistuneista naisvangeista 78 % oli työttömänä ja vain 6 % oli työssäkäyviä (miesvangeista työllistyneitä oli nelinkertainen määrä). Yleisimpänä työkyvyttömyyden syynä olivat päihdesairaudet (70 %) ja toiseksi yleisimpänä syynä mielenterveyden häiriöt (39 %). Vain kuusi prosenttia tutkimukseen vastanneista naisista oli työssäkäyviä. (Viitanen 2013, 12, 50, 61.)

Naisvankien koulutustausta on heikompi kuin vastaavan ikäisten henkilöiden yleensä. Peruskoulun suorittaminen on kesken noin 6 %:lla ja ylioppilastutkinnon on suorittanut vastaavasti 6 % naisvangeista. Ammatillisessa koulutuksessa ero miesvankeihin nähden on naisilla selkeästi heikompi: ammattikoulun on käynyt 16 % naisista, kun vastaavasti miehistä koulutuksen on suorittanut 30 %. Lähes neljännellä naisvangeista on luku- ja kirjoitusvaikeuksia oman arvionsa mukaan. (Naiset näkyviksi 2008, 46.)

3.4 Haavoitettu naiseus

Tarkasteltaessa naisten haavoittuvuutta, on ymmärrettävä yhteiskunnallisia ja kulttuurillisia ilmiöitä, jotka taustalla vaikuttavat. Erilaiset traumakokemukset, päihderiippuvuus ja psykiset ongelmat linkittyvät naisten kohdalla vahvasti yhteen. Naisten päihderiippuvuus, perhettä ja kasvuympäristöä koskettavat tekijät sekä yhteiskunnan naisiin kohdistamat sukupuoliroolit ovat keskeisessä osassa tarkasteltaessa haavoittunutta naiseutta. (Virokangas & Väyrynen (toim.) 2015, 222-223.) Haavoittuneen naisen kasvuympäristö on ollut monin tavoin rikkinäinen, vaikka se on voinut näyttäytyä hyvin eri tavalla, näkyvästi tai piiloutuneesti. Tarja Hiltu-

nen (psyk. sh), Kati-Pupita Mattila (TT) sekä Virpi Kujala (KM) ovat tehneet päihdetyötä naisten parissa. Tämän kappaleen avulla taustoitamme erityisesti naisten haavoittuneen mielen sekä riippuvuuksien taustalla vaikuttavia tekijöitä, jotka johtavat usein lapsuuden kasvuympäristöön. Aikuistuuessaan naiset rakentavat identiteettinsä ja minäkuvansa näiden kokemustensa varaan.

Pieni ja kasvava lapsi tarvitsevat kokemuksen siitä, että hänen tarpeisiinsa vastataan, hän saa kokemuksen ymmärretyksi ja hyväksytyksi tulemisesta sekä turvallisuudentunteesta. Tasapainoisessa kasvuympäristössä hänellä on myös tilaa ilmaista tarpeitaan ja tunteitaan. Näiden myönteisten kokemusten kautta kasvava lapsi oppii luottamaan ympäröiviin ihmisiin, arvostamaan itseään ja hänen itsetuntonsa vahvistuu. Näiden kokemustensa myötä hän oppii tunnistamaan tunteensa, tarpeensa ja olonsa sekä arvostamaan itseään. Haavoittuneen naisen kasvuympäristön taustalla on usein sukupolvilta toiselle siirtynyttä rikkinäisyyttä ja lapsen kehitystä vahingoittavia toimintamalleja. Lasten omien vanhempien tarvitsevuus on saattanut olla niin suurta, etteivät he kyenneet kestävänsä oman lapsensa tarvitsevuutta. Haavoittavassa kasvuympäristössä eläneet lapset omaksuvat heitä itseään haavoittavia toimintamalleja, jotka ilmenevät eri tavoin. Lapsi saattaa kätkeä oman tarvitsevuutensa, saada kokemuksen siitä, ettei hänen tunteisiinsa suhtauduta vakavasti tai ettei niiden ilmaisulle ole tilaa. Toisaalta lapsi saattaa joutua kantamaan syyllisyyttä aikuisten epämiellyttävistä tunneilmaisuuksista ja kantamaan vastuuta vanhemmille kuuluvasta hoivaamisesta ja huolenpidosta. (Hiltunen, Kujala & Mattila 2005, 12-15, 18.)

Riippuvuusperheissä tai perheissä, joissa vanhemmuus on jostakin syystä jäänyt ohueksi, lapset tuntevat usein pelkoa, mustasukkaisuutta, vihaa, häpeää ja pettymystä. Monet joutuvat kuolettamaan tunteensa, koska niiden ilmaisuun ei ole tilaa. Riippuvuusperheiden lapsista on kasvettava vahvoja ja pärjääviä lapsuutensa sekä lapsenominaisuutensa kustannuksella. Vanhemmat saattavat myös vähätellä ja mitätöidä lapsen persoonaa monin eri tavoin, joka johtaa lapsen kokemukseen itsestään kelvottomana, arvottomana ja rakkauteen kelpaamattomana. Hyväksyntä on monin tavoin ehdollistettua ja se johtaa itsetunnon hauraaseen kehittymiseen ja kosketus hänen omiin tunteisiinsa jää ohueksi. Kasvaessaan ja aikuistuuessaan lapsi rakentaa käsityksen itsestään näiden kasvuympäristössä tapahtuvien asioiden varaan ja hänen sisäinen turvattomuutensa ja kokemus omasta kelpaamattomuudestaan kasvaa. Näin lapsuudenkokemukset ovat pohja haavoittuneen naisen myöhemmille kokemuksille, jotka entisestään vahvistavat kokemusta omasta kelpaamattomuudestaan ja rakkauden tarpeen häpeällisyydestä. (Hiltunen ym. 2005, 16-18, 32.)

Lapsuudessa syntyneiden sielun haavojen eheytyminen aikuisuudessa vaatii kärsivällisyyttä ja voimia. Monissa traumaattisissa tai monin tavoin haavoittavissa olosuhteissa kasvaneet naiset eivät osaa tai ymmärrä hakea apua, koska sielun haavat ovat hänelle luonnollinen osa elämää eikä niiden olemassaoloa edes ehkä tunnisteta. Aikuisen naisen vaihtoehtoina on joko kohdata

kipunsa sekä niiden juuret ja eheytyä niistä tai lähteä etsimään näennäistä helpotusta kipuihin päihteistä tai muista riippuvuuksista. (Hiltunen ym. 2005, 37-38, 45.)

Yhteinen piirre haavoitetuille naisille on kyvyttömyys ilmaista ja tunnistaa omia tunteitaan, erityisesti vihaa, surua, pettymystä. Koska näitä tunteita tai niiden aiheuttajaa ei tunnisteta, kehittyy niiden tilalle helposti loukkaantumisherkyys. Toisaalta haavoittuneen naisen saattaa olla vaikea saada ilon ja onnellisuuden tunteista voimavaroja elämäänsä, sillä hän ei koe ansaitsevansa mitään hyvää ja hän alkaa toimia ja tehdä valintoja näiden kokemustensa pohjalta usein tiedostamattaan. Hän kokee monesti syyllisyyttä ja epäonnistumisen tunnetta sekä niiden kautta häpeää, joka alkaa kasvaa ja vahvistaa hänen koko käsitystä itsestään. Häpeä voi viedä naiselta elämän ilon ja tuoda mukanaan katkeruutta. Haavoittuneen naisen saattaa olla vaikea vastaanottaa todellista läheisyyttä ja rakkautta, koska hänen tarvitsevuuteen ja läheisyydenkaipuuseen ei ole lapsuudessa vastattu. Tämä vahvistaa naisen kokemusta ulkopuolisuudesta ja lisää yksinäisyydentunnetta. (Hiltunen ym. 2005, 39-46.) Ensimmäinen askel eheytyksen, toipumisen ja häpeän käsittelemisen tiellä on häpeän tunnistaminen. Häpeän tunnistamista vaikeuttaa usein sen piiloutuminen esimerkiksi syyllisyyden, pelon, vihan, surun tai ahdistuksen taakse. Häpeän käsittelyn myötä ihmisen kyky nähdä häpeää aiheuttaneet tilanteet ikään kuin ulkopuolisen silmin mahdollistaa häpeästä irti päästämisen ja häpeän taustalla olevien käyttäytymismallien käsittelemisen. (Kujala & Hiltunen 2007, 71.)

3.5 Uskonnon harjoittaminen vankilassa

Vankeuslain mukaan vankiloissa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä jumalanpalveluksia, hartaushetkiä ja muuta uskonnollista ohjelmaa. Vankeuslaki takaa uskonnonvapauden ja -harjoittamisen sekä mahdollisuuden tavata omaa sielunhoitajaa tai muuta uskonnollista edustajaa. (Vankeuslaki 2005, 11:3.) Uskonto ja hengellisyys edistävät rikollisuudesta irrottautumista, mutta näiden yhteyttä on toistaiseksi tutkittu varsin vähän. Toisaalta tutkimuksissa uskonnon ja hengellisyysvaikutavuus kohdentuivat juuri entisten syntien anteeksiantoon, paremman tulevaisuuden toivoon sekä yhteydestä Jumalan tai Korkeamman voiman kanssa. (Lavikkala & Lindeborg 2011, 214.) Opinnäytetyössämme tarkastelemme niitä kristillisen kunnoutuksen elementtejä, jotka ovat auttaneet kohderyhmämme naisvankeja muutosprosessissa ja rikollisuudesta irrottautumisessa.

Suomen evankelisluterilaisen kirkon ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyöelin, Kirkon vankielunhoidon neuvottelukunta, asetti maaliskuussa 2013 työryhmän laatimaan selvityksen uskonnon harjoittamisesta ja vankielunhoidon järjestämisestä vankiloissa. Kirkkohallitus on julkaissut työryhmän laatiman selvityksen toukokuussa 2015. Kysely toteutettiin vankilassa. Kyselyyn vastanneista naisvangeista 70 % ja miesvangeista 56 % arvioi itsensä uskonnollisiksi. Saman verran naisista ilmoitti uskovansa Jumalaan. Kolmannes naisvastaajista arvioi uskon olevan hyvin tärkeää itselle ja reilu kolmannes ilmoitti uskonnollisuudessaan tapahtuneen muutoksia vankeusaikana. Määrät ovat merkittäviä. Merkittävyyttä lisää se, että uskonnollisen

muutoksen kokeminen näyttää olevan yhteydessä keskeisillä elämäalueilla koettuihin ongelmiin: mielenterveys, sosiaaliset suhteet ja päihteet. (Kirkkohallitus 2015, 30-31.)

Osalle kyse voi olla uskonnollisesta ratkaisusta, mutta laajemmin kyse näyttää olevan elämän ongelmien kytkeytymisestä tai kanavoitumisesta uskonnollisuuden kokemiseen ja uskonnollisen kokemisen kautta käsittelemiseen. Uskon ja lähisuhteiden yhteyttä käsiteltäessä näkyy uskonnollisuuden ja uskon yhteys elämän kokonaisuuteen, ihmisen olemassaolon ja elämäntarkoituksen etsimisen kysymyksiin. Tutkimuksessa tuli esiin se, että aitoa uskoa arvostetaan vankien keskuudessa. Aito, vilpitön ja ulospäin vähän näkyvä usko koetaan arvokkaana. Vangit puhuvat siitä, että todellinen usko näkyy ihmisistä jonkinlaisena rauhana, hyvyytenä ja toiveikkautena. Usko koetaan tavoittelun arvoiseksi. Sitä pidetään arvokkaana erityisesti siksi, että sen katsotaan auttavan parempaan elämään ilman riippuvuuksia ja itselle sekä toisille tuhoisaa toimintaa. Naisten kohdalla uskonnollisuus on selvästi yhteydessä myös ryhmätoimintaan osallistumiseen ja valtaosa uskonnolliseksi itsensä arvioivista naisista osallistuu niihin aktiivisesti. Selvityksen mukaan naisvankien uskonnonharjoittamisen tarpeet ovat noin puoli-toistakertaiset miesvankeihin verrattuna. (Kirkkohallitus 2015, 32, 35, 101.)

Selvityksen mukaan vankien oman uskonnon perinteillä on suuri merkitys ja se kytkeytyy vahvasti lähisuhteisiin, kuten yleensäkin suomalaisilla. Siksi on tärkeää huomioida uskonnollisen perinteen mukaiset juhlat ja uskonnon liittyminen perheiden elämäntilanteisiin mahdollisimman hyvin myös vankien ja heidän perheidensä kohdalla. Uskonnonharjoittamiseen liittyvillä järjestelyillä voidaan tukea perhesuhteita ja edistää Rikosseuraamuslaitoksen lapsi- ja perhetöiden linjausten toteutumista. (Kirkkohallitus 2015, 95.)

Yhteenvedossa todetaan Rikosseuraamuslaitoksen pyrkimyksestä vähentää vankitoimintojen erillisyyttä kehittämällä niin kutsuttua toimintapakettimallia. Uskonnollisessa toiminnassa kiinnitetään huomiota erityisesti vankien tarpeisiin ja uskonnollisten toimijoiden mahdollisuuksiin. Vankilasielunhoidolla on erityinen rooli vankien elämäntilanteen ja kriisien käsitelyssä vankeusaikana, kun muilla toimijoilla on mahdollisuus tarjota siviiliin yltävää henkilökohtaista tukea. Vankien erilaiset tarpeet lisäävät ryhmätoiminnan kysyntää. Osalla uskonnollisista toimijoista on sekä motivaatiota että resursseja vastata vankien tarpeisiin, kunhan yhteistyöstä ja tuesta sovitaan vankilan kanssa. (Kirkkohallitus 2015, 101.)

Ryhmämuotoinen, kuntoutumista palveleva hengellinen toiminta on intensiivisimmillään ohjelmallista ja jopa osastoitua. Se on yksi laajentamisen mahdollisuus uskonnollisten toimijoiden roolissa. Silloin tarvitaan toiminnan resursointia joko ulkopuolisen yhteiskunnallisen rahoituksen turvin ja/tai vankilan resursoimana. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan painopisteen siirtäminen laitosseuraamuksista avoseuraamuksiin ja suljetuista vankiloista avolaitoksiin luo tarpeen suunnata myös uskonnollisen toiminnan tarjoamaa tukea vangeille vapautumisvaiheeseen ja vapautumisen jälkeiseen elämään. Useiden uskonnollisten toimijoiden rooliin ja

toimintaan tämä sopii hyvin ja useita vapautuneita vankeja on jo ollut niiden toiminnan piirissä. Toiminnan kehittäminen tähän suuntaan edellyttäisi avolaitosten ja uskonnollisten toimijoiden yhteistyön lisäämistä sekä yhteistyön lisäämistä avoseuraamusten toteutuksessa. (Kirkkohallitus 2015, 101.)

4 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa esittelemme aikaisempaa naisvankitutkimusta ja nais erityisen työn merkitystä rikosseuraamusalalla. Lisäksi kuvaamme opinnäytetyömme teoreettista taustaa ja avaamme työmme keskeisimpiä käsitteitä.

Vankeinhoidon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. Ajatus vangin voimaantumisesta ja sitä kautta rikoksettoman elämäntavan omaksumisesta toteuttaa osaltaan tätä vankeinhoidon tavoitetta. (Karsikas 2005, 46.)

4.1 Naisvankien erityispiirteet

Nais erityisyydellä tarkoitamme kansainvälisiin tutkimuksiin perustuvaa tietoa naisvankien vakavista psykososiaalisista ongelmista. Naiset näkyviksi työryhmän mietinnön (2008) mukaan naisvankien erityistarpeet kytkeytyvät naisvankien laaja-alaiseen traumatisoitumiseen fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhrikokemusten myötä, mielenterveys- ja päihdeongelmiin sekä äitiyden ongelmiin. Riitta Granfelt teoksessa *Varjoja naiseudessa* (2013) kuvaa karua todellisuutta vankiloissa elävistä naisista, joita on jo pikkutyttöinä väkivaltaisesti rikottu. Nämä yhteiskunnan marginaalissa koko elämänsä eläneet traumatisoituneet naiset ovat joko välillisesti tai suoraan alttiina rikoksiin. Näihin tarpeisiin vastaaminen vaatii nais erityistä, sukupuolisensitiivistä lähestymistapaa. (Naiset näkyviksi 2008, 98-99; Virokangas ym. 2013, 207, 209.)

Viimeisen parin vuosikymmenen aikana on saatu merkittäviä kansainvälisiä tutkimustuloksia, jotka kertovat kiistattomasti naisvankien olevan vaikeiden psykososiaalisten ongelmien kanssa raskaasti kuormitettuja, moninkertaisesti leimautunut vähemmistö miesten kansoittamassa marginaalissa. Tutkimus toisensa jälkeen, kuten myös naisvankien kanssa työskentelevät tahot, kertovat samaa viestiä naisvankien väkivallan, päihteiden käytön, köyhyyden, psyykkisten ongelmien sekä itsetuhoisen käyttäytymisen värittämästä maailmasta. Naisvankien monimuotoiset ongelmat edellyttävät holistista eli kokonaisvaltaista ja ihmisarvoa kunnioittavaa lähestymistapaa. Holistinen lähestymistapa ottaa huomioon elämänkokemukset ja yksilölliset fyysiset, emotionaaliset, psyykkiset ja hengelliset tarpeet sekä tarpeen ihmissuhteisiin ja yhteyteen perheenjäsenten kanssa. (Carlen 2002, 205-206; Sheenan & McIvor & Trotter 2011, 1-2.)

Psykososiaalisten ongelmien lisäksi naisvankitutkimuksissa korostuu sosiaalisten suhteiden merkitys niin rikollisen käyttäytymiseen altistavana tekijänä kuin siitä irrottautuessa. Useat tutkimukset osoittavat, että parisuhteet ovat naisille tärkeämpiä kuin miehille. Tutkimusten mukaan tällä sukupuolten välisellä erolla voi olla merkittäviä tunne-elämään ja käyttäytymiseen vaikuttavia seurauksia. Parisuhteen asettaminen etusijalle kohottaa naisten riskiä altistua monille stressitekijöille miehiin verrattuna. Tutkimusten mukaan naisten tekemien rikosten taustalla onkin usein ollut suora yhteys heidän parisuhteeseen. Vastaavaa yhteyttä ei miesten tekemien rikosten taustalla ole havaittu. (Uggen & Kruttschnitt 1998, 345.)

Naisten rikolliseen käyttäytymiseen kytkeytyviä sosiaalisia suhteita käsittelevät myös amerikkalaiset tutkijat Emily Wright, Dana DeHart, Barbara Koons-Witt ja Courtney Crittenden. Tutkimukseen on kerätty aineisto elämäkertahaastatteluin 60 vankilassa olevalta naiselta. Tutkimustuloksissa havaittiin, että naisen läheisimmillä ihmissuhteilla, perheenjäsenillä, ystäville, puolisoilla ja lapsilla on suurin vaikutus naisen käyttäytymiseen (behaviour). Nämä lähisuhteet tarjoavat sen tuen, pääoman ja motivaation, jotka madaltavat naisen tarvetta, halua ja mahdollisuuksia jatkaa rikollista toimintaa. Toiseksi näiden lähisuhteiden tulee olla läsnä naisen elämässä ja naisen on kyettävä vastaanottamaan heidän tarjoamansa apu muutoksen mahdollistumiseksi. Jotkut naisista toivat esiin, että heidän oma ylpeys - tai vastaavasti häpeä - estivät heitä vastaanottamasta läheisen tarjoamaa apua. Kolmas löydös liittyi laajempaan kokonaisuuteen, jossa naisen oma elämäntilanne rajoitti häntä tarttumasta niihin mahdollisuuksiin ja toimenpiteisiin, joita hänelle oli tarjolla. Esimerkiksi lähisuhteiden positiiviset vaikutukset naisen elämässä jäivät tehottomiksi, koska elämässä oli liian paljon negatiivisia vaikutteita. (Wright ym. 2013, 89.)

4.2 Desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen

Desistanssilla tarkoitetaan rikollisuudesta irrottautumista. Desistanssiteorioita on useita eikä kyse ole yksittäisestä teoriasta vaan pikemminkin teoriasuuntauksesta tai laajemmasta tutkimusperinteestä. Desistanssi voidaan käsittää joko empiirisenä muuttujana kuten tehtyinä rikoksina sekä teoreettisena konstruktiona kuvaamaan rikollisuuden määrää, monimuotoisuutta tai rikoksen vakavuuden vähentymistä. (Tyni 2015, 66-67.) Desistanssitutkimukset pyrkivät ymmärtämään miksi ja miten entiset rikosentekijät jättäytyvät pois rikollisesta toiminnasta. Useimpien tutkimusten mukaan desistanssia ei pidetä yksittäisenä elämäntapahtumana vaan vaiheittaisena prosessina, jossa rikoksiin altistavat sosiaaliset suhteet ja rikoksia salliva elämäntyyli vaihtuvat rikoksettomiin. (Ronel & Elisha 2011, 311.) Tutkimusten perusteella muun muassa ikääntyminen, avioliittoon sitoutuminen, työpaikan saaminen, koulutuksen lisääminen ja vahva itsekontrolli edesauttavat rikollisuudesta irrottautumista. (Tyni 2015, 66-67.)

Maruna määrittelee desistanssin pidempiaikaisena elämänjaksona, jossa ennen rikoksia tehneet yksilöt ovat jättäneet pois rikolliset toimintamallit elämästään. Tässä näkemyksessä kyse ei ole yksilön muutoksesta vaan ennemmin rikoksettoman elämäntyylin ylläpitämisestä elä-

män vastoinkäymisestä tai turhautumisesta huolimatta. Marunan määrittelyssä korostuu myös rikoksen tekijöiden itsensä käyttämät ilmaisut, kuten ”olen kaidalla teillä”, ”teen hyvää” tai ”olen lainkuuliainen”. He eivät kuvaile ”irrottautuneensa rikollisuudesta”. Marunan mukaan rikollisuudesta irrottautumiseksi rikosentekijän on kehitettävä itselleen ehjä ja johdonmukainen prososiaalinen identiteetti. Tämä edellyttää, että yksilö tiedostaa ja ottaa vastuun aikaisemmasta rikollisesta käyttäytymisestään ja menneisyydestään ja ymmärtää kokonaisvaltaisesti miksi hän ei enää ole kuten ennen. Entiset rikosentekijät tarvitsevat johdonmukaisen ja uskottavan elämäntarinan selittämään itselleen ja muille, kuinka heidän pirstaleisesta menneisyydestään on pala palalta alkanut rakentumaan uudenlainen, muuttunut identiteetti. (Maruna 2000, 7-8, 26.)

Riskiarvioiden ja RNR-periaatteen (risk-need-responsivity/riski-tarve-vastaavuus) kritiikin kautta on 2000-luvulla syntynyt uudenlaista tutkimusta ja keskustelua desistanssista. Monet kriminologiset teoriat ovat perinteisesti etsineet negatiivisia tekijöitä selittämään rikollista käyttäytymistä. Viime vuosina on yhä enemmän alettu pohtimaan myös positiivisia tekijöitä, jotka pitävät poissa rikollisuudesta tai saavat lopettamaan rikollisen toiminnan. Kysymyksessä ei ole teoria tai malli, vaan enemmänkin laaja näkökulma tai lähestymistapa, josta voidaan käyttää yleisnimitystä positiivinen kriminologia. (Laine 2014, 294.)

Positiivisen kriminologian piirissä etsitään tekijöitä ja mekanismeja, joiden avulla yksilöt saavuttavat koherenssin, eheydentunteen, pystyvät toimimaan stressi- ja riskitilanteissa ja kestävät ahdistusta. Riskitekijöiden sijaan pyritään löytämään yksilöllisiä, suojaavia tekijöitä. On huomattu, että joillakin yksilöillä on kyky valjastaa käyttöönsä selviytymisstrategioita, joissa vaikeat elämäntilanteet otetaan vastaan haasteina ja niille annetaan uusi merkitys. Jopa voimakas traumaattinen kokemus voi johtaa myös positiivisiin seurauksiin eikä ainoastaan negatiivisiin. Yksi vahvistava tekijä näyttää olevan positiivisten, inhimillisten arvojen, hyvyden ja altruismin kohtaaminen, joka voi toteutua esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kautta. Positiivisen kriminologian mukaan tarvitsisimmekin enemmän ”hyväksymisen sosiologiaa”, jossa olisi enemmän sisällä pitämistä kuin ulos sulkemista, sillä ihmisellä on voimakas luontainen tarve sosiaaliseen hyväksymiseen. Positiivinen kriminologia on kiinteästi sidoksissa desistanssia koskevaan tutkimukseen. (Laine 2014, 295.)

Positiivinen kriminologia ei pyri korvaamaan perinteisiä kriminologisia lähestymistapoja, vaan paremminkin esitellä uudenlainen, tasapainottava ja täydentävä lähestymistapa. Tarkoituksena on rikastuttaa olemassa olevaa tietoutta ja kehittää tehokkaampia kuntoutusohjelmia interventioon, rikosten ennaltaehkäisyyn, terapiaan, kuntoutumiseen, uhrinäkökulmaan sekä yhteiskuntaan palaamiseen. Viime vuosikymmeninä onkin kehitetty lukuisia kuntoutusohjelmia, jotka vahvistavat rikosentekijöiden kognitiivisia taitoja ja muuttavat käyttäytymismalleja. Näitä ovat esimerkiksi työelämään ja ammatilliseen koulutukseen valmentavat ohjelmat ja erilaiset uskonnolliset kuntoutusryhmät. Näissä ohjelmissa keskitytään yksi-

löiden positiivisiin tekijöihin ja vahvuuksiin, joka lisää osallistujien kokonaisvaltaista hyvinvointia ja edistää myönteistä muutosta. (Natti & Ety 2011, 314.)

Kuntoutuslähtöinen ajattelu rantautui Suomeen vahvemmin 1990-luvun lopulla What works? -suuntauksen myötä. Tällöin rikoksenteekijöiden uuden rikoksettoman elämäntavan valmiuksien lisääminen ja uusintarikollisuuden vähentäminen alettiin nähdä tavoitteellisena työnä. Suunnannäyttäjinä toimivat erityisesti Englannista ja Walesista rantautuneet vaikuttavuustutkimukset. Tätä ennen suomalainen vankeinhoito ei ollut sitoutunut varsinaisesti mihinkään julkkilauttuun kuntoutusajatteluun. What works? -ajattelun ristiriitaiset tulokset johtivat tutkijoiden huomion millä tavoin muutos toimii -ajatteluun, jossa huomio alkoikin kiinnittyä kuntoutusohjelmien sisältöön ja siihen, että menestyksekkäs kuntoutuminen on ennemminkin vuorovaikutuksellinen prosessi, joka tapahtuu ihmisten välisissä suhteissa ja vuorovaikutuksessa. Kuntoutumisessa ihmissuhteiden uudelleenrakentaminen, rikollisen leiman poistaminen, myönteisen ja lainkuuliaisen kansalaisen identiteetin omaksuminen luovat pohjan onnistuneelle kuntoutumiselle. Menestyksekkäs kuntoutuminen tapahtuu suhteessa ja vuorovaikutuksessa toisiin. Kuntoutusparadigman muutoksessa keskeisessä osassa on ollut ymmärtää muutoksen sisältöä ja sitä, mitä muutoksessa varsinaisesti tapahtuu. Tutkijat ovat 2010-luvulla eritelleet kolme rikosseuraamusalalla vaikuttavaa kuntoutussuuntausta, jotka ovat sovitettavissa keskenään. RNR-mallista, rikollisuudesta irrottautumisen tutkimuksesta sekä GLM (Good Lives Model), Hyvän elämän mallista kerättyjä vahvuuksia tulee valjastaa käytännön työhön. GLM on voimavarakeskeinen viitekehys, jossa kuntoutuksen keskiössä on rikoksenteekijän omat, yksilölliset mielenkiinnon kohteet, kyvyt ja tarpeet. Kuntoutus on kokonaisvaltaista ja pyrkimyksenä on luoda rikoksenteekijälle ajattelumalleja, joilla hän voi tavoitella inhimillisiä perushyveitä, kuten ihmissuhteita ja osaamista (Laine 2014, 296). Vastuu rikollisuudesta irrottautumisessa ja kuntoutumisessa onkin siis asiakkaalla eikä hoidollisilla ohjelmilla. Hoitojen ja ohjelmien tarkoituksena on pikemminkin tukea irrottautumisprosessissa. (Lavikkala ym. 2011, 93-95; 99-100, 126, 133-134.)

Kuntoutumisprosessin on havaittu olevan usein asteittainen ja vastaavasti hyvin vähän spontaani (Laine 2014, 295). Desistanssitutkimuksen valossa What Works? -suuntauksen lähtökohtien kapeus on tullut ilmeiseksi ja suuntaukseen kohdistuva keskustelu ja kritiikki onkin ollut tarpeellista. Kärjistetysti rikoksenteekijä on nähty ohjelmien läpi kulkevana ja hiottavana olevana henkilönä, mutta nykyisten tutkimusten valossa ohjelmityön ja kuntoutuksen suhde tulisi kääntää toisin päin, ja huomio tulisi kiinnittää enemmän asiakkaan motivaatioon ja sosiaalisen todellisuuden vaikutuksiin. Ohjelmien vaikuttavuuden arvioinnissa olisi luovuttava epärealistisista odotuksista, jossa ongelmat voisivat hoitua ja ratketa ”yhdellä iskulla”, ja hyväksyttävä näkemys, että muutokset tapahtuvat yleensä vähitellen. Ohjelmien arvo tulisi nähdä enemmänkin rikoksenteekijöiden muutoksessa tarvittavien kykyjen lisäämisessä. (Lavikkala ym. 2011, 100.)

Viime vuosina on korostunut sosiaalisten tekijöiden, ulkoisen ja sisäisen vuorovaikutuksen, asiakkuuden kokonaishallinnan, asiakassuhteen ja yksilöllisen työskentelyn merkitys rikollisuudesta irrottautumisen muutosprosessissa (Lavikkala ym. 2011, 102). Laineen (2014) mukaan ulkoiset tekijät ovat aina mukana ja tarvitaan myös epävirallista apua ja sosiaalista tukea muualtakin kuin ammattiauttajilta. Molemmat muutosprosessit pitävät sisällään samanlaisia kokemuksia, kuten tietoisuuden kasvua, kypsymistä, vastuunottoa ja itsensä hallintaa. Negatiivisten riskitekijöiden sijaan huomio tulisi kiinnittää näihin positiivisiin teki-jöihin. (Laine 2014, 295). Desistanssissa tukeminen vaatiikin auttamaan rikoksentekijöitä sosiaalisen pääoman parantamisessa esimerkiksi suhteiden paikkaamisessa perheeseen. Arvoa on niin lähisuhteilla kuin laajemmilla kytköksillä esimerkiksi työnantajiin, järjestöihin ja uskonnollisiin yhteisöihin. Jälkimmäisillä vaikuttaa olevan merkitystä paitsi voimavaroina myös kanavina kiinnittyä yhteisöön ja toimia yhteisössä myönteisiä asioita tekevän roolissa (Lavikkala ym. 2011, 103).

McNeill'n (2012, 13-14) desistanssitutkimuksen mukaan tarvitaan kokonaisvaltaista näkemystä siitä osittain "luonnollisesta" prosessista, minkä kautta rikoksista irrottaudutaan. Hän on nostanut esiin kuusi keskeisintä teemaa, jotka tulee huomioida. Desistanssi on hyvin yksilöllinen ja subjektiivinen prosessi ja liittyy identiteetin rakentamiseen ja "yhden koon" lähestymistavoissa on suuria rajoitteita. Desistanssi tulee ymmärrettäväksi vain ihmissuhdekontekstissa, jossa kuntoutujan ja kuntouttajan välisen suhteen lisäksi muilla tärkeillä ihmissuhteilla on oleellinen roolinsa. Kuntouttajan on motivaation lisäksi pystyttävä ylläpitämään toivoa. Kuntoutujien riskien ja tarpeiden rinnalla on tunnistettava yksilölliset vahvuudet ja resurssit, joiden avulla murretaan desistanssin esteitä. Käytettävien interventoiden tulee olla rohkaisevia ja itsemääräämisoikeutta kunnioittavia. Yksinomaan inhimillisen pääoman lisääminen ei ole riittävää vaan sosiaalisen pääoman lisääminen on elintärkeää. Henkilökohtaisten ja ulkoisten vuorovaikutusten suhdetta on tutkittu toimijuuteen johtavan muutoksen näkökulmasta eli siitä, miten näiden tekijöiden vuorovaikutus voi alkaa synnyttää uudenlaisia tapoja havaita, tulkita ja antaa merkitystä, tuottaa motivaatiota ja toimijuutta, rakentaa mennyttä sekä uutta identiteettiä (Lavikkala ym. 2011, 104).

McNeill onkin tuonut kuntoutuskeskusteluun vallankumouksellisen ajatuksen, jossa rikoksentekijä on keskiössä ja käytettävissä olevat tukipalvelut ovat lähettyvillä. Näiden tukipalveluiden tulee olla jatkuvassa yhteydessä ja yhteistyössä ulkoisen yhteiskunnan kanssa, jotta positiivinen uudelleenintegroituminen mahdollistuu. Tällöin ihmiset eivät vain "irrottaudu" jostakin vaan samalla liittyvät johonkin (Laine 2014, 297). McNeill tuo esille neljä kuntoutuselementtiä, joiden tulisi toteutua samanaikaisesti ja onnistuneesti, jotta entisen rikoksentekijän kuntoutuminen ja rikollisuudesta irrottautuminen onnistuisivat. Psykkisen kuntoutumisen tehtävänä on auttaa yksilöä löytämään motivaatiota muutoksella ja henkisen kyvykkyyden löytämiselle sekä omien vallitsevien asenteiden kyseenalaistamiselle. Henkilökohtaisten arvojen ja vahvuuksien muutokset ovat yksinään riittämätön perusta yhteiskuntaan integroitumi-

selle. Kokonaisvaltaisessa desistanssissa tarvitaan myös sosiaalista kuntoutumista, yhteiskuntaan tai muuhun sosiaaliseen ympäristöön kuulumisen kokemus. Kolmantena kuntoutuselementtinä McNeill pitää yhteiskunnan ja entisen rikoksenteikijän moraalista vuoropuhelua. Tätä kautta ympäristön tuomaa leimaa ja marginalisoimista häivytetään entisen rikoksenteikijän yltä samalla kun ympäröivän yhteiskunnan asenteiden entistä rikoksenteikijöitä kohtaan tulisi muuttua. Neljäntenä kuntoutuselementtinä McNeill korostaa rikoksenteikijän oikeudellista kuntoutumista, jossa hänet aletaan nähdä tasavertaisena oikeustoimikelpoisena kansalaisena eikä pelkästään esimerkiksi rikosrekisterin tai rikollisen leiman kautta. (McNeill 2012, 17-19.)

4.3 Voimaantuminen

Vankeinhoidon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. Voimavara-lähtöisen sosiaalityön parissa voimaantuminen nähdään prosessina, jossa ihmisen kyky kantaa vastuuta omasta elämästään, valinnoistaan ja päätöksistään sekä arjen hallintataidoistaan kasvaa ja kehittyy. Voimaantumisprosessissa yksilöitä autetaan löytämään heissä itsessään olevia voimavaroja sekä hyödyntämään näitä yhteistyössä ympäristön tarjoamien resurssien kanssa. Voimaantumisen tavoitteena on lisätä yksilöiden mahdollisuuksia, parantaa heidän asemaansa ja toimintakykyään sekä mahdollistaa täysivaltaiseksi kasvamista niin omassa asioissa kuin yhteiskunnan jäsenenäkin. Vankilaympäristö rajoittaa kuitenkin yksilöiden toimintavapauksia, jolloin mahdollisuudet ulkoiseen elämänhallintaan ja yksilönä toimimiseen ovat rajalliset. Vankilaympäristö ei kuitenkaan poissulje voimaantumisen mahdollisuutta, sillä vankiyhteisön merkitys voimaantumisen kannalta voi olla erittäin merkittävä. Toisaalta ympäröivän yhteiskunnan tulee luoda vankilassa voimaantuneelle henkilölle palvelulliset ja aineelliset edellytykset, jotta integroituminen takaisin yhteiskuntaan sujuisi mahdollisimman hyvin. (Karsikas 2005, 33-38, 45, 139.)

Voimaantuminen alkaa, kun henkilö ottaa vastuun rikoksistaan, jolloin kyse on moniulotteisesta kasvu- ja muutosprosessista, joka lopulta voi johtaa ulos rikos- ja päihdekierteestä (Karsikas 2005, 35). Vahva tahtotila, päämäärätietoisuus, muutosprosessiin sitoutuminen sekä kyky identiteettityöhön ovat ratkaisevan tärkeitä tekijöitä voimaantumisen alkuvaiheista lähtien. Hengellisillä arvoilla ja persoonallisuuteen liittyvillä piirteillä on voimaantumista vahvistava vaikutus. Vaikka suljetun vankilan olosuhteet eivät aina tue voimaantumista, Kiiverin ja Hännikäinen-Uutelan (2008) pro gradu -tutkielman tulokset osoittavat, että vankeusaika näyttäytyy kuitenkin voimakkaan sisäisen kasvun aikana. Silloin yksilö uskaltaa kohdata itsensä ja antautua henkilökohtaiseen muutostyöskentelyyn. (Kiiveri & Hännikäinen-Uutela 2008, 300.)

Minäkäsityksen muutos ja uudelleenmäärittely voimaantumisprosessin kuluessa on yksi ihmisen voimaantumista edistävä tekijöistä, jolloin itsensä ennen rikoksenteikijänä tai päihdeidenkäyttäjänä nähnyt ihminen kokee itsensä esimerkiksi kuntoutujaksi. Ihmisellä täytyy olla selvä uusi identiteetti voidakseen olla voimaantunut. Parantunut itsetunto ja -ymmärrys,

päämäärien asettaminen sekä saavuttaminen, toiveikkuus tulevaisuutta kohtaan sekä oman elämänhallinnan kokemus ovat ihmisen voimaantumisen tuloksia. Sisäisesti voimaantunut tai voimaantumisprosessissa oleva ihminen haluaa ja kykenee toimimaan tavalla, jonka tietää ja näkee oikeaksi. (Karsikas 2005, 39-40.) Voimaantuessaan ihminen löytää mahdollisuutensa vaikuttaa asioiden kulkuun (Hiltunen ym. 2005, 124).

Aikaisempien tutkimusten mukaan voimaantumista ovat vahvistaneet myös turvalliseksi koettu ympäristö, hyväksyntä, rehellisyys, kannustava ja arvostava ilmapiiri, tasa-arvoisuus, yhteisöllisyys, päihteettömyys, vertaistoiminta ja luottamus. (Karsikas 2005, 40-41.) Onnistumisen tunne ja palautteen saaminen ovat voimaantumisen kannalta merkittäviä (Hiltunen ym. 2005, 123). Terapeutin, ohjaajan tai vankilan työntekijän omalla voimaantumisella nähdään olevan merkitystä toisten kasvun ja voimaantumisen mahdollistamisessa. Hyvä työntekijä- ja asiakassuhde edellyttää voimaantumisen kannalta luottamuksellista ja kunnioittavaa vuorovaikutussuhdetta sekä työntekijän kykyä rohkaista asiakasta tuntemaan oma arvonsa ja edesauttamaan sen ilmentymistä. Työntekijän ja asiakkaan kohtaamisen syvyys ja asiakkaan aito kuuleminen ovat keskeinen osa voimaantumisprosessia. (Karsikas 2005, 40-41.)

4.4 Identiteetin uudelleenrakentuminen

Identiteetti on kokemus siitä, miten näemme itsemme suhteessa sisäiseen itseemme, että suhteessa sosiaalisiin suhteisiimme (Virokangas ym. 2015, 107). Identiteetillä tarkoitetaan ihmisen käsitystä omasta itsestään sekä kyvystä kokonaisvaltaiseen itsensä tarkasteluun (Niemi 2013, 16). Identiteetti muuttuu iän ja elämän eri vaiheiden myötä, prosessin kestäen jopa koko eliniän. Menneisyys ja nykyisyys vaikuttavat siihen, miten ihmiset tulkitsevat identiteettiään tulevaisuudessa (Lavikkala ym. 2011, 217). Vahvaan ja ehjään identiteettiin liittyy ihmisen kokemus elämisestä sopusoinnussa itsensä, omien valintojensa ja arvojensa kanssa. Identiteetin ehyteen liittyy vahvasti kokemus, että identiteetti on oma eikä omaksuttu ulkopuolelta. (Niemi 2013, 16.) Yksi mahdollisuus tutkia ihmisen identiteetin muutosta on tutkia ihmisen arvojen muuttumista. Asettamalla ihmisen entiset arvot vastatusten muuttuneiden ja nykyisten arvojen kanssa, voidaan arvioida sekä muutosta että nykyisten arvojen paremmuutta. Lisäksi voidaan todeta, että aito muutos ihmisessä ja hänen toiminnassaan on kestävämpi, kun hänen sisäinen arvomaailmansa muuttuu. (Knuuti 2007, 151-152.) Monet rikoksentekijät ilmaisevat halunsa muuttua, mutta haasteet nähdään liian suurena mahdollisuuksiin nähden (Lavikkala ym. 2011, 211).

Ihmisen sosiaalinen identiteetti kehittyy ihmissuhteiden kautta yhteisössä tai ryhmässä. Itsetunto puolestaan rakentuu vuorovaikutussuhteesta tärkeiden ihmisten kanssa ja sen vahvuuteen vaikuttavat perusturvallisuuden, ympäristön ja eri tilanteiden hallinnan kokemukset. Vahvan ja myönteisen minäkuvan murentavat rakkauden ja perusturvallisuuden puute, ylihuolehtivat vanhemmat tai kasvattavat, sääntöjen ja rajojen puuttuminen, epäsosiaalisuus ja epäjohtonmukaisuus. (Karsikas 2005, 102.)

Ulla Knuuti (2005, 148) on tutkinut päihderiippuvuudesta toipuneiden identiteetin ja minäkuvan muutosta. Päihteidenkäytöstä luopuminen on monelle identiteettikriisi, sillä identiteetti on rakentunut aikaisemmin voimakkaasti päihteidenkäytön ympärille. (Knuuti 2005, 148.) Hiltunen ym. (2005, 92-94) toteavat, että päihteiden riippuvuusikäyttö muokkaa ihmisen persoonallisuutta. Monet päihderiippuvaiset naiset kertovat päihteidenkäytön varastaneen heidän naiseutensa ja minuutensa. Haavoitettujen naisten kipeän mielen parantuminen ja ajattelun tulisi muuttua siten, että he alkaisivat rakastaa, suojella ja arvostaa itseään (Hiltunen ym. 2005, 92-94). Raitistumisen ja riippuvuudesta toipumisen myötä ihmisten persoonallisuus ja arvomaailma ovat muutoksessa. Epärehellisestä päihteidenkäyttäjistä on kasvanut rehellisyyttä arvostava ihminen, joiden ajatusmaailma, periaatteet ja käsitykset tukevat uutta omaksuttua identiteettiä. Tutkitut kertovat riippuvuusaikaisen itsekkeskeisyyden muuttuneen empatiaksi ja toisten huomioon ottamiseksi. Lisäksi tutkimuksessa kävi ilmi, että monet ovat saaneet lisää kärsivällisyyttä sekä itsehillintää ja haluavat kunnioittaa yhteiskunnan asettamia sääntöjä. Knuuti kuvaa kuinka ihminen voi muuttua ja kasvaa, mutta ihmisellä itsellään tulee olla kyky ymmärtää muutoksen mahdollisuus ja kyky uskoa siihen. (Knuuti 2005, 148-151.)

Sari Viikki-Ripatti (2011) on kuvannut rikollisuudesta irrottautumista subjektiivisena kokemuksena, jossa muutos rikoksenteijässä alkaa pyrkimyksestä luoda uutta ja merkityksellistä uutta identiteettiä. Entisten rikoksenteijöiden identiteetin muutosprosessissa voidaan erottaa selkeästi sekä mennyt rikollinen elämä, että nykyinen uusi elämä ilman rikoksia. Rikollisuudesta irrottautumista edeltää usein moraalinen itsetutkiskelu, jossa ihmiset pohtivat sitoutumistaan ei-rikolliseen identiteettiin. Tämä prosessi ei ainoastaan tukenut rikollisuudesta irrottautumista vaan vaikutti muutokseen henkilöiden havainnoissa ja suhtautumisessaan ympäröivään maailmaan. Tämän seurauksena heille kehittyi lainkuuliaisuutta noudattava identiteetti samalla kun he kiinnittyivät takaisin osaksi yhteiskuntaa. Tärkeänä osana uuden identiteetin muotoutumisessa voidaan nähdä ihmisen oma halu ja vastuunotto muutoksen läpiviemisestä, jonka tukemisessa sosiaalisella tukiverkostolla ja ihmissuhteilla oli merkittävä vaikutus. Lisäksi elämän merkitykselliset tapahtumat mahdollistavat muutoksen syntymistä. (Lavikkala ym. 2011, 210-212; 218.)

Identiteetin, itsemuutoksen ja rikollisuudesta irrottautumisen myötä entisten rikoksenteijöiden elämään löytyi päämäärä sekä tarkoitus, jonka myötä vuorovaikutussuhteet sekä osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunne muiden kanssa korostui. Lisäksi nämä vaikuttivat heidän itsetunnon kohentumiseen. Itsemuutoksen myötä kokemus vapaudesta ja mahdollisuudesta saada uusia kokemuksia syrjäytti aikaisemman rikollisen elämäntavan rajoittuneisuuden ja kokemuksen elämästä arvottomana. (Lavikkala ym. 2011, 212-213.)

Leena Kiiveri ja Anna-Liisa Hännikäinen-Uutela (4/2009, 294) ovat pro gradu -tutkielmassaan tarkastelleet huume- ja väkivaltarikoksista tuomitun naisen voimaantumista ja identiteetin uudelleenrakentumista. Rikollisen identiteetin purkaminen vaatii pitkäjänteistä muutostyös-

kentelyä toiminnassa, tunteissa, arvoissa ja asenteissa. Muutosprosessin aikana ihminen kirjoittaa elämäntarinaansa uudelleen ja alkaa muodostamaan itsestään uudenlaista käsitystä, minäkuva. Hengellisessä murroksessa ihmisen sisimmässä tapahtunut muutos organisoi yksilöllistä identiteettiä uudelleen, jolloin hengellisillä arvoilla voi olla keskeinen rooli identiteetin uudelleen rakentumisessa ja voimaantumisen. Tulosten perusteella luottamus Jumalaan oli haastateltavan selviytymistä edistävä tekijä. Usko vahvistaa pysyvyydentunnetta sekä vaikuttaa positiivisesti yksilön minäkuvaan ja identiteetin muokkaantumiseen. (Kiiveri ym. 2008, 294-300.)

Identiteetin muutokset rikollisuudesta irrottautumisen prosessissa nähdään usein myönteisessä valossa. Vähemmän huomiota ovat saaneet tilanteet, jossa identiteetin uudelleenrakentumiseen liittyy negatiivisia näkökulmia. Suurimmat negatiiviset tekijät nousevat usein pelosta leimautua ex-rikoksentehtäjäksi, jolloin ihmisten ennakkokäsitykset jarruttavat uuden positiivisen identiteetin syntymistä. Pelko menneisyytensä takia hylätyksi tulemisesta ja ihmisten tuomitsemaksi joutumisesta, rikosrekisterin paljastumisesta sekä vaikeudet työllistymistilanteissa askarruttavat monia aiheuttaen henkistä painetta ja ahdistusta. Entisen rikoksentehtäjän menneisyys vaikuttaa siihen, miten hän tulkitsee ja rakentaa tulevaisuuttaan. (Lavikkala ym. 2011, 217.)

4.5 Naisten päihdeproblematiikka

Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyön linjausten 2012-2016 mukaan päihdetyö on tärkeä osa rikosseuraamuslaitoksen työtä, joka jakaantuu arviointiin, motivointiin, päihdevalvontaan ja päihdehoitoon sekä kuntoutukseen. Päihdehoitoon panostamisella on rikoksia ja rikollisuutta vähentävät tavoitteet ja sitä kautta yhteiskuntaturvallisuuden lisääntyminen. Rikosseuraamuslaitoksen ensimmäinen päihdestrategia valmistui vuonna 1999 ja vasta vuonna 2004 muodostettiin raamit päihdetyön kehittämiseksi. Rikosseuraamuslaitoksen päihdetyö perustuu kansalliseen lainsäädäntöön ja sen soveltamiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2012, 6-7).

Monissa päihdehoidon paikoissa hoitoajatus perustuu siihen, että päihderiippuvuuteen sairastuneet ovat kykenemättömiä päihteiden hallittuun käyttöön riippumatta siitä oliko kyseessä alkoholi, laittomat huumeet tai lääkkeet. Monet tutkimukset vahvistavat täysraittisuuden kestävimpanä vaihtoehtona. Koska riippuvuusikäytymiselle on tyyppillistä ongelman kieltä, kiinnitetään 12 askeleen menetelmässä suurta huomiota rehellisyyteen sekä oman tilan tunnistamiseen, että tunnustamiseen. 12 askeleen ohjelmassa muutostyötä tehdään ennen kaikkea asenteen ja ajatuksen tasolla. (Knuuti 2007, 106; 130.) Päihderiippuvuudesta toipumisen alkupiste on myöntää oma voimattomuutensa riippuvuuden suhteen. Toipumisen edellytys on rehellisyys itseään ja toisia kohtaan. Raitistuminen on iso kokonaisvaltainen muutos naisen elämässä. Raittius on kuitenkin edellytys pitkän toipumisprosessin käynnistymiselle, jossa fyysisen riippuvuuden jälkeen aloitetaan työstämään kipeää ja sairastunutta mieltä. (Hiltunen ym. 2005, 93, 95-96.)

Naisvankien päihdeongelmien taustatekijöitä tutkittaessa nousee lähes poikkeuksetta esiin naisten elämänhistoriassa vaikuttaneet traumaattiset tapahtumat. Trauman ja päihderiippuvuuden korrelaatio on huomattava. Kun Yhdysvalloissa Massachusettsin osavaltiossa sijaitsevassa Hampden Countyn naisvankilassa oli mahdollisuus kehittää naiseryistä toimintaa vankeusaikaisen kuntoutuksen tehostamiseksi, otettiin lähtökohdaksi naisten taustatiedot: 90 % naisista oli päihderiippuvaisia ja 89 %:lla oli useita tai kroonistunutta fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhrikokemuksia. Koska nämä kaksi tekijää linkittyvät niin olennaisesti keskenään naisvankien elämässä, päätettiin yhdistää päihdekuntoutus ja trauman hoitaminen samaan kuntoutusohjelmaan. (Carlen 2002, 100.)

Psykologisen alttiuden lisäksi naiset vaikuttavat käyttävän päihteitä kahdesta pääasiallisesta syystä: peittääkseen lukuisista väkivallan uhrikokemuksista ja loukkaantumisista johtuvaa emotionaalista kipua sekä pysyäkseen parisuhteessa - tai päinvastoin, välttääkseen intiimiä kanssakäymistä ja läheisyyttä toisten kanssa (Carlen 2002, 103). Myös Granfeltin (2013) mukaan naisten päihteiden käyttö kiinnittyy miehiä useammin juuri lähisuhteisiin ja niiden ongelmiin. Usein jo varhaislapsuudessa alkanut traumatisoituminen ja sitä seurannut uhriutumisen kumuloituminen on saattanut altistaa naisen jo varhaisessa teini-iässä päihteisiin ja rikoksiin. (Virokangas ym. 2013, 208.) Omassa etnografisessa tutkimuksessaan Granfelt viittaa Salla Sariolan edinburghilaisessa hoitokodissa tekemään tutkimukseen, jossa lapsuuden seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneet naiset yrittivät käsitellä traumaattisia kokemuksiaan huumeiden käytöllä (Granfelt 2007, 125).

Viitanen (2013, 51) tutkimuksen mukaan lähes puolet naisvangeista on kokenut seksuaalista väkivaltaa lapsuudessa ja/tai aikuisuudessa, ja muistuttaa lukijaa naisvankien syvistä sielun ja ruumiin haavoista. Sukupuolittuneen väkivallan dynamiikkaa tutkineen Sari Näreen ja Suvi Ronkaisen (2008, 13-15) mukaan väkivallan ketjussa tunteet, haavoittuvuus, syyllisyys ja häpeä eivät pääty itse tekoon, vaan niillä on taipumus jatkaa omaa prosessiaan väkivallan jälkeenkin. Syyhyn keskittyminen estää näkemästä haavoittumisen seurauksia ja tekijöitä, jotka ylläpitävät väkivallan mahdollisuutta. Haavoitetuksi tulemiselle, väkivallalle, onnettomuuksille ja traumoille ovat tyypillistä hallinnan menettäminen, tapaamme olla, näkyä ja tulla tunnistetuksi. Väkivallan kokemus, erityisesti seksualisoituneen väkivallan kokemus, riistää intimitetin suojan. Tärkeää haavoittuvuuden ymmärtämisessä onkin se, mikä ja mitkä pitävät haavat auki ja millaiset tekijät niitä syventävät ja altistavat edelleen eri tavoin uudelleen haavoitettavaksi. Tutkijan mukaan sukupuoli on yksi haavoittuvuuteen liittyvä tekijä, sillä naisten on havaittu kokevan useammin väkivallan seurauksena traumaoireita kuin miesten. Toistuvana esimerkkinä on se, että tytöt ja naiset reagoivat psyykkiseen loukkaantumiseen ja pahoinvointiin masennuksella, miehet ulospäin suuntautuvalla aggressiolla. (Viitanen 2013, 51; Näre & Ronkainen 2008, 13-15.)

Traumaattisella kokemuksella tarkoitetaan ihmisen puolustus- ja selviytymismekanismit ylittävää tapahtumaa, joka kuvaannollisesti särkee ihmisen: psyykinen tasapaino ja käsitys itsestä vaurioituvat (Granfelt 2007, 124). Markku Ojasen (2014) mukaan traumaattinen kokemus on hyvin haavoittava, joka suorastaan repii riekaleiksi ja riistää elämisen oikeutuksen. Toistuvilla traumaattisilla tekijöillä on aina suurempi merkitys kuin yksittäisillä, koska ne eivät anna riittävästi toipumisaikaa. Traumaattiset muistikuvat ovat sekavia ja jäsentymättömiä. Asian haluaisi mieluusti heittää pois mielestä, mutta se ei yleensä onnistu. Trauma pitää sovittaa kertomukseen, joka on työlästä ja usein hyvin ahdistavaa. Ongelmat ja trauma on kuitenkin käytävä läpi juuriaan myöten ja vasta sitten muutos ja toipuminen ovat mahdollisia. Eikä riitä, että asioita käsitellään syvällisesti, vaan ne täytyy myös purkaa. Traumasta toipuminen on hyvin henkilökohtainen prosessi. Uhrin roolista voi olla vaikea päästä irti, mutta on syytä muistaa, että trauma voi johtaa myös kukoistukseen. Tuolloin ihminen uskoo oppineensa ras-kaista kokemuksistaan ja on valmis jakamaan niitä muiden kanssa auttaakseen muita ja j-kaakseen jotakin itsestä muiden hyväksi. (Granfelt 2007, 124; Ojanen 2014, 331-352.)

4.6 Vertaistuki

Vertaistuki nähdään omaehtoisena ja yhteisöllisenä tukena sellaisten ihmisten kanssa, joita yhdistävät samanlaiset elämäkokemukset ja tietty sosiaalisen tuen tarve (Karsikas 2005, 130). Hiltunen ym. (2005, 113-114) mukaan vertaisryhmät nähdään yhteisinä, joiden jäsenillä on samanlaisia haasteita ja tavoitteita ja jossa samankaltaiset kokemukset ja ongelmat yhdis-tävät osallistujia. Vertaistuki toimii parhaimmillaan tuen saamisen ja tarjoamisen paikkana, jossa yhteenkuuluvuudentunne lisää luottamusta ja avoimuutta vaikeiden asioiden edessä. Vertaisten välille syntyy monesti nopeasti yhteys. (Hiltunen ym. 2005, 113-114.)

Vertaistuki perustuu usein kokemusten jakamiseen puhumisen kautta, jossa yhteisten koke-musten jakaminen ja tunteista puhuminen luottamuksellisesti yhdistää ihmisiä luoden kiinteitä ja terapeuttisia ihmissuhteita. Vertaistuki antaa mahdollisuuden purkaa ja keskustella traumaattisista kokemuksista kuten seksuaalisesta hyväksikäytöstä, parisuhdeväkivallasta tai lasten menettämiseen liittyvistä kokemuksista. Toisten naisten vertaistuki toimii turvallisena ympäristönä, jolla on parhaimmillaan myönteinen ja merkittävä vaikutus naisten elämään naiseuden rakentamisessa, minäkuvan uudistumisessa sekä itseluottamuksen vahvistumisessa. (Hiltunen ym. 2005, 115-117.)

Vertaistensa joukossa monien naisten on helpompi puhua ja toimia omana itsenään sekä us-kaltautua puhumaan naisten asioista, joten naisten keskinäinen vertaistuki on erittäin tärke-ää. Vertaistakin vaikuttaa niin ulkoisen kuin sisäisenkin olemuksen kohentumiseen, joiden myötä emotionaalinen, sosiaalinen ja toiminnallinen tuki muodostuvat merkittäviksi osiksi omassa eheytyms- ja toipumisprosessissa. Naisten vertaistuki tukee naisten voimaantumista ja vahvistumista lisäten sosiaalista kanssakäymistä. (Hiltunen ym. 2005, 116-118.)

Vertaistukitoiminta on voimaantumisen kannalta merkittävä tekijä päihderiippuvaisten naisten toipumisessa (Hiltunen ym. 2005, 122). Vertaistuki ja -ryhmät lisäävät sosiaalista pääoma mahdollistaen uusien raittiiden ihmissuhteiden rakentamisen. Vertaistukiryhmät ovat yhteisöjä, joissa harjoitellaan sosiaalista kanssakäymistä ja pyritään etsimään sekä löytämään oma todellinen identiteetti. (Knuuti 2007, 127.)

4.7 Kristillinen ihmiskäsitys

Sininauhaliitto on määritellyt kristillisen ihmiskäsityksen seuraavasti: Kristilliseen ihmiskäsitykseen kuuluu jokaisen ihmisen kunnioittaminen Jumalan luomana yksilönä. Jokaisen elämällä on ainutlaatuinen tarkoitus. Luovuttamatonta kristilliselle ihmiskäsitykselle on ihmisten keskinäinen tasa-arvo ja huolenpito sekä hengellisen ulottuvuuden mukaan ottaminen muiden ulottuvuuksien - henkisen, fyysisen ja sosiaalisen - rinnalle. Näistä seuraa, että jokaisen ihmisarvo on ehdoton ja riippumaton hänen ominaisuuksistaan, teoistaan tai tekemättä jättämisistään tai siitä onko hänellä esimerkiksi koulutusta, työtä tai kotia, käyttääkö hän päihteitä tai onko hän ollut vankilassa. (Nuutinen 2015, 7.)

Kristilliseen ihmiskäsitykseen sisältyy keskeisesti toivon ja armon ulottuvuudet. Inhimillisestä näkökulmasta voi näyttää mahdottomalta ratkaista jokin tilanne tai parantaa sairaus. Jumalalle kukaan ei ole toivoton tapaus. Toivo lähtee totuuden myöntämisestä, sen etsimisestä ja katsomisesta. Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan Jumala on rakastava ja armahtavainen ja kutsuu ihmisiä armahtavaisuuteen. Jumalan armo toteutuu, kun ihminen tunnistaa, tunnustaa ja katu virheitään ja saa näin vapautua syyllisyydestään. Syyllisyydestä voi vapautua vain suostumalla syyllisyyteen. Anteeksianto on armon osoittamista rikkojaa kohtaan. Raamatussa anteeksiannoksi käännetty kreikkalainen sana merkitsee kirjaimellisesti ”päästää menemään” eli esimerkiksi sitä, että ei vaadi velkaa perittäväksi. Jeesus käytti tällaista vertausta, kun hän opetti seuraajiaan rukoilemaan: ”Anna meille syntimme anteeksi, sillä mekin annamme anteeksi jokaiselle, joka on meille velkaa.” Toisaalta armo toteutuu myös olemuksellisesta häpeästä vapautumisena. Vaikka ihmistä olisi häpäisty ja nöyrytetty, vaikka häneltä olisi riistetty ihmisoikeudet ja hänen rajojaan rikottu, Jumalan silmissä hän on kaunis, Jumalan oma kuva, samalla viivalla jokaisen muun luodun ihmisen kanssa. (Nuutinen 2015,7.)

5 Tutkimusasetelma

Tässä osiossa kuvaamme opinnäytetyömme tarkoituksen ja tavoitteet, tuomme näkyväksi tutkimuksemme toteutuksen sekä esittelemme tutkimuskysymyksemme. Tämän jälkeen avaamme opinnäytetyön toteutuksen vaiheita ja aikataulua. Näiden jälkeen perustelemme tutkimusmenetelmämme valintaa ja kerromme aineistomme hankinnasta ja tutkimuksemme kohderyhmästä. Pohdimme aineiston analyysin valintaan vaikuttaneita tekijöitä ja tarkaste-

lemme laadullisen tutkimuksen tekemiseen liittyviä eettisyyden ja luotettavuuden kysymyksiä.

5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kristillisen kuntoutuksen merkitystä osana naisvankien muutosprosessia sekä rikollisuudesta irrottautumista. Toisena tavoitteena on selvittää, miten ViaDian tuetun vapautumisen malli parantaa naisvankien yhteiskuntaan kiinnittymistä. Lisäksi tarkastelemme opinnäytetyömme tuloksista nousseita nais erityisiä kristillisen kuntoutuksen kehittämisen kohteita. Näiden opinnäytetyömme tavoitteiden pohjalta muodostimme tutkimuskysymyksemme:

1. Millainen merkitys kristillisellä kuntoutuksella on naisvankien muutosprosessissa ja rikollisuudesta irrottautumisessa?

2. Millä tavoin ViaDian tuetun vapautumisen malli parantaa naisvankien valmiuksia kiinnittyä rikoksettomaan elämäntapaan yhteiskunnassa?

3. Miten Rikosseuraamuslaitos ja ViaDia voisivat kehittää nais erityistä kristillistä kuntoutusta?

5.2 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyömme aihe alkoi kypsyä vuoden 2018 alkupuolella ViaDian kriminaalitoiminnanjohtajan Pekka Matilaisen kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta. Esittelimme alustavan ajatuksen opinnäytetyön aiheesta ja työelämän kumppanuudesta ViaDian kanssa lehtorillemme 16.3.2018 pidetyssä opinnäytetyöstartissa. Lehtori antoi näkemyksiään ja tukensa aiheen jalostamista varten. Aiheanalyysimme hyväksyttiin 9.4.2018 ja kaksi viikkoa myöhemmin pidimme aloituspalaverin opinnäytetyömme ohjaajan kanssa. Toukokuussa vierailimme Tampereella tapaamassa ViaDia Pirkanmaan työelämäkumppaniamme ja keskustelimme tarkemmin heidän toiveistaan ja tavoitteistaan tutkimuksemme suhteen. Toukokuussa 2018 toimimme opponenteina arvioivassa seminaarissa, jota pidimme arvokkaana oppimiskokemuksena oman tutkimussuunnitelman laatimista ajatellen. Samana päivänä osallistuimme myös tiedonhankintapajaan. Kunnianhimoisen tavoitteemme oli laatia tutkimussuunnitelma valmiiksi ennen kesälomia, mutta aikataulu muodostui liian tiukaksi ja tutkimussuunnitelma valmistui syyskuussa pidettävään seminaariin. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myönsi opinnäytetyöllemme tutkimusluvan 2.10.2018 (Liite 1).

Tämän jälkeen anoimme haastatteluluvat Hämeenlinnan vankilan johtajalta ja avolaitoksissa olevien naisten haastatteluista sovimme rikosseuraamusesimiesten kanssa. Yhteistyössä Hämeenlinnan vankilan apulaisjohtajan ja ViaDian Kriku-ohjaajan kanssa kartoitimme kristillisen kuntoutuksen käyneitä naisvankeja ja lähetimme heille henkilökohtaiset haastattelukutsut.

Noudatimme tutkimuseettisiä lähtökohtia koko opinnäytetyöprosessin ajan. Haastateltavilta pyysimme kirjalliset suostumukset toteutettaviin haastatteluihin erillisellä suostumuslomakkeella. Kaikki luvat ja haastateltavien suostumuslomakkeet olivat valmiina lokakuun aikana ja haastattelut toteutettiin kahden päivän aikana 29.10. ja 31.10.2018. Haastattelujen jälkeen litteroimme, analysoimme ja raportoimme aineiston. Jätimme opinnäytetyömme ohjaajalle arvioivaa seminaaria varten 22.3.2019, opponentille 26.3.2019 ja arvioiva seminaari pidettiin 2.4.2019. Lopullisen työn jätimme 11.4.2019.

Esittelemme opinnäytetyömme keskeiset tulokset myös ViaDia ry:n, ViaDia Pirkanmaan, Hämeenlinnan vankilan KriKun entisille ohjaajille sekä vankilan johdolle. Tutkimuksen tulokset julkaistaan Theseus.fi-verkkosivustolla ja Rikosseuraamuslaitoksen sisäisessä verkossa Intrasa, tavanomaisia tiedotuksen toimintaperiaatteita noudattaen.

5.3 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Toteutimme opinnäytetyömme kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä ei ole tavoitella tilastollista yleistettävyyttä vaan pikemminkin pyrkiä kuvailemaan tiettyä ilmiötä sekä ymmärtämään jotakin tiettyä toimintaa tai tuottamaan mielekäs tulkinta jollekin asetetulle tutkimusongelmalle. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 87.) Opinnäytetyössämme halusimme selvittää, millainen merkitys KriKulla on naisvankien muutosprosessissa ja identiteetin uudelleenrakentumisessa sekä tarkastella ViaDian tuetun vapautumisen mallin tuomia mahdollisuuksia yhteiskuntaan integroitumisen turvaamiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkittavan ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen, kuvaamiseen ja selittämiseen (Kananen 2014, 19), joten laadullinen tutkimus oli tutkimuksemme tavoitteiden ja kysymysten näkökulmasta paras vaihtoehto.

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössämme on haastattelututkimus, joka on laadullisen tutkimuksen käytetyin tiedonkeruumenetelmä. Haastattelumenetelmistä yleisin on kuitenkin teemahaastattelu (Kananen 2014, 70). Kristillisen kuntoutuksen käyneiden entisten ja nykyisten naisvankien haastatteluissa aineiston keruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Teemahaastattelusta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu (Tuomi ym. 2004, 77). Teemahaastattelussa kysymykset kohdistetaan tiettyihin ennalta valittuihin teemoihin, joista keskustellaan. Teemahaastattelu mahdollistaa keskustelunomaisen haastattelutilanteen. Teemat ja kysymykset ovat samat kaikille haastateltaville. Tässä menetelmässä haastateltavien subjektiiviset ajatukset, tunteet, kokemukset ja uskomukset muodostavat keskeisen osan tutkimuksen sisällöstä. (Hirsjärvi ym. 2017, 47-48.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston tulkintojen kestävyydellä ja syvyydellä on suurempi merkitys kuin haastateltavien suurella määrällä. Tutkimuksen kannalta on merkityksellisempää, että kriteerinä käytetään saturaatiota eli kylläntymistä, jonka jälkeen aineistossa ilmenevien tulkintojen määrä ei enää muutu. Tutkimusaineistoa on riittävästi, kun uudet haastattelut eivät enää muuta tulkintaa. Laadullisessa aineistossa saturaatiolla tarkoitetaan luotettavuuden arvi-

ointimittaria, joka tarkoittaa eri lähteistä saadun tutkimustuloksen toistumista. (Kananen 2014, 95, 153). Olimme tyytyväisiä siihen, kuinka monipuolisesti haastateltavat vastasivat teemahaastattelu-kysymyksiimme. Kiinnitimme huomiota vastausten samansuuntaisuuteen, mutta vastausten tulokulmat vaihtelivat haastateltavien välillä.

Teemahaastattelun teemat ja kysymykset pohjautuvat tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen eli asioihin, joita tutkittavasta ilmiöstä jo ennalta tiedetään. (Tuomi ym. 2004, 77-78.) Opinnäytetyöprosessimme kuluessa perehdyimme tutkimusongelmiemme kannalta tärkeisiin lähdeaineistoihin ja aikaisempiin tutkimuksiin, joiden pohjalta haastatteluihimme valitut teemat ja tarkentavat kysymykset muotoutuivat. Haastateltaville esitettävät kysymykset ja mahdolliset tarkentavat kysymykset olivat jokaiselle haastateltavalle samat. Otimme huomioon, että joissakin kysymyksissä saatamme joutua tarkentamaan kysymystämme tai pyytää vastaajaa tarkentamaan vastaustaan. Huomioimme myös haastateltavien vastausten kerroksellisuuden, sillä kukin vastaaja on yksilöllisessä muutosprosessissa. Osa haastateltavista on saattanut olla siviilissä jo kauemmin, kun toiset käyvät vielä kuntoutusosastoa Hämeenlinnan vankilassa.

Lähestyimme KriKun käyneitä kymmentä naista saatekirjeellä (Liite 3), jossa kerroimme opinnäytetyömme tarkoituksesta ja mahdollisesta tulevasta haastattelusta. Painotimme saatekirjeessä haastattelujen luottamuksellisuutta, tutkimuseettisiä näkökulmia sekä haastattelun vapaaehtoisuutta ja keskeyttämisen mahdollisuutta. Pyysimme haastateltavia palauttamaan saatekirjeen myös siinä tapauksessa, etteivät he haluaisi osallistua haastatteluun. Liitimme saatekirjeen mukaan valmiiksi maksetun palautuskuoren, jotta kustannustekijät eivät vaikuttaisi saatekirjeen palauttamiseen. Varsinaisten haastattelujen yhteydessä pyysimme haastateltavia vielä allekirjoittamaan suostumuksesta haastatteluun (Liite 4). Ennen haastattelujen aloittamista varmistimme, että haastateltava oli ymmärtänyt opinnäytetyömme tarkoituksen, tavoitteet sekä keskeiset tutkimusmenetelmät. Suostumuksessa muistutettiin vielä uudelleen osallistumisen vapaaehtoisuudesta, haastattelujen luottamuksellisuudesta sekä aineistojen hyödyntämisestä vain tutkimuksellisiin tarkoituksiin. Haastateltavat ymmärsivät, että heillä on mahdollisuus keskeyttää haastattelu ilman perusteltua syytä missä vaiheessa tahansa.

Olimme tyytyväisiä haastateltujen sujuvuuteen ja aikataulussa pysymiseen. Tarkoin suunnittelemamme ja hiomamme teemahaastattelurunko (Liite 2) osoittautui erittäin toimivaksi. Haastattelut olivat kestoaltaan noin puolesta tunnista vähän reiluun tuntiin. Haastattelupäivät sujuivat jouhevasti ja pysyimme suunnittelemassamme aikataulussa hyvin. Kaiken kaikkiaan haastattelut olivat mukavan rentoja ja luottamusta herättäviä sekä meidän haastattelijoiden näkökulmasta ammatillisuutta kasvattavia.

5.4 Tutkimuksen kohderyhmät

Tutkimuksemme kohderyhmänä on Hämeenlinnan vankilassa kristilliseen kuntoutukseen osallistuneet naisvangit. Tutkimusluvan saatuaamme pyysimme haastatteluluvat Hämeenlinnan vankilan johtajalta ja avolaitoksissa olevien naisten haastatteluista sovimme rikosseuraamus-esimiesten kanssa.

Opinnäytetyömme aineiston tuottamiseen osallistui lopulta kahdeksan naista. Aineiston kattavuuden sekä monipuolisuuden varmistamiseksi haastattelimme naisia, jotka olivat vankeusprosessin eri vaiheissa. Osa heistä suoritti rangaistustaan Hämeenlinnan vankilassa ja osa avolaitoksessa sekä osa oli jo vapautunut ViaDia Pirkanmaan yhteyteen. Tutkimuksen kohderyhmän taustatietoja olemme kuvailleet tarkemmin työmme tulososiossa 6.1, Haastateltavien taustatiedot ja ryhmään liittyminen. Katriina sai vierailuluvan vankilassa toteutettavia haastatteluja varten. Ullan oli rikosseuraamuslaitoksen työntekijänä vaivatonta tavata haastateltavia vankilan tiloissa ilman erityistä vierailulupaa.

5.5 Aineiston analyysi

Haastattelujen jälkeen kävimme aineistomme läpi ja litteroimme, eli työstimme aineistomme kirjalliseen muotoon, jolloin niitä voidaan käsitellä helpommin (Kananen 2014, 101). Kirjoitimme haastatteluaineiston tekstimuotoiseksi mahdollisimman sanatarkasti. Tällä halusimme varmistaa, että aineistostamme käyvät ilmi kaikki oleelliset asiat tutkimuksemme kannalta ja että meidän ei enää tarvitse palata nauhoitettuun aineistoon. Samalla varmistimme, että pystymme hyödyntämään suoria lainauksia työmme tulososiossa analyysimme rikastamiseksi ja elävöittämiseksi. Litterointiprosessi oli kokonaisuudessaan varsin työläs ja vei useamman päivän aikaamme, vaikkakin kirjoitusprosessi nopeutui litterointiin harjaantuessamme.

Litterointiprosessin jälkeen aloitimme varsinaisen aineistomme koodauksen ja analyysivaiheen. Litteroinnin jälkeen teksti tiivistetään koodaamalla, joka mahdollistaa aineiston työstämisen muotoon, jota on helpompi käsitellä (Kananen 2014, 103). Koodaamisen avulla keräsimme aineistosta esiin tavoitteemme ja tutkimuskysymystemme kannalta keskeiset asiat. Käytimme Excel-taulukointia, jotka rakensimme jokaisen teeman sekä kysymyksen ympärille. Poimimme jokaisen haastateltavan aineistosta esiin kysymystemme kannalta merkittävimmän sisällön. Tässä vaiheessa meille kävi viimeistään selväksi, kuinka sisältörikkaan aineiston kanssa pääsemme työskentelemään. Huomasimme, että aineistosta alkoi nousta rakenteita ja säännönmukaisuuksia sekä teemoja, jotka alkoivat toistumaan (Kananen 2014, 104).

Käytimme opinnäytetyömme aineiston analyysissä perusanalyysimenetelmää eli sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada kerättyä tutkitusta aiheesta ja ilmiöstä tiivistetty ja yleinen muoto (Tuomi ym. 2004, 105). Pidättäydyimme kuitenkin tarkkaan rajatussa ja suhteellisen kapeassa ilmiössä, jotta tutkimuksemme ei lähde rönsyilemään. Pyrimme ennemminkin syvälliseen analyysiin tarkasti rajatuista aiheista, kuin analysoimaan kaikkea mah-

dollista, mutta varsin pintapuolisesti. Tuomi ym. (2004, 94) kuvaavat tutkimuksen sisällön analyysin etenevän ennalta määritellyn kaavan mukaan, jossa ensin aineistosta poimitaan kiinnostavin sisältö, jonka rajoissa pysytään. Tämän jälkeen vuorossa on aineiston läpikäyminen ja tutkimuskysymysten kannalta kiinnostavien osien merkitseminen aineistoon, jonka jälkeen erotellut asiat kootaan yhteen ja irrotetaan muusta aineistosta. Lopuksi merkittävimmät asiat luokitellaan, teemoitetaan sekä tyypitellään omiksi kokonaisuuksiksi.

Aineistolähtöisessä luokittelussa teksti luokitellaan ja teemoitetaan sen mukaan, mitä aineistosta löydetään (Kananen 2014, 108). Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, joka nostaa esiin tutkimuskysymysten näkökulmasta olennaisen (Tuomi ym. 2004, 103). Analyysiä tehdessämme aineistosta alkoi nousta alakäsitteitä eli merkityskokonaisuuksia, joiden pohjalta muodostimme analyysin yläkategorioita kuvaamaan analyysistä nousevia laajempia kokonaisuuksia. Analyysimme hahmottamista varten olemme liittäneet työhöme näyttöanalyysitulokostamme sekä tulososion (Liite 5), jotta työn lukijan on mahdollista havainnoida tulostemme rakentumista ja koko analysointiprosessia. Olemme liittäneet työhöme suoria lainauksia haastateltavien vastauksista, jotka koemme tutkimuksen kannalta mielenkiintoisiksi ja merkityksellisiksi.

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK 2012) ”Hyvä tieteellisen käytäntö ja sen loukkausepäilyä käsitteily” (HTK) oheistusten mukaan tutkimusetiikalla tarkoitetaan eettisesti vastuullisten ja oikeiden toimintatapojen noudattamista. Sen avulla pyritään edistämään tutkimustoiminnassa sekä tieteeseen kohdistuvien loukkausten ja epärehellisyyden tunnistamista ja torjumista kaikilla tieteenaloilla. Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut ovat erottamattomia. Uskottavuus perustuu siihen, että tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 135.)

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja tulokset uskottavia vain silloin, kun tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimusyhteisö on määritellyt hyvän tieteellisen käytännön toteutuvan silloin, kun tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä tutkimusten arvioinnissa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointityössä sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä menetelmiä. Tulosten julkaisemisessa toteutetaan tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta ja vastuullisuutta. Tutkijat kunnioittavat omassa tutkimuksessaan ja tuloksia julkaisessaan muiden tutkijoiden töitä ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon sekä merkityksen. Hyvän tieteellisen käytännön mukaista on edelleen, että tutkimuksen jokainen vaihe toteutetaan yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. Tutkimukseen haetaan tarvittavat luvat, kaikkien osapuolten kesken sovitaan

vastuista ja velvollisuuksista sekä määrittellään aineistojen säilyttämistä ja käyttöoikeuksia koskevat kysymykset. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 6.)

Hyvää tieteellistä käytäntöä voidaan loukata esimerkiksi vähättelemällä muiden tutkijoiden töitä tai viittaamalla puutteellisesti aikaisempiin tutkimustuloksiin. Huolimattomasti käytetyt tutkimusmenetelmät, huolimaton tulosten kirjaaminen ja säilyttäminen sekä samojen tutkimustulosten julkaiseminen useampaan kertaan näennäisesti uusina tuottavat harhaanjohtavan raportoinnin. Hyvän tieteellisen käytännön loukkaamista vakavampaa on tieteellinen vilppi, jolla tarkoitetaan sepitettyjen, vääristeltyjen tai luvattomasti lainattujen (plagiointi) havaintojen ja tulosten esittämistä. Aidot erimielisyydet tieteellisessä tulkinnassa tai arvioinnissa eivät ole vilppiä. Muita vastuuttomia menettelyjä ovat tekijyyden manipulointi, omien ansioiden tai lähdeluettelon paisuttelu, toisen tutkijan työn vaikeuttaminen tai yleisön harhauttaminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 9.) Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta ja tutkimuksen rehellisyydestä ja sen vilpittömyydestä on aina tutkijoilla itsellään. Opinnäytetöissä myös opettajilla on vastuu oppilaittensa tekemisistä eettisiin kysymyksiin liittyvistä ratkaisuista. (Tuomi ym. 2018, 136.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut tutkimuksen tekoon eettisiä periaatteita. Ihmistieteisiin luettavaa tutkimusta koskevat eettiset periaatteet jaetaan kolmeen osalueeseen: itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja. Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen toteutuu, kun tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistumispäätös perustuu riittävään tietoon. Vapaaehtoisen suostumuksen periaatteesta voidaan poiketa julkistettuja ja julkista tietoa tai arkistoa-aineistoja tutkittaessa, joita ohjataan lainsäädännöllä. Laitosoloissa, kuten vankiloissa, on tärkeää huomioida suostumuksen vapaaehtoisuuden toteutuminen. Arvioon vaikuttaa tutkimuksen luonne, kuinka henkilökohtaisiin asioihin mennään ja puututaanko henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tällöin suostumuksen aitouden varmistaminen on ja yksilön perusoikeuksien huomioiminen on erityisen tärkeää. Vapaaehtoisen suostumuksen lisäksi tutkittavalla on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012b.)

Henkisten haittojen välttämiseen kuuluu tutkittavia arvostava kohtelu, joka toteutuu myös tulosten kirjoitustavassa. Ensisijaisesti tutkittaville on annettava riittävä määrä tietoa tutkimuksen luonteesta, aiheiden arkaluontoisuudesta ja yksityisyydestä, jonka perusteella tutkittava voi valita suostumuksensa. Vastatessaan tutkimuskysymyksiin omista kokemuksistaan tutkittavat säätelevät omaehtoisesti vahingollisiksi tai haitallisiksi kokemiinsa aiheisiin vastaamista. Tutkimustilanteen vuorovaikutuksessa tutkijoiden on havainnoitava tutkittavien tunnereaktioita tai muutoksia esimerkiksi tutkittavien käyttäytymisessä. Tutkijoiden on huolehdittava vapaaehtoisuuden säilymisestä ja kyettävä arvioimaan mahdollisesta keskeyttämisestä silloinkin, kun tutkittava ei sitä itse ehdota. Erityisesti laitosoissa, kuten vankilassa,

vapaaehtoisuuden varmistamisen tärkeys korostuu. Tarpeetonta henkistä rasitusta voidaan välttää selvittämällä ennakkoon osallistumisen kestoa. Vahingoittamisen välttämiseen liittyy olennaisesti myös taloudellisten ja sosiaalisten haittojen vähentäminen, jotka ovat vältettävissä noudattamalla yksityisyyttä ja tietosuojaa koskevia eettisiä periaatteita. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012b.)

Yksityisyyden suoja on tutkimuseettisesti tärkeä periaate. Yksityisyyden suojan yksi osa-alue on tietosuoja, jota totutetaan tutkimusaineistojen keruussa, käsittelyssä ja tulosten julkaisemisessa. Periaatteiden lähtökohtana on pyrkimys sovittaa yhteen luottamuksellisuuden ja tieteen avoimuuden periaate. Tutkijan on suojattava tunnisteellinen aineisto huolellisesti, jotta tutkittavan yksityisyyden suoja ei vaarannu. Mikäli tutkimusaineisto arkistoidaan jatkokäyttöä varten, yksityisyyden suojasta huolehditaan asettamalla aineistoille tarkat jatkokäytön ehdot ja aineiston jatkokäyttäjiltä edellytetään aineistoa koskeva käyttöehtositoumus ja mahdollinen vaitiolositoumus. Arkaluontoinen aineisto on hävitettävä, kun se ei ole anonymisoitavissa tai säilyttämiselle ei ole tutkimuksen kohteena olevan henkilön lupaa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012b.)

Tutkimustoiminnan tarkoituksena on tuottaa luotettavaa tietoa tutkittavasta aiheesta, joten virheitä tietenkin pyritään välttämään. Yksittäisessä tutkimuksessa on tällöin arvioitava sen luotettavuutta. Ladullinen tutkimus ei ole yksi yhtenäinen tutkimusperinne vaan se sisältää useita erilaisista perinteitä, jolloin tutkimuksen piiristä on löydettävissä erilaisia käsityksiä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä. Ensimmäisenä nouseekin esiin laadullisen tutkimuksen totuudellisuus ja objektiivisuus. Tarkasteltaessa objektiivisuuden ongelmaa laadullisessa tutkimuksessa on totuuskysymyksen lisäksi syytä erottaa toisistaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuuden kysymys nousee esiin siinä, pyrkivö tutkija ymmärtämään tiedonantajia itseään vai suodattaako tutkija kuulemansa ja havainnoimaansa oman kehyksensä läpi. Periaatteessa laadullisessa tutkimuksessa myönnetään, että tätä väistämättä tapahtuu, sillä onhan tutkija tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. Luotettavuuden pohdinnassa tulekin ottaa huomioon tutkijan puolueettomuusnäkökulma. (Tuomi ym. 2018, 158, 160.)

Tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä, eli toisin sanoen uskottavuutta ja vakuuttavuutta, voidaan parantaa kriittisellä ja arvioivalla työasenteella. Laadullisessa tutkimuksessa arviointi on kokonaisvaltaista kriittistä tarkastelua (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Laadullisessa tutkimuksessa validiteettia tarkastellaan tutkimusasetelman, aineiston analyysin sekä johtopäätösten oikeellisuuden näkökulmasta. Reliabiliteetissa otetaan huomioon tutkimuksen oikeanlainen toteutus. Tulosten pysyvyydellä tarkoitetaan sitä, että jos tutkimus uusitaan, saadaan samat tutkimustulokset riippumatta tutkijoista. Tutkimuksen luotettavuutta laadullisessa tutkimuksessa voidaan arvioida myös siten, että verrataan tutkimuksella saatuja tuloksia aiheeseen liittyvän teoriakirjallisuuden kautta. Näin voidaan tutkia, tuottavatko eri tietoläh-

teet toisiaan tukevia tuloksia. (Kananen 2014, 146-147; 151.) Näiden hyvien tieteellisten tutkimuseriäätteiden toteutumista omassa opinnäytetyössämme pohdimme tarkemmin luvussa 8.3. Opinnäytetyömme eettisyys ja luotettavuus.

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä kappaleessa esittelemme opinnäytetyömme keskeiset tulokset. Teemahaastattelun avulla kerätty tutkimusaineisto rakentuu nykyisten ja entisten naisvankien omakohtaisista kokemuksista kristillisen kuntoutuksen myötä tapahtuneesta henkilökohtaisesta muutosprosessista sekä rikollisuudesta irrottautumisesta. Lisäksi he kertoivat ViaDian tuetun vapautumisen mallin merkityksestä yhteiskuntaan integroitumisen tukemisessa sekä antavat kehitysideoituksia.

6.1 Haastateltavien taustatiedot ja ryhmään liittyminen

Aineistomme koostui yhteensä kahdeksan entisen ja nykyisen naisvankin yksilöhaastattelusta. Jokaisella heistä oli kokemusta vankilassa olostä ja viisi heistä suoritti rangaistustaan edelleen vankilassa. Haastateltavista puolet suoritti tuomiotaan suljetussa vankilassa ja puolet heistä oli avovankilassa, koevapaudessa, ehdonalaisessa valvonnassa tai jo vapautunut. Haastateltavat olivat 32-53 -vuotiaita naisia ja suurimmalla osalla kyseessä oli ensimmäinen vankeuskerä, vain muutama oli ollut vankilassa kolme tai sitä useamman kerran. Tuomioiden pituudet vaihtelivat puolestatoista vuodesta elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Kaksi haastateltavaa oli saanut tuomionsa huumausaine- tai omaisuusrikoksista ja kuudella oli tuomio väkivalta- tai henkirikoksesta. Kaikki haastateltavat olivat suorittaneet peruskoulun, mutta sen jälkeiset koulutustaustat vaihtelivat paljon. Viidellä haastateltavista oli ammattitutkinto ja yksi oli suorittanut lukion. Yksi haastateltavista oli suorittanut ammattitutkinnon vapauduttaan. Suurin osa haastateltavista oli ollut poissa työelämästä ennen vankilaan joutumistaan.

Perhesuhteista kysyttäessä haastateltavien vastaukset vaihtelivat paljon ja kukin sai vastata kysymykseen vapaasti. Suurin osa haastateltavista oli joko avioliitossa tai parisuhteessa, kun taas eronneita tai yksin eläjiä oli vain muutama. Osa toi kysymyksen yhteydessä esiin vanhempansa ja lapsensa sekä lemmikkieläimet. Yksi ei halunnut vastata kysymykseen ollenkaan. Pääasiällisin asumismuoto ennen vankeuteen joutumista oli vuokra-asunto, mutta kaksi haastateltavaa oli ollut asunnottomana.

Haastateltavat kertoivat saaneensa kuulla kristillisestä kuntoutuksesta toisilta osaston vangeilta, ilmoitustaulun mainoksen, läheisen tai henkilökohtaisen kutsun kautta. Kuntoutuksen kristillisuus oli merkittävin tekijä ryhmään hakeutumiselle. Haastatteluissa kävi ilmi, että vankilassa ei koettu olevan muita varteenotettavia samanaikaisia kurseja, jotka olisi nähty kilpailevina KriKulle. Ryhmään hakeutuminen alkoi asiointilomakkeen täyttämällä ja sen

toimittamisella sekä ryhmän vetäjälle, että rikosseuraamusesimiehelle. Hakuprosessissa ilmeni jonkin verran eroavaisuuksia, sillä kaikki eivät täyttäneet kirjallista hakemusta. Hakulomakkeen päihdepainotteisuuden korostaminen mietitytti hakijoita, joilla ei ollut päihdetautia.

Hakuvaiheessa haastateltavista osa oli suorittanut tuomiotaan jo useamman vuoden, kun toiset olivat olleet vankilassa vasta joitakin kuukausia hakiessaan KriKuun. Haastateltavat toivat esille toivonsa kristillisen elämän syventymisestä sekä kuntoutumisen tärkeyden nimenomaan kristillisestä näkökulmasta käsin.

”Ois niitä uusia asioita mitä käsitellään kristinuskosta ja kuntoutumisesta ja nimenomaan et se näkökulma on se kristillinen se kuntoutus, että siltä pohjalta lähdetään miettimään niitä elämän asioita.” H1

Naiset kertoivat hakeneensa kristillisestä kuntoutuksesta apua ahdistukseensa, vahvistusta ja syventymistä kristilliseen uskonelämään sekä uutta suuntaa elämälleen. Kuntoutukselta odotettiin uusien sosiaalisten kontaktien muodostumista, keskusteluja sekä mahdollisuutta jakaa omaa elämäntarinaa muiden kanssa.

Kysyttäessä haastateltavilta heidän aikaisemmasta seurakuntaosallisuudesta ja ViaDia-tuntemuksestaan, vastaukset vaihtelivat paljon. Hengelliset asiat olivat haastateltaville tuttuja joko oman perhetaustan, seurakuntayhteyden, hengellisen vankilatyön tai rippikoulun kautta. Suurin osa haastateltavista ei ollut kuullut ViaDiasta ja sen toiminnasta ennen kurssille tuloa. Naiset, jotka olivat joskus olleet seurakunnan tilaisuuksissa mukana, olivat joskus kuulleet ViaDiasta, tosin pintapuolisesti. ViaDiasta oltiin kuultu myös toisten vankien tai omien läheisten kautta.

6.2 Identiteetti rakentuu uudelleen

Yksi tutkimuksemme pääteemoista oli selvittää kristillisen kuntoutuksen merkitystä naisvankien minäkuvan muutoksessa. Teemaan liittyvillä kysymyksillä halusimme selvittää millä tavalla kukin haastateltavista oli kokenut kuntoutuksen eri toimintamuodot. Lisäksi halusimme selvittää, olivatko haastateltavat huomanneet omassa ajattelussaan tai minäkuvassaan tapahtuneen muutosta kuntoutuksen myötä. Haastateltavat kertoivat suhteistaan heille läheisiin ihmisiin ja kuvailivat tämän hetkistä suhdettaan Jumalaan. Pyysimme haastateltavia kertomaan millä tavoin kuntoutus oli voimaannuttanut heitä ja tukenut heidän hengellisessä kasvussa.

Kristillisen kuntoutuksen ja arvomaailman omaksumisen myötä haastateltavat kokivat ajattelussa, minäkuvassa ja itsetuntemuksessaan tapahtuneen merkittäviä muutoksia. Armollisuus itseään kohtaan tuli haastatteluissa ilmi siten, että ei tarvitse vaatia itseltään liikaa eikä olla itselleen liian ankara. Naisten kertomuksissa lempeämpi suhtautuminen itseään kohtaan ilme-

ni siten, ettei aina tarvitse olla täydellinen, suorittaa ja selviytyä kaikesta yksin. Haastateltavat toivat esille myös sen, kuinka tärkeää on oppia rakastamaan itseään ja kokea Jumalan ansaitsematonta rakkautta. Naiset kokivat, että heillä on lupa tuntea myös heikkoutta eikä heidän tarvitse aina olla vahvoja. He saavat olla olemassa ja heidät hyväksytään omana itsenään.

”Se semmonen rakkauden kokeminen tai se itsensä rakastaminen, et emmä pysty siihen itekseni.. et mul on joku joka rakastaa mua ehdoitta, on ehdottomasti vahvistanut myös sitä, et mä voin nähdä itseni niinkun täydellisenä, just niinkun Luoja luomana. Et se hirvee tarve olla aina enemmän ja se riittämättömyyden tunne itsestään on kyllä poistunu.” H8

”Oppinut olemaan itelleen armollisempi.. ei pitäisi vaatia iteltään liikoa ja olla liian ankara itelleen.. oon saanu semmosen rakkaudellisen näkökulman myös omaa ittee kohtaa.. semmonen lempeämpi suhtautuminen myös itseän ja on lupa olla olemassa ja saa olla myös niinku heikko ja vajavainen.” H1

Eräs haastateltava koki saaneensa rohkeutta tehdä itsenäisiä päätöksiä ja valintoja. Kristillisen kuntoutuksen myötä hänellä oli paikka, jossa puhua uskostaan. Haastatteluissa kävi ilmi, että Raamattua käytetään itsetuntemuksen lisäämisessä ja itsenäisessä muutostyöskentelyssä.

”Et siellä mä sain niinku sen rohkeuden, siihen, että uskaltaa niinku olla siinä uskossa ja puhua niistä asioista ja näin, et kun ennen ei ollu niinku periaatteessa lupaa siihen.” H4

”Mä jotenkin tunnistan oikeesti omat syntini ja kaikki paljon paremmin.. ja sitten mä.. aika paljon käytän.. ku mä teen muutenki sitä semmosta muutostyötä koko ajan ittessäni ni.. mä käytän aika paljon raamattua ihan tässä arkisissakin asioissa..” H3

Haastateltavat kertoivat oppineensa käsittelemään tunteitaan uudella, rakentavalla tavalla ja ottamaan paremmin huomioon muut kanssaihmiset. Kuntoutuksen ja ryhmässä toimimisen myötä yksi haastateltava alkoi ymmärtämään paremmin muiden ihmisten näkökantoja, jonka seurauksena hän alkoi tarkastelemaan vanhaa elämäntapaansa ja kyseenalaistamaan sitä.

”Asiat menee, et niitä käsitellään eri tavalla, ei niinku sillä vihalla, vaik sekin liittyy niihin tunteisiin.. ja et osaan hallita niitä vähän enempi.” H2

”Mä oon ihan erilailta pitkäjänteinen.. mä hyväksyn itteni ihan eri lailla.. mä on tavallaan oma itteni, mutta viel jotenkin enemmän kun mä oon ollu koskaan aikaisemmin.” H6

Haastateltavien vastaukset KriKun merkityksestä heidän voimaantumiseensa ja vahvistumiseensa vaihtelivat näkökulmiltaan. Siinä missä toinen kertoi kokonaisvaltaisesta voimaantumisestaan, toiset erittelivät hyvinkin yksityiskohtaisia muutoksia voimaantumisen kokemuksissa. Henkinen kasvu, uusien toiminta- ja ajatusmallien löytäminen sekä asioiden ja itsensä tarkasteleminen uudessa valossa oli voimaannuttanut haastateltavia. Eräs vastaaja ei ollut varma voimaantumisestaan, mutta kertoi rohkaistuneensa ja häpeän tunteensa vähentyneen.

"On oppinut näkemään asioita uudesta valosta nii se rakentaa itteään ihan eri tavalla, se vahvistaa ihmistä, että oppii huomaamaan sen et ei tartte olla vahva et voi olla myös heikko." H1

Haastateltavat kokivat tärkeänä jakaa muille sitä hyvää, mitä he itse olivat saaneet kokea. Lisäksi toisten onnellisuuden näkeminen nähtiin merkittävänä voimaannuttavana tekijä. Eräs haastateltava kertoi löytäneensä kutsunsa työskennellä vapautuvien vankien kanssa.

"Joo, kyllä et mulla tuli siellä tosi vahvana, että sit kun vapautuu, niin mä haluaisin tehdä töitä vapautuvien vankien kanssa." H4

Haastateltavat kuvailivat tulleeensa armollisemmiksi, anteeksiantavaisemmiksi, hyväksyvimiksi sekä joustavammiksi muita kohtaan. Kristillisyyden myötä positiiviset tuntemukset olivat vahvistuneet.

6.3 Hengellisyys osana kuntoutumista

Haastateltavat pitivät rukousta erittäin tärkeänä osana ryhmään kuulumista ja hyvän ilmapiirin rakentumista. Ryhmä alkoi aina rukouksella, jossa vaihdettiin kuulumisia ja jossa tuotiin esille omia rukousaiheita. Yhdessä rukousaiheet vietiin eteenpäin Jumalalle. Haastateltavat kokivat rukoilemisen lisäävän toivoa ja he kertoivat saaneensa monia rukousvastauksia. Rukous muodostui osaksi heidän jokapäiväistä elämäänsä.

"No enhän mä pääsis tässä elämässä minkään ilman rukousta, mä olisin aivan hukassa. Kyl mä huomaan ihan heti, et mä rukoilen tosi paljon, et rukouksesta on tullu mulle.. et mä oon saanu niin mielettömiä rukousvastauksia." H8

"Sehän oli niinku tosi parantavaa monellekki." H5

Raamatun koettiin antavan vastauksia elämän tärkeisiin kysymyksiin. Ryhmässä opiskeltiin Raamatun kirjoituksia ja päivän aiheista sekä teemoista keskusteltiin vapaasti. Haastateltavat kertoivat oppineensa lukemaan itsenäisesti Raamattua hyvän opetuksen, selittämisen ja keskusteluiden kautta. Näiden myötä Raamattu alkoi avautumaan heille aivan uudella tavalla ja he jatkoivat sen lukemista kurssin jälkeenkin.

"Ja mä oon aina luku Raamattua sieltä sun täältä vähän jakeita, mut sitku sitä käytiin niinku perusteellisesti läpi ni se oli tosi hyvä juttu, et oppi vähän käsittelemään sitä." H2

"Ku mä luen ni se jättää mulle samanlaisen olon ku rukous, et mä saan sieltä niitä vastauksia, mitä mä kaipaan mun elämään." H8

Alfa-kurssia pidettiin mielenkiintoisena ja hyödyllisenä opetuskokonaisuutena. Haastateltavat kokivat oppineensa tuntemaan Raamattua paremmin sekä ymmärtämään muun muassa rukouksen syvempää merkitystä. Kaikki haastateltavat eivät käyneet Alfa-kurssia kuntoutuksen aikana, vaan joku oli käynyt sen aikaisemmin siviilissä ja joku vapautumisen jälkeen. Alfa-kurssin koettiin lisäksi vahvistavan seurakuntayhteyttä ja joku itselleen terveellisenä sitä, että hän voi olla erilaisissa yhteyksissä ihmisiin.

"No siinä tietysti käytiin paljon Raamatun juttuja ja mulle Raamattu oli aika vieras kirja sinällänsä, ja tota.. et oli hyödyllinen kurssi kyllä." H4

Haastateltavat kuvailivat suhdetta Jumalaan lämminhenkisesti ja monipuolisesti. Suhteen Jumalaan koettiin olevan hyvin henkilökohtainen ja läheinen, sitä kuvailtiin rakkaussuhteeksi. Merkitykselliseksi koettiin Jumalaan luottaminen ja Jumalan rakkauteen luottaminen olosuhteista ja omista teoista huolimatta. Jumala nähtiin isänä, jolle pystyi aina puhumaan ja joka aina myös kuunteli.

"Mä nään itseni semmosena Jumalan lapsena ja pienenä kauhukakarana, mutta että se Jumalan rakkaus riittää, että se ei oo riippuvainen siitä minkälaisena mä nään itteni ja miten mä toimin, et mä en voi ostaa Jumalan rakkautta, vaan mä luotan siihen, että se Jumalan rakkaus.. se kestää." H1

"Musta tuntuu, että mulla ja Jumalalla.. meillä on kuitenkin hyvät välit. Meillä on hyvät välit.. oikeesti." H3

"Meil on rakkaussuhde.. et nii, nii, mitä muuta mä voin sanoa.. meil on ihan ookoo välit." H8

Yhden haastateltavan kohdalla suhde itseensä heijasteli suhdetta Jumalaan. Haastateltava uskoi Jumalaan, mutta ei uskonut ja luottanut itseensä, ja koki siten rajoittavansa Jumalan päättämistä lähelleen.

"Mä uskon Jumalaan kyllä ihan täysillä, mut sit mä en ehkä usko itteeni ihan tarpeeks paljon.. se siinku aika paljo rajottaa sitä läheisyyttä Jumalan kanssa.. että kun kelpais itellesä ja kun osais antaa itellesä vähän armoo, niin ehkä sitten vois Jumalaki päästä vähän lähemmäs." H7

Haastateltavat kuvasivat hengellistä kasvuaan kukin omista lähtökohdistaan. Hengellisyys ja hengelliset asiat olivat olleet yhdelle haastateltavalle täysin vieraita ennen KriKuun osallistumista, kun taas toiset haastateltavat kokivat uskon elämän tasapainottuneen ja kristillisyyden muuttuneen osaksi arkielämää hengellisen kasvun myötä.

"Siinähan on tapahtunut ihan hirveesti, se oli oikeestaan aika nollassa kun mä aloitin sen kurssin ja se avas niinkun silmiä ja anto uskallusta tähän asiaan."
H4

Minäkeskeisyyden nähtiin poistuneen hengellisen kasvun myötä samalla kun kokemus ansiottomasta Jumalan armosta oli vahvistunut. Eräs haastateltava mainitsi kokeneensa toisinaan pilkkaa kristillisyydestään, mutta hengellisen kasvun myötä hän oli saanut voimaa olla välittämättä siitä.

"En enää mieli et mun täytyy tehdä asioita tietyllä tavalla voidakseni kelvata Jumalalle" H1

"On ihan ehdottomasti.. tullut hengellistä kasvua tässä. Et vaikka mä siitä välillä meinaan saada pilkkaa.. ku tytöt ei usko kun mä välillä puhun ihan oikeesti Jumalasta ja muusta.. ni emmä siitä välitä." H3

Hengellinen kasvu nähtiin jatkuvana kasvattavana prosessina, jossa luottamuksen vahvistuminen rakastavaan Jumalaan, Raamatun kirjoitusten avautuminen sekä voimavarojen ammentaminen kristillisyydestä nähtiin merkityksellisinä.

6.4 ViaDia ja vertaistuki

Haastateltavat kertoivat omia kokemuksiaan ViaDiasta ja sen toiminnasta vankien ja vapautuvien vankien parissa. Halusimme lisäksi selvittää haastateltavien kokemuksia ViaDia yhteisöstä ja yhteenkuuluvuuden tunteen rakentumisesta yhtenä rikollisuudesta irrottautumisen osaluena. Naiset kertoivat myös kokemuksiaan ryhmän ohjaajasta. Lopuksi naiset kertoivat vertaistuen merkityksestä osana heidän henkilökohtaista muutosprosessia.

Vaikka ViaDia perheen käsite oli monelle haastateltavalle tuttu, vaikutti siltä, että terminä sitä ei aktiivisesti käytetty ryhmässä. Parhaimmillaan ViaDia perhe koettiin vahvana yhteisönä, joka yhdisti entuudestaan toisiaan tuntemattomat ihmiset yhdeksi suureksi perheeksi - Jumalan perheeksi. Haastateltavat kertoivat ViaDia perheen konkretisoituvan vasta siviiliin päästessään, jossa seurakunnalla ja sosiaalisella tukiverkostolla olisi suuri merkitys.

Nimetessään ViaDian erityispiirteitä, haastateltavat kertoivat kokemuksen vapaudesta olla oma itsensä ilman uskon asioiden tuputtamista. Naisten mielestä ViaDian vahvuus nähtiin pyyteettömän hyvän, välittämisen ja avun tarjoamisena heikommassa asemassa oleville ja

toimintana, jossa ihminen on aina taloudellista tuottoa tärkeämpi. Kristillinen arvomaailma koettiin tärkeäksi. Lisäksi haastateltavat toivat esille kuinka autettavien ja auttajien välillä vallitsee tasa-arvoisuus ja kuinka ViaDian toiminta mahdollistaa hyvät lähtökohdat kokonaisvaltaiselle uudelle alulle elämässä.

”Tehdään yhdessä asioita ja autetaan ihmisiä joilla ei ole jotain ja pyritään tekemään se ilman, että siitä hyödytään jollain tavalla ja että siinä otetaan huomioon kaikenlaiset ihmiset vastaan ja annetaan jokaisen toteuttaa tavaltaan sitä omaa semmosta.. osaamisalaa.” H1

”No ilman sitä mulle ois varmaan niinku yhtään mitään... mulle ois täällä (siviilissä) ketään ja varmaan ois aika yksinäistä.” H7

”Se luottamus, mikä tuli sit.. et tää on niinku meidän poppoo.. sehän tota sitä ryhmää piti et se oli niin eheyttävää ja semmosta.. pyyteetöntä, puhdasta.” H5

Haastateltavat kokivat yhteenkuuluvuuden vahvan siteen rakentuneen nopeasti ryhmän osallistujien välille ja kokemukseksi aidosta välittämisestä. Ryhmän yhteishenki koettiin jopa terapeutiksi. Yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistivat myös vierailijoiden käynnit siviilistä.

6.4.1 KriKu-ohjaaja ryhmän luottamuksen rakentajana

Haastateltavat kuvailivat ryhmän ohjaajaa lämminhenkiseksi, huumorintajuiseksi ja luottamusta herättäväksi, jonka kanssa oli luonteva keskustella. Kokonaisuudessaan ohjaajan merkitys ryhmäläisille oli erittäin suuri ja yksi naisista kertoi ohjaajan olleen lopulta syy hakeutua KriKuun.

Ohjaajan koettiin toimivan esimerkkinä, joka suhtautuu elämään nöyrästi ja joka elää uskaan todeksi käytännön elämässä. Haastateltavat pitivät tärkeänä ohjaajan tasavertaisuutta ryhmäläisten kesken, unohtamatta kuitenkaan ohjaajan ammatillisuutta.

”Toteuttaa sitä käytännön uskaa käytännön elämässä.. tuo itelle sitä iloa siitä, että jotenkin eletään ihan normaalia elämää, mutta se että Jumalala on siinä mukana.” H1

”Hienoin kokemus on ehkä tää KriKun vetäjä et ku pystyy olemaan sille avoin, ja hän kuunteli ja ei montaa ihmistä oo semmosta et kuuntelee ihan avoimin sydämin.” H2

Toisaalta haastatteluisissa tuli esille ryhmän ohjaajan vaihtuminen ja siitä seurannut joidenkin ryhmäläisten pettyminen, koska ohjaajan ja ihmisten välille oli ehtinyt syntyä kiintymystä. Yksi haastateltavista kertoi pitävänsä ohjaajaan yhteyttä myös vapauduttuaan siviiliin.

Kaikille haastateltaville oltiin tarjottu yksilökeskusteluiden mahdollisuutta ohjaajan kanssa. Osa haastateltavista oli käynyt yksilökeskusteluita ohjaajan kanssa ja osa ei kokenut tarvitse- vansa niitä ryhmäkeskusteluiden lisänä. Eräs haastateltava oli saanut henkilökohtaista ohjaus- ta ja tukea vapautumisen valmisteluun liittyvissä käytännön asioissa.

6.4.2 Vertaistuki ja yhteyden kokeminen

Haastateltavat kokivat saaneensa ryhmästä sekä siviilissä vertaistukea, joka konkretisoitui erityisesti samanlaisten asioiden ja elämäkokemusten kautta. Vertaistuki mahdollisti luotta- muksellisen ympäristön, jossa arkuus ja häpeä vaikeiden asioiden ympäriltä poistui. Näin asi- oista oli mahdollista puhua rehellisesti. Ryhmässä naiset kokivat saaneensa vertaistukea myös hengellisiin asioihin. Naiset kokivat saavansa luvan olla täysin omia itsejään ja kokivat vertais- tuen tuovan toivoa heidän elämäänsä. Vertaistuki nähtiin eri toipumisvaiheessa olevien ihmis- ten kohtaamisena, jossa positiiviset esikuvat ja onnistumiset loivat toivoa.

”Auttaa myös omalla tavalla olemaan itteensä kohtaan armollisempi kun huo- maa että muillakin on.. ja että en ole ainoa tässä asiassa ja minut silti hyväk- sytään sellasena kuin minä olen.. niin se on iso asia.” H1

Vertaistuen jatkuminen vankilasta siviiliin koettiin merkityksellisenä ja jossa ViaDia yhteisöllä koettiin olevan suuri merkitys rikoksettoman ja päihteettömän elämäntavan ylläpitämisessä. Eri vaiheessa olevien toipujien kohtaaminen antoi eräälle haastateltavalle peilauspintaa siitä, kuinka hyvin hänellä asiat nyt olivatkaan.

”Sijoittuu se suurin merkitys tuol siviilissä ku mä oon menossa siviiliin.. on just jotenkin ihanaa alottaa sieltä yhteiskuntaan palaaminen, kun siel on to- dellakin vertaistukea.” H3

Krito-kurssi tarjosi haastateltaville mahdollisuuden puhua, keskustella, oivaltaa ja tulla kuul- luksi omien elämäkokemusten kanssa. Kurssilaisten kesken vallitsi hyvä luottamus ja yhteis- henki, joka rohkaisi puhumaan avoimesti vaikeistakin asioista. Muiden kertomusten kuuntele- minen antoi lohtua siihen, ettei ole ainoa, vaan muiden kokemukset olivat samanvertaisia.

”Et ku omaa elämäänsä kauhistelee.. ni siinä niinku tavallaan saa lohtua.. et ku kuuntelee muiden tarinoita nii.. et emmä oo oikeesti niinku ainoa.. et muutkin on yhtä pahoja kun mä ja tällain.. et kyllä siit on sellai apua.” H3

Krito-kurssin teemojen koettiin jäsentävän ajatuksia, jolloin omia kokemuksia pystyi tarkastelemaan eri näkökulmista. Aiheiden tarkastelu kristillisestä viitekehuksesta ja kurssilla käytetty kirjallisuus tukivat oivaltamista ja antoivat mahdollisuuden peilata sisältöjä omaan elämäntilanteeseen.

"Siitä nousee niitä ajatuksia.. se jäsentää itellekin ihan eri tavalla niitä aiheita, mistä sitten puhuu ja mitä tuo esille ja sit siinä tulee itelle uusia näkökulmia.. ja nimenomaan se että se tulee kristillisestä näkökulmasta.." H1

"Siel oli hyvää kirjallisuutta, mul on edelleen se kirja kotona ja tota.. sitä oivaltamista, sieltä pystyy peilaamaan, ja sieltä kirjallisuuden kauttaki." H6

Päihdekuntoutus ei noussut erityisesti esille haastateltavien vastauksissa. Päihdekeskustelut nähtiin osana laajempia keskusteluita, ja päihteisiin liittyvät teemat tulivat esiin kurssilaisten omien elämäkokemusten ja kertomusten myötä. Keskustelua oli ollut mm. siitä, millaisia syitä oman käytön taustalla nähtiin tai mikä päihde kullakin on ollut kyseessä.

"Se oli lähinnä sitä, että kukin kertoi omasta elämästään, mut onhan se sitäkin juuri. Että vertaistukea." H6

"Mutta siis kaikkia ongelmia, ei pelkästään niin, että nyt tänään puhutaan näistä." H5

Ulkopuolelta käyneet vierailijat koettiin erittäin mieluisina ja arvokkaina kohtaamisina. Haastateltavia kosketti erityisesti vierailijat, joilla itsellään on ollut rankka päihde- ja rikostausta. Nämä vieraat koettiin esimerkkeinä siitä, kuinka kristillisen kuntoutumisen ja kristillisen arvopohjan heräämisen myötä he olivat päässeet kiinni elämään. ViaDian työntekijöiden vierailuja arvostettiin korkealle.

"Se, että mitenkä niinkin rankkaa elämää viettäneet on kuiteski päässeet elämään kiinni uskon kautta ja muuta.. ja sit varsinkin ViaDiasta kävi Pekka ja muuta.." H7

"Tosi, tosi tärkeitä vieraita, siis tosi.. kaikki oli tosi ihania ja tärkeitä ja sillä oli iso merkitys." H4

"Enempi lähenti ihmisiä jo uskosta puhumine ja ne keskustelut, ni kyl se hirveen paljon lähenti, ja sit tänne siviiliin tullessa niinku edelleen pidetään niiden krikulaisten kans yhteyttä". H7

Kuntoutuksen kohokohtina nähtiin ihmisten välisen yhteyden ja vuorovaikutuksen lisääntyminen, joka parhaimmillaan jatkui arkipäivän sosiaalisissa suhteissa myös siviilissä. Haastateltavat kokivat saaneensa uusia, rikoksetonta elämää tukevaa sosiaalisia suhteita elämäänsä.

6.4.3 Sosiaaliset suhteet muutoksessa

Haastateltavat kuvailivat suhteita läheisiinsä lämpimiksi ja useat kokivat suhteiden parantuneen tuomion aikana. Läheisimpinä henkilöinä pidettiin lapsuudenperheen jäseniä, kuten äitiä, vanhempia tai sisaruksia. Muutama haastateltava mainitsi omat lapsensa, joihin he pitivät säännöllisesti yhteyttä. Haastateltavista kaksi ei pitänyt yhteyttä lapsuudenperheen jäseniin ja molemmat heistä mainitsivat läheisimmäksi henkilöksi puolisonsa. Noin puolet haastateltavista mainitsi tärkeiksi läheisikseen myös kurssi- ja vankitovereitaan sekä ViaDia-yhteisön jäsenet ja seurakuntaperheen.

"Erittäin lämpimät ja.. tota.. tuomion aikana niinku syventyny vaan.. ja sit ViaDian kautta parikin vankitoveria, sellasta jotka on tullu tosi läheiseks." H3

"Tällä hetkellä läheisin on mun miesystävä.. ja sit tää yhteisö tässä ja sit myöski tää seurakuntayhteys mikä pysyy tässä. Ne on sydäntä lähellä ja mielessä koko ajan kun mä en pidä yhteyttä perheeseen." H7

"Mun siskojen kanssa.. meidän luottamus on mennyt ihan uudelle tasolle.." H8

Kaikki haastateltavat kertoivat sosiaalisissa sidoksissa tapahtuneen jonkinlaisia muutoksia verrattuna ajanjaksoon ennen vankilaan joutumista. Haastateltavat, jotka ylipäättään pitivät yhteyttä läheisiinsä, kokivat suhteiden säilyneen hyvinä tai parantuneen. Kenelläkään heistä suhteet läheisiin eivät olleet huonontuneet. Eräs haastateltava kuvasi luottamuksen uudelleen rakentumista pitkään jatkuneena prosessina, josta luottamuksen osoituksena hänelle oli annettu kauan sitten menettämänsä kodin avaimet jälleen haltuun.

"Sillon ku mä pääsin vankilasta ni mun sisko anto mulle vara-avaimensa ja mä aattelin, et ei vitsi, must on tullu sellanen ihminen johon voi luottaa.. se oli tosi huikeeta! Ja nyt mulla on myös mun vanhempien kotiin avaimet.. siihen meni kyllä erinäisiä vuosia.. et sen luottamuksen saaminen oli tosi pitkä tie, et paljon on muuttunut.." H8

Merkittävimmät muutokset koettiin tapahtuneen ystäväpiirissä. Lähes poikkeuksetta haastateltavat kertoivat, että eivät enää pidä yhteyttä niihin henkilöihin, joiden kanssa oli viettänyt aikaa ennen vankilaan joutumista.

"Mä voin sanoo rehellisesti, mul on jääny melkein kaikki.. koska me ollaan kaikki niinkun samanarvosia.. mutta mähän uin kuin kala vedessä kaikkien nar-

*komaanien, alkoholistien, sairaitten, syrjäytyneiden kanssa, siis mä oon niinku kotonani täällä.. että tota.. mul ei oo tarvetta mennä sinne.. mut mul on sa-
nottavaa niille.” H7*

Eräs haastateltava kertoi eläneensä kaksitahosta elämää, toisessa ääripäässä oli yhteiskunnan ulkopuolelle syrjäytyneet päihdekäyttäjät sekä rikolliset ja toisessa ääripäässä oli seurakunta-yhteisö. Eräs haastateltava pääsi irti aviomiehensä myötä myös tämän mukana kulkeneesta päihdeporukasta ja toinen koki ihmissuhteidensa muuttuneen vastavuoroiseksi välittämiseksi.

”Tommonen niinku hengellinen (kuntoutus) et pääsee tutustuu Jumalaan ja se on monille tosi eheyttävää.. ku monilla ei oo perheitä, kaikki on menny niin se on niinku.. iso juttu tosi monelle.” H5

*”Nykyään mun ihmissuhteet ei enää perustu hyötyyn, ne perustuu siihen että mä pidän niistä ihmisistä ja ne ihmiset pitää musta ja se on kauheen miellyttävää.. et mun aikasemmat ihmissuhteet on perustunu joko seksuaaliseen vie-
hätykseen tai rahalliseen hyötyyn..” H8*

Siviilissä olevat haastateltavat kokivat jo hyvin konkreettisella tasolla, kuinka välttämätöntä entisestä ystäväpiiristä irrottautuminen on, jos haluaa elää rikoksetonta elämää. Lisäksi esille nousi menetettyjen suhteiden korvautuminen uusilla parantavilla ihmissuhteilla sekä uskolla Jumalaan.

6.5 ViaDia rikoksettoman elämän tukijana

Toinen tutkimuksemme pääteemoista oli selvittää millä tavoin ViaDian tuetun vapautumisen malli parantaa naisvängin valmiuksia kiinnittyä rikoksettomaan elämäntapaan yhteiskunnassa. Teemaan liittyvillä kysymyksillä halusimme selvittää mitä valmiuksia kristillinen kuntoutus oli antanut ja mitä käytännön apua ViaDia oli tarjonnut rikoksettoman elämän tavoitteluun. Lisäksi halusimme selvittää, millaisia tulevaisuudensuunnitelmia naisilla oli työn, koulutuksen tai harrastusten suhteen tai oliko heillä unelmia, joita lähteä tavoittelemaan. Tässä vaiheessa pyysimme heitä uudelleen kertomaan tärkeistä ihmissuhteistaan ja muista sosiaalisista suhteistaan siitä näkökulmasta, oliko näissä tapahtunut muutosta prosessin aikana. Lopuksi naiset kertoivat minkä kokivat merkityksellisimpänä tekijänä ylläpitämään rikoksetonta elämäntapaa.

6.5.1 KriKusta saadut valmiudet ja ViaDian käytännön apu

Haastateltavat kokivat kristillisen kuntoutuksen vaikuttaneen hyvin kokonaisvaltaisesti elämän eri osa-alueisiin ja he kokivat saaneensa monenlaisia tärkeitä valmiuksia matkalleen kohti rikoksetonta elämää.

” Se kurssi kokonaisuudessaan auttoi niin paljon... et siitä on mulle ainakin ollu niin paljon apua, että en mä osaa vaan yhtä hetkeä nostaa sieltä.” H4

Asioiden tarkastelu hengellisestä näkökulmasta lisäsi armollisuutta itseä kohtaan ja auttoi näkemään niin oman kuin muidenkin ihmisarvon uudenaikaisessa valossa. Merkittävin yksittäinen haastateltavien esille nostama asia oli tuen vastaanottaminen. Haastateltavat kertoivat oppineensa ottamaan ja pyytämään apua niin KriKu-ryhmästä ja ViaDiasta kuin muiltakin toimijoilta ja työntekijöiltä. Lähes yhtä merkittävänä koettiin se, että ryhmässä oli saanut purkaa vaikeita elämäkokemuksia, eikä niitä tarvinnut heti siviilissä alkaa purkamaan.

”No ehkä isoin on se hengellinen näkökulma ja se millä tavalla näkee ittensä ja ehkä jopa muut ihmiset, ni se on mun mielestä isoin asia mikä auttaa siihen tulevaisuuteen ja rikoksettomaan elämään.. ja ennen kaikkea se armollisuus ittee kohtaan niin se ehkäsee paljon rikollisuutta myös, että osaa nähä ittensä ihmisenä myös.” H1

”Ni mä tajusin siel ihan toisella tapaa et jos mä en nyt sano kaikkee ni enhän mä saa ikinä apua.” H6

ViaDian tuetun vapautumisen malli koettiin merkittävänä apuna vapautumisen nivelvaiheessa. Jokaisella siviilissä olevalla haastateltavalla oli oma tarinansa, millaista käytännön apua he olivat ViaDialta saaneet, mutta yhteisenä tekijänä nousi esiin kontaktiverkoston pysyvyys ja luotettavuus. Vankilassa alkaneen kuntoutuksen aikana tavatut kontaktihenkilöt olivat samoja myös vapautumispolun eri vaiheissa, jolloin vapautumissuunnitelma tuntui yhtenäiseltä, johdonmukaiselta ja luotettavalta. Useat haastateltavat kutsuivat tätä todelliseksi rinnalla kulkemiseksi, joka tekee ViaDiasta eksklusiivisen toimijan.

”Tällä hetkellä vapautuvat vangit voi vapautua ViaDian asuntoihin ja saada sen toimintapaikan koevapauteen, jolloin myöskin se rikosseuraamuksellisesta näkökulmasta on paljon turvallisempi.. et on niinku semmonen yhtenäinen polku.. ja ehkä se rinnalla kulkeminen myös.. et koska se jatkuva työntekijöiden vaihtuminen on tosi kuluttavaa.. sä selität aina uudelle ihmiselle ne tasan samat asiat, ni siihen niinkun väsy.. se on tosi väsyttävää.. ni et ku sekin poistuu sen myötä et ku on yhden toimijan polku siihen vapauteen, et sehän on tosi kiitollinen tilanne sitä vankia ajatellen.” H8

Kaikki siviilissä olevat haastateltavat olivat saaneet asunnon ViaDian välivuokrauspalvelun kautta ja osa yhä vankilassa olevista oli jo saanut lupauksen asunnon järjestymisestä. Eräs haastateltava piti omalle kohdalleen tärkeänä, että pystyi ViaDian avulla vaihtamaan paikkakuntaa eikä hänen tarvinnut palata lähtötilanteeseen. Eräs koki omalle kohdalleen ViaDian

työpaikan sekä päihteettömyyttä tukevan yhteisön tarjoavan hänelle uudenlaisen mahdollisuuden ja ympäristön pysyä päihteettömänä.

”No että mä sain mahdollisuuden vaihtaa paikkakuntaa, se on niinku nii.. no ainaki se ettei tarvinnu palata sinne mistä mä oon tullu.. ja tietysti se, että se seurakuntayhteys mikä seuras mukana..” H7

”Mulla on ainakin työpaikka siellä.. just mun rikokset on niinku päihdehuuruseen elämään liittyny ja tota.. mulla tulee olee siellä työpaikka ja tota..” H3

Yksi haastateltava oli saanut hyvin henkilökohtaista tukea saapuessaan koevapauteen ViaDiale. KriKun ohjaaja oli kuljettanut hänet vankilasta suoraan ViaDian kirpputorille valitsemaan huonekalut ja kodin tarvikkeet, jotka yhteistuumin kirpputorin henkilökunnan kanssa oltiin kuljetettu hänen uuteen kotiin. Haastateltava kertoo aloittaneensa työt ViaDian kirpputorilla.

”Tultiin (ohjaajan) kans aamulla ja katottiin mulle tästä sit tärkeimmät kalusteet ja sitte nää ohjaajat tuli mun mukana sinne asuntoon.. ja ettei tarvinnu yksin mennä kotiin siihe tyhjään asuntoon.. et mun tavarat haettiin ja mä sain siihe apua tästä henkilökunnalta..” H7

ViaDian tarjoamat työmahdollisuudet valvotun koevapauden ajaksi sekä tarvittaessa pidempäänkin koettiin asunnon hankinnan rinnalla erittäin tärkeänä käytännön apuna yhteiskuntaan integroitumiseksi.

6.5.2 Kohti uusia päämääriä

Haastateltavia pyydettiin kertomaan tulevaisuuden suunnitelmistaan ja unelmistaan. Kertomukset kuvastivat toiveikkuutta ja uskoa paremmasta huomisesta.

”Mä en tiedä, mutta sanotaanko näin, että ihan kivaa, että huominen tulee.” H6

Tulevaisuuden suunnitelmat liittyivät keskeisesti koulutuksen hankkimiseen, työllistymiseen, harrastuksiin ja arkielämään läheisten ja ystävien keskuudessa. Osa haastateltavista tiesi mihin kouluun hakeutuu ja mille alalle työllistyy, osa oli tunnusteluvaiheessa etsien itseään kiinnostavia vaihtoehtoja ja osa koki tarvitsevansa vielä aikaa kuntoutua. Eräs siviilissä oleva haastateltava oli juuri valmistunut unelmiensa ammattiin, jonka muutama vuosi takaperin ei uskonut olevan itselleen edes mahdollista. Tällä hetkellä hän suunnittelee korkeakoulun jatko-opintoja. Lähes kaikki haastateltavat pitivät työtä tärkeänä tekijänä rytmittämään arkea ja antamaan sisältöä ja tarkoitusta elämään.

”Mä oon semmonen ihminen et mulla täytyy olla niinku rytmi, semmonen et mä oon parhaimmillani silleen et ku mä tiedän mitä mä teen seuraavaks..” H5

”Sillon kun mä menin vankilaan tai okeestaan sillonkin vielä ku mä lähdin sieltä ni mä en uskaltanu unelmoida, et se tuntu niin turhalta koska oli se ajatus siitä, et eihän näitä kukaan koskaan saa.. ja mä mietin viime keväänä ku mä valmistuin (ammattillinen perustutkinto).. olin siis koko elämäni toivonu et mä voin olla (ammattinimike).. ja siä mä yhtäkkiä tajusin, et tässä mä oon, tässä mä oon ja mä oon (ammattinimike) ja se oli ihan valtavaa niinku ymmärtää saaneensa jotain niin suurta mitä mä oon aina ajatellu et mikä ei koskaan tuu toteutuu.” H8

Vapaa-ajan viettäminen läheisten ja rakkaiden kanssa, uusien harrastusten aloittaminen, maaseudun rauhaan muuttaminen ja kotieläinten hankkiminen oli useammankin haastateltavan suunnitelmassa. Yksi haastateltavista suunnitteli päihdekuntoutusjaksoa ennen siviiliin paluuta.

”Sitten mä tietysti haluun olla paljon läheisteni kanssa ja sitten vapaa-ajalla haluun harrastaa kaikkia ihania juttuja mistä nyt mä oon jo monta vuotta haa-veillu.. ja sitten eläimet kuuluu jollain tavalla mun elämään. Vähintään kaksi kissaa jos ei nyt maatilaa vielä.” H3

Seurakuntaan kuulumisen, hengellisiin tilaisuuksiin osallistuminen ja vapaaehtoistoiminta muun muassa ViaDian verkostossa koettiin tärkeäksi osaksi tulevaisuuden arkielämää.

6.5.3 Omakohtaiset rikoksetonta elämää tukevat tekijät

Haastateltavien näkemykset rikoksetonta elämäntapaa ylläpitävistä tekijöistä perustuivat hyvin omakohtaiseen kokemukseen. Merkittävimpanä yhteisenä tekijänä koettiin usko Jumalaan. Yhteisenä tekijänä koettiin myös kristilliseen ihmiskäsitykseen perustuva lähimmäisen rakkaus ja toisten ihmisten kunnioittaminen. Haastateltavat kokivat myös itsensä hyväksymisen kautta itsetuntonsa parantuneen, joka edistää elämänhallintaa ja vastuunottoa.

”No se on varmasti jotain semmosta mitä mä sanon varmasti joka päivä näille mun ihmisille, koska täällä ne elämänkriisit näkyvät niinku jatkuvasti, mä sanoisin et he on arvokkaita, he on rakastettuja ja he on arvokkaita.” H8

”Se on toi (näyttää sormella ylöspäin) tuolla yläkerrassa.. ja muutenki niinku että.. tuntee taas itensä.. joo, kyl mul hengellinen elämä on se joka pitää kassassa.. ku mä en ehkä omin voimin siihen pysty.” H5

Vanhasta elämäntavasta ja negatiivisista sosiaalisista sidoksista luopuminen nähtiin edellytyksenä muutoksen mahdollisuudelle. Joidenkin kohdalla paikkakunnan vaihtaminen oli tärkein yksittäinen tekijä rikoksettomaan elämään. Haastateltavat kokivat KriKun myötä syntyneiden uusien ystävyyssuhteiden ja kontaktien muodostavan yhdessä läheistensä kanssa luotettavaa ja turvallista tukiverkostoa siviiliin. Tärkeänä tukipilarina koettiin myös seurakuntayhteyden löytyminen tai kuuluminen johonkin hengelliseen yhteisöön.

”Ja myöskin kun tiesi tavallaan että mitä ei enää halua tehdä.. se että pysyttelee siitä sen verran välimatkan päässä ettei ota asiaa puheeksi että niinku, nii, että se on ollut ihan kiva semmonen voimavara itessään huomata että pystyy siihen..” H7

”Nää kaikki uudet ihmiskontaktit, tää tukiverkosto, että oon päässyt siitä entisestä elämästä pois kokonaan eikä sinne tarvii enää palata.. että on kokonaan uudet ihmiset elämässä, jotka auttaa ja tukee.” H4

Hengellisten arvojen lisäksi haastateltajat kokivat saaneensa tehdä identiteettityöskentelyä luottamuksellisessa ja turallisessa ilmapiirissä sekä pystyneet jättämään elämästään rikoksiin ja päihteisiin altistavan tuttavapiirin.

6.6 Naisvangit mukana kehittämässä KriKua ja Hämeenlinnan naisvankilaa 2020

Pyysimme haastateltavia kertomaan jokaisen teeman yhteydessä mahdollisia kehittämiseen liittyviä asioita. Haastateltavia pyydettiin pohtimaan omaa kuntoutumiskokemustaan KriKussa; mikä siinä on ollut hienointa, tulisiko kuntoutusta laajentaa sekä miten sitä voisi kehittää. Haastateltavia pyydettiin myös ideoimaan millainen kristillinen kuntoutusosasto vuonna 2020 valmistuvassa Hämeenlinnan naisvankilassa tulisi olla. Lopuksi haastateltavat saivat lähettää terveisensä Rikosseuraamuslaitokselle sekä kertoa vapaasti mitä vielä halusivat.

Eräs haastateltava halusi murtaa ennakkoluuloja kristillisen kuntoutuksen uskonnollisuudesta tuoden esille kurssin kokonaisvaltaisuuden ja monipuolisuuden. Toinen haastateltava toivoi muidenkin vankien saavan mahdollisuuden osallistua KriKu -kuntoutukseen.

”Sanoin kaikille et kannattaa mennä, et ku monet sit mielti sitä et ku se on vaa jotain uskontoa ja jotain niin mä sanoin et kaikkien lähtee mukaan, meil oli siellä niin paljon muutakin ja keskustellaan ja näin, et niinku avoimin mielin kannattaa.” H4

”Koska mä uskon, että on paljon kuitenkin tota muissakin vankiloissa ihmisiä jotka haluaa just tän tyyppistä niinku.. ViaDian tai KriKun tyyppistä.” H2

KriKun ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyön kehittämistä ajatellen, haasteltavat toivoivat ryhmän ohjaajalle joustavampaa päätäntävaltaa kurssin käytännön asioista sekä viihtyisämpiä, toimivampia sekä vakiintuneempia tiloja ryhmälle vankilassa. Eräs jo vapautunut haastateltava kertoi, että kristillisyyden ja hengellisyyden löytäminen aikaisemmin olisi lyhentänyt hänen rikollista uraansa ja tukenut rikollisesta elämäntavasta irrottautumisessa. Hänen mielestään kristillinen kuntoutus tuo toivoa toivottomille sekä välittämisen ilmapiirin kovan rikollismaailman keskelle.

”Se on ihan oma todellisuutensa ja oma maailmansa (vankila), siel vallitsee ihan omat sääntönsä ni se, että Kristus saa olla siellä heidän kanssaan ja he saa kokee sen rakkauden ja sen varmuuden ja sen lempeyden ni se on siellä kaikessa kovuudessa ja pahanhajusudessa se on niinkun lämmin tuulahdus.”

H8

Haastateltavilla oli yhteinen näkemys siitä, että uudessa naisvankilassa tulee olla kristillisen kuntoutusosasto. Joidenkin mielestä sen tulisi olla erillinen osasto, jonne voi hakea kristinuskosta ja hengellisestä kasvusta kiinnostuneet henkilöt. Kristillinen osasto mahdollistaisi hengellisen ilmapiirin ylläpitämisen ja kristillisten keskusteluiden jatkamisen myös iltaisin ja viikonloppuisin. Tässä muodossa osaston nähtiin toimivan myös vertaistuellisena ryhmänä osaston asukkaiden kesken.

”Se on se haave että se olis KriKu-osasto ja siellä ois vaan ainoastaan niitä ihmisiä jotka kokee sen hengellisen näkökulman tärkeeks ja haluaa edetä sitä polkua.. ni sehän oli vertaistukenakin todella ihana ja iso asia..” H1

Joidenkin haastateltavien mielestä ei tarvittaisi omaa kristillistä osastoaan, vaan KriKu-ryhmä kokoontuisi esimerkiksi työssä käyvien osastolla. Tämän vaihtoehdon hyvinä puolina nähtiin se, että vankien kesken ei syntyisi jakoa krikulaisiin ja muihin, ja hyvä sana KriKusta leviäisi luontevammin vankien keskuudessa. Haastateltavat kokivat, että yhteinen osasto lisää kiinnostusta kristillistä kuntoutusta kohtaan kaikkien vankien keskuudessa ja kynnyks hakeutua siihen pysyy matalana.

”Et se olis kaikille ja kaikki sais tietää siitä et sellanen on.. ja ettei sinne menis vaan joku tietty porukka, et mä en tykkää et se on eristettynä missään, vaan olis jotkut tilat missä sitä järjestettäis, mutta ei kuitenkaan krikulaisille erikseen osastoa..” H3

Haastateltavat pitivät kuitenkin tärkeänä, että KriKu-ryhmällä olisi oma rauhallinen kokoontumistila, jonne ei ulkopuolisilla henkilöillä olisi tarvetta tulla aiheuttamaan keskeytystä tai turhaa häiriötä. Haastateltavat kokivat, että KriKussa tulisi voida toteuttaa luovuutta askarte-

lemalla, väreillä ja musiikilla. Ilon ja laulun ilmapiiri kuuluvat uuden vankilan KriKu-osaston arkeen.

”No siellä olis ensinnäki jotain musiikkiohjelmaa paljon, laulettais ja ylistettäis Jumalaa ja olis sellasia ylistyspäiviä ja rukouksia ja ois paljon raamatunlukua ja ois vierailijoita paljo ja hengellisiä vetäjiä.” H2

”No nyt ainakin tällä hetkellä KriKu on työnnetty sinne kaikista perimmäiseen nurkkaan mikä Hämeenlinnan vankilasta löytyy.. mut ihan näitten naisten takia mä ajattelen, et he sais toteuttaa itteensä.. me kaikkihan ollaan luovia ja meidän täytyy jollain lailla päästä toteuttamaan itteemme.. ni et jos tämmönen kielletään, ni miten me voidaan osottaa et ihmiset pystyy kuntoutumaan millään tavalla, et kyllä mä näkisin et sellanen ilon ilmapiiri olis hyvä saada sinne KriKun osastolle.” H8

KriKun kehittämisestä ja laajentamisesta kysyttäessä haastateltavat toivoivat erityisesti, että kuntoutuksen jatkuvuus turvataan ja kuntoutuksen kestoa pidennetään nykyisestä neljästä kuukaudesta. Sielunhoitajia ja vierailijoita siviilistä kaivattiin vielä lisää ja sisällön puolesta Raamatun tulkintaa toivottiin enemmän.

6.7 Naisvangit kiittävät Rikosseuraamuslaitosta

Haastateltavat lähettivät kiitoksia ja terveisiä Rikosseuraamuslaitokselle mahdollisuudesta osallistua ViaDian KriKu-toiminnan pilotointiin Hämeenlinnan vankilassa. Eräs haastateltavista ihmettelikin miksi kristillistä kuntoutusta ei ole aiemmin ollut tarjolla naisille, vaikka ViaDian kautta toimintaa on ollut miesvankiloissa jo vuosein ajan.

”Joo must oli tosi mahtavaa, et Hämeenlinna otti tän.. siis todellakin. Sanoin sitä jo silloin kun mä aloitin tämän ja kun lopetin.. että Riseltä kyllä hieno veto, todellakin.” H3

”Ison kiitoksen.. musta oli vaan aika yllättävää että se on kumminkin ollu vuoskausia niinku miesten vankiloissa käytössä ja tuli ihan uutena asiana meille, ettei me oltu niinku kuultukaan tommosesta asiasta ees siviilissä, eikä muiltakaan vangeilta, ni ehkä vähän enempi näkyvyyttä sille.” H7

Erään haastateltavan mukaan kristillinen kuntoutus pohjautuu Kristuksen rakkauden kokemiin, joka on lempeää, eikä siinä ole kysymys uskonnosta tai uskonnollisuudesta.

”Mä toivon et se myönteinen suhtautuminen jatkuu ja vahvistuu ja mä toivon et hekin pystyis niinku näkemään sen, että ne ihmisen mahdollisuudet niinku rikoksettomassa elämässä on paljon paremmat sillon jos tietosuus Kristuksesta

on lisääntynyt, et huolimatta siitä tuleeko se uskonratkasu tehtyä siellä vankilassa, se ei oo varsinaisesti merkityksellistä, mut se rakkauden kokeminen.. niinku ei sellasta lempeyttä pysty maallinen ihminen toiselle antamaan, kun mitä Kristus pystyy antamaan ihmiselle.” H8

Haastateltavat kokivat, että vankilan erityistyöntekijöillä ja henkilökunnalla ei ole tarpeeksi tietoa kristillisen kuntoutuksen sisällöstä ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Vankiosastoilla näkyvillä olevat infolehtiset eivät riitä antamaan syvällistä informaatiota kuntoutuksen sisällöstä, vaan se jää pintapuoliseksi.

”No ehkä pitäis olla vankilassa sellasia työntekijöitä, sosiaalityöntekijöitäki jotka tietää siitä, ja psykologeja ja semmosia, jos sieltä sais vaikka apua. Tuntuu, et tuolla seinällä on vaan se lappu ja sitä ei niinku avata ihmisille, et mitä kaikkea siellä on ja mitä siellä käsitellään.” H2

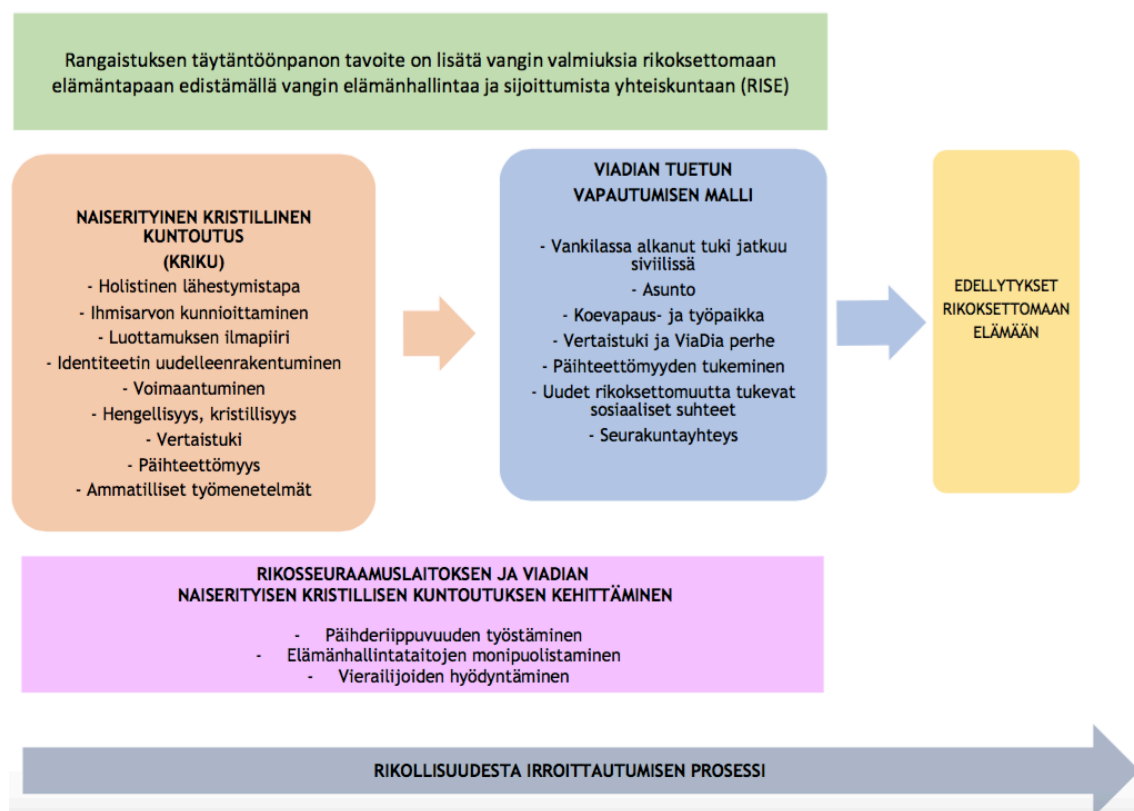
Haastateltavat toivoivat Rikosseuraamuslaitoksen suhtautuvan jatkossakin myönteisesti kristilliseen kuntoutukseen ja näkevän sen positiiviset vaikutukset rikoksettoman elämäntavan vahvistajana.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa käsittelemme vastauksia opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin. Tuloksistamme nousseet johtopäätökset on jäsennelly tutkimuskysymysten mukaisesti, jotka ovat: 1. Millainen merkitys kristillisellä kuntoutuksella on naisvankien muutosprosessissa kohti rikoksetonta elämäntapaa? 2. Millä tavoin ViaDian tuetun vapautumisen malli parantaa naisvankien valmiuksia kiinnittyä rikoksettomaan elämäntapaan yhteiskunnassa? sekä 3. Miten ViaDia ja Rikosseuraamuslaitos voisivat kehittää nais erityistä kristillistä kuntoutusta? Tarkastelemme tutkimustuloksia peilaamalla niitä työmme teoreettiseen viitekehykseen, mikä koostuu naisvankien erityispiirteistä, naisten päihdeproblematiikasta, voimaantumisen ja identiteetin uudelleenrakentumisesta, vertaistuesta, sekä kristillisen ihmiskäsityksen ja rikollisuudesta irrottautumisen eli desistanssin käsitteistä.

Opinnäytetyömme johtopäätökset rakentuvat kronologisesti kolmen tutkimuskysymyksemme ympärille, jossa ihmisen identiteetin muutostyö käynnistää koko rikollisuudesta irrottautumisen prosessin. Tämän jälkeen etenemme yhteiskuntaan integroitumisen näkökulmaan ViaDian tuetun vapautumisen mallin kautta. Johtopäätöstemme viimeisessä kappaleessa tarkastelemme sitä, miten ViaDia ja Rikosseuraamuslaitos voisivat yhdessä kehittää nais erityistä kristillistä kuntoutusta.

Opinnäytetyöstämme saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että vankilassa alkanut kristillinen kuntoutus vaikuttaa kokonaisvaltaisesti naisvangin identiteetin uudelleenrakentamiseen. Tulosten perusteella voidaan todeta, että voimaantumisen ja identiteetin uudelleenrakentumisen myötä myös sosiaaliset sidokset vaihtuvat rikoksettomuutta tukeviin ihmissuhteisiin. Krikun läpikäyneiden naisten mukaan ViaDian tuetun vapautumisen malli tarjoaa kattavan tuki- ja palveluverkoston siviilissä ja luo naisille edellytykset yhteiskuntaan integroitumiselle. Tuloksistamme nousee esille myös kehittämisen kohteita, joita tulisi huomioida suunniteltaessa Hämeenlinnan uuden naisvankilan kristillistä kuntoutusta. Olemme tiivistäneet keskeisimmät työmme tulokset kuvioon, joka havainnollistaa Krikun ja ViaDian merkitystä niin Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteiden kuin rikollisuudesta irrottautumisenkin näkökulmasta (Kuvio 1).

Kuvio 1: Naisvangin tie rikoksettomaan elämään Krikun ja ViaDian avulla (Forsblom & Kerttula-Hiippavuori 2019).

7.1 Rikollisuudesta irrottautuminen edellyttää uutta identiteettiä

Opinnäytetyömme tulosten mukaan kristillisessä kuntoutuksessa ihminen kohdataan välittävissä ja turvallisessa ympäristössä, jossa henkilökohtainen identiteetin uudelleenrakentuminen ja voimaantuminen alkavat. Toisten naisten vertaistuki toimii turvallisena ympäristönä, jolla on myönteinen ja merkittävä vaikutus naisten elämään naisen identiteetin uudelleenra-

kentumisessa, minäkuvan uudistumisessa ja itseluottamuksen vahvistumisessa (Hiltunen ym. 2005, 116-117).

Ryhmässä koetun vertaistuen myötä luottamus mahdollistaa itsensä ja menneisyytensä rehellisen kohtaamisen. Naiset alkavat kertomaan rehellisesti elämästään ja ottamaan vastuuta teoistaan. Toipuminen alkaa rehellisyydestä itseään ja toisiaan kohtaan (Hiltunen ym. 2005, 95). Kuten Karsikas (2005, 40) on tutkimuksessaan tuonut ilmi, turvalliseksi koettu ympäristö, rehellisyys sekä luottamus luovat pohjaa muutostyöskentelylle ja voimaantumislle. KriKun ohjaaja on merkittävä keskinäisen kunnioituksen ja avoimen vuorovaikutuksen rakentajana. Ohjaaja on samanaikaisesti sekä ammattilainen että tasavertainen ryhmäläisten kesken. Tätä tulosta tukee myös Karsikkaan näkemys, että asiakkaan kohtaaminen ja asiakkaan aito kuuleminen ovat keskeinen osa voimaantumisprosessia (Karsikas 2005, 40-41).

Luottamuksellinen ympäristö ja vertaistuki naisten kesken luo yhteisön, jossa samanlaisten asioiden ja elämäkokemusten kertominen poistaa häpeää ja arkuutta puhua vaikeista asioista. Häpeän tiedetään vahvistavan ulkopuolisuuden kokemusta ja lisäävän yksinäisyudentunnetta. Häpeällisten asioiden käsittely luottamuksellisessa ympäristössä muuttaa koko naisen käsitystä omasta itsestään. Lisäksi häpeästä vapautuminen auttaa työstämään häpeän takana olevia käyttäytymismalleja (Hiltunen ym. 2005, 46; Kujala ym. 2007, 71). Kuten aikaisemmissa naisvankitutkimuksissa on tullut esille, naisvankien taustalla on vakavia psykososiaalisia ongelmia ja leimautumista. Näiden käsittely edellyttää nais erityistä työskentelytapaa. (Carlen 2002, 205-206; Sheenan ym. 2011, 1-2.) Kristillinen kuntoutus on esimerkki nais erityisestä työskentelytavasta, koska se huomioi kokonaisvaltaisen toipumisen niin fyysisellä, psyykkisellä, sosiaalisella kuin hengelliselläkin tasolla. Tuloksissa korostuukin ryhmän vertaistuellinen ja terapeutin yhteishenki, jossa koetaan aitoa välittämistä, ja jossa naiset hyväksyvät sellaisena kuin he ovat.

Opinnäytetyömme tulosten mukaan kristillisellä kuntoutuksella on merkittävä rooli uuden identiteetin rakentamisessa. Kuntoutuksen myötä naisten ajattelussa, minäkuvassa ja itsetuntemuksessa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Kristillisessä kuntoutuksessa naiset alkavat työstämään traumojaan sekä kipeitä elämäkokemuksiaan erilaisten menetelmien avulla ja kristillisten arvojen omaksuminen tukee toipumistyöskentelyä. Vastuu rikollisuudesta irrottautumisessa ja kuntoutumisessa onkin siis asiakkaalla eikä hoidollisilla ohjelmilla. Hoitojen ja ohjelmien tarkoituksena on pikemminkin tukea irrottautumisprosessissa. (Lavikkala ym. 2011, 93-95; 99-100, 126, 133-134.) Kuten Hiltunen ym. (2005, 93) toteavat, haavoitettujen naisten kipeään mielen parantuminen ja ajattelun tulisi muuttua siten, että he alkaisivat rakastaa, suojella ja arvostaa itseään.

Kristilliseen ihmiskäsitykseen sisältyvät keskeisesti toivon ja armon ulottuvuudet, jolloin ihminen uskaltaa rehellisesti kohdata itsensä ja omat tekonsa. Armollisuus itseä kohtaan kum-

puaa Jumalan armollisuudesta ja rakkaudesta ihmistä kohtaan. (Nuutinen 2015, 7.) Jumalan rakkauden kokeminen ja itsensä rakastaminen ovat tärkeitä identiteetin ja uuden minäkuvan muodostumisessa. Itsensä hyväksymisen kautta naisten itsetunto paranee, mikä vahvistaa elämänhallintaa ja vastuunottoa. Opinnäytetyömme tuloksissa korostuukin se, että naiset alkavat suhtautua itseensä armollisemmin ja lempeämmin, sietävät epätäydellisyyttään ja keskeneräisyyttään sekä antavat anteeksi itselleen. Naiset riisuvat suojautumismekanismiaan ja luopuvat valheellisesta minäkuvasta, jolloin uuden identiteetin rakentuminen voi alkaa. Kiiverin ym. (2009, 294) mukaan uuden identiteetin rakentaminen vaatii vanhan rikollisen identiteetin purkamista ja muutosta ihmisen toiminnassa, tunteissa, arvioissa ja asenteissa. Vahvaan ja ehyeen identiteettiin liittyy puolestaan ihmisen kokemus sopuinnassa elämästä omien arvojen, valintojensa sekä itsensä kanssa (Niemi 2013, 16).

Lukuisat teoreettiset kirjallisuuslähteemme kuvaavat identiteetin muutoksen tärkeyttä rikollisuudesta irrottautumisessa. Muutos rikoksentekijässä alkaa pyrkimyksestä luoda uutta ja merkityksellistä identiteettiä (Lavikkala ym. 2011, 211). Maruna väittää, että irrottautuaan rikollisuudesta, entisen rikoksentekijän on kehitettävä itselleen ehjä ja johdonmukainen sosiaalinen identiteetti. Tehdäkseen niin, heidän on otettava vastuu ja ymmärrettävä heidän rikollinen menneisyytensä. (Maruna 2000, 7.) Yksi tapa tutkia identiteetin muutosta on tutkia ihmisen arvojen muuttumista sekä asettamalla ihmisen entisten arvot vastatusten nykyisten arvojen kanssa. Aito muutos ihmisessä ja hänen toiminnassaan on kestävämpi, kun hänen sisäinen arvomaailmansa muuttuu (Knuuti 2007, 151-152). Opinnäytetyömme tulosten mukaan naiset alkavat tarkastella päihderiippuvuutensa taustasyitä ja kyseenalaistamaan vanhaa rikollista elämäntapaansa. He alkavat tehdä itsenäisiä päätöksiä, valintoja sekä alkavat ottaa apua vastaan. Tämän lisäksi entisen rikollisen identiteetin minäkeskeisyys vaihtuu toisten ihmisten ja heidän näkökantojensa huomioimiseen. Aikaisemmat hyötyyn perustuneet ihmissuhteet vaihtuvat aitoon ihmisestä välittämiseen ja toisten ihmisten kunnioittamiseen. Naiset alkavat kristillisten arvojen kautta nähdä niin oman kuin muidenkin ihmisarvon uudella tavalla valossa.

Kristillisessä kuntoutuksessa naisten voimaantuminen on opinnäytetyömme tulosten mukaan henkistä ja hengellistä kasvua sekä uusien toiminta- ja ajatusmallien löytymistä. Tuloksissamme korostuu itsensä näkeminen arvokkaana ja ainutlaatuisena Jumalan luomana ihmisenä. Hänestä kasvaa vastuuta ottava toimija, jolla on tahtoa toimia aktiivisesti yhteiskunnan jäsenenä ja jolla on mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin. Näitä tuloksia tukee Karsikkaan (2005, 39-40) tutkimus, jonka mukaan ihmisellä tulee olla uusi identiteetti voidakseen olla voimaantunut. Sisäisesti voimaantunut ihminen haluaa ja kykenee toimimaan tavalla, jonka tietää ja näkee oikeaksi. Kristillisen kuntoutuksen käyneet naiset pitävät tärkeänä toimia muiden hyväksi. Positiivisen kriminologian tutkimuksen mukaan, tämän voidaan nähdä toteutuvan esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kautta (Laine 2014, 295). Opinnäytetyömme tulosten perus-

teella kristillinen kuntoutus voimaannuttaa naisia kokonaisvaltaisesti ja luo edellytykset elää päihteetöntä ja rikoksetonta elämää yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

7.2 ViaDian tuetun vapautumisen malli tarjoaa edellytykset rikoksettomaan elämään kiinnittymiselle

Opinnäytetyömme tulosten mukaan uusien rikoksetonta elämää tukevien sosiaalisten suhteiden ja verkostojen luominen alkaa jo vankilan kristillisellä kuntoutusosastolla. Vertaistuki ja vahva yhteenkuuluvuuden tunne sekä päihde- ja rikosmaailmasta irrottautuneiden sekä ViaDian vieraiden käynnit mahdollistavat uusien vastavuoroisten ihmissuhteiden syntyminen ja luovat samalla toivoa tulevaisuuteen. Parhaimmillaan sosiaaliset suhteet synnyttävätkin toimijuutta ja rakentavat uutta identiteettiä (Lavikkala ym. 2011, 104). Karsikkaan (2005, 102) mukaan ihmisen sosiaalinen identiteetti rakentuu ihmissuhteiden kautta yhteisössä tai ryhmässä. Opinnäytetyömme tuloksissa tulee esille, kuinka uudet rikoksettomuutta tukevat suhteet syrjäyttävät aikaisemman rikos- ja päihdekeskeisen elämän ihmissuhteet. ViaDia perheen vahva ja vertaistuellinen yhteisö antaa vapautuvalle vangille luotettavan, pysyvän tukiverkoston ja mahdollistaa yhteiskuntaan kiinnittymisen sekä kuulumisen tunteen kokemuksen. Seurakuntayhteys vahvistaa ja rakentaa kristillistä uskoa. Desistanssitutkimuksen näkökulmasta rikoksettomuutta vahvistava sosiaalinen verkosto ja elämänpiiri tukevat rikollisuudesta irrottautumista (Ronel ym. 2011, 311). Kuntoutumisessa ihmissuhteiden uudelleenrakentaminen sekä myönteisen ja lainkuuliaisen kansalaisen identiteetin omaksuminen luovat pohjan onnistuneelle kuntoutumiselle. Menestyksellä kuntoutuminen tapahtuu suhteessa ja vuorovaikutuksessa toisiin, jossa sosiaalisella tukiverkostolla on merkittävä vaikutus (Laine ym. 2014, 100; Lavikkala ym. 2011, 212). Tämä nousi tuloksissamme merkityksellisenä esille erityisesti naisten lähimpien ihmissuhteiden parantumisena, luottamuksen uudelleen rakentumisena sekä uusien ystävien saamisena. Tuloksiamme tukee McNeill'n (2012, 13-14) ja tutkimus, jonka mukaan sosiaalisen pääoman lisääminen on desistanssin näkökulmasta elintärkeää esimerkiksi suhteiden uudelleen luomisella perheeseen.

Karsikkaan (2005, 38, 139) mukaan voimaantumisen tavoitteena on parantaa vankien asemaa ja toimintakykyä sekä mahdollistaa täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi kasvamista. Vankilassa voimaantunut yksilö tarvitsee yhteiskuntaan integroitumisen mahdollistamiseksi riittävät aineelliset ja palvelulliset edellytykset. Rangaistuksen täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin sijoittumista yhteiskuntaan (Tuloksellisuustarkastuskertomus 2016, 11). McNeill'n mukaan vankilan kuntoutus- tukipalveluiden on oltava tiiviissä yhteydessä ja yhteistyössä ulkoisen yhteiskunnan kanssa, jotta positiivinen uudelleenintegroituminen mahdollistuu. Tällöin ihmiset eivät vain "irrottaudu" jostakin vaan samalla liittyvät johonkin. (Laine 2014, 297.)

Opinnäytetyömme tulosten mukaan ViaDian tuetun vapautumisen malli luo naisvangille kokonaisvaltaiset edellytykset kiinnittyä yhteiskuntaan mahdollistamalla oman asunnon ja kodin tarvikkeiden saamisen, päihteettömän tuki- ja ystäväverkoston, henkilökohtaisen tuen sekä tarjoamalla koevapaus- sekä työpaikan. McNeill'n desistanssitutkimus (2012, 17-19) tuo esille osatekijöitä, joiden tulisi toteutua samanaikaisesti ja onnistuneesti, jotta entisen rikoksenteikijän kuntoutuminen ja rikollisuudesta irrottautuminen onnistuisivat. Vankilassa alkanut kuntoutus ja ViaDian tuetun vapautumisen malli vastaavat psyykkisen, sosiaalisen, moraalisen ja legaalisen kuntoutuksen tarpeisiin.

Tulostemme mukaan ViaDia tarjoaa ainutlaatuisen kokonaisuuden, jossa kontaktiverkosto on pysyvä ja luotettava, ja jossa rinnalla kuljijat pysyvät samoina vankilasta aina siviiliin saakka. Varhain vankeusaikana alkanut kristillinen kuntoutus ja tuki kantavat yli kriittisen nivelvaiheen luoden näin jatkumon siviiliin. Tämä mahdollistaa vapautumissuunnitelman yhtenäisyyden, johdonmukaisuuden ja luotettavuuden. Aikaisempien tutkimusten mukaan rikollisuudesta irrottautumista vahvistavat lähisuhteet ja kytkökset esimerkiksi järjestöihin sekä uskonnollisiin järjestöihin, jotka toimivat voimavaroina sekä kanavina kiinnittyä yhteisöön. Samalla kun ViaDia luo vapautuvalle vangille rikoksetonta elämää tukevan verkoston ja aineelliset resurssit, se toimii ammatillisessa asiakastyössä yhdessä kuntien sosiaalihuollon-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden, työ- ja elinkeinohallinnon sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. (Lavikkala ym. 2011, 103; ViaDia 2018.)

Vastuunotto, itsensä hallinta, kypsyminen ja tietoisuuden kasvu ovat ihmisen muutosprosessin tulosta (Laine 2014, 295). Opinnäytetyömme tulosten mukaan naisten voimaantuminen johti toiveikkuuden lisääntymiseen, uskoon parempaan huomiseen, tavallisen arjen tavoitteluun sekä opiskelu- ja työpaikan saamiseen. Hiltusen ym. (2005, 123) mukaan onnistumisentunne onkin yksi voimaantumista lisäävä tekijä. ViaDian toiminnan tavoitteena onkin usein aluksi sosiaalinen osallistaminen, yhteisön löytäminen ja mielekkään sisällön löytäminen arkipäivään (Nuutinen 2015, 8). Usko Jumalaan, seurakuntayhteys tai hengelliseen yhteisöön kuuluminen sekä päihteettömyys ylläpitävät naisten rikoksetonta elämää. Tätä tulosta tukevat myös Kieverin ym. (2008, 300) sekä Sari Viikki-Ripatin (2011, 214) tutkimukset, joiden perusteella luottamus Jumalaan, hengellisyys ja uskonto edesauttavat selviytymistä ja rikoksista irrottautumista.

ViaDian tuetun vapautumisen malli mahdollistaa saadun ja koetun hyvän viemisen myös muille vertaistuen kautta. Naiset haluavat oman toipumisensa ja rikollisuudesta irrottautumisen myötä olla tukemassa ja auttamassa muita vankila- ja päihdekierteessä eläviä ihmisiä. He haluavat konkreettisesti osoittaa sen, että ViaDia on toimija, jolle ihminen on aina taloudellista tuottoa tärkeämpi. Tätä opinnäytetyömme tulosta tukee positiivisen kriminologian tutkimus, jonka mukaan vapaaehtoistoiminnan kautta yksilöillä on mahdollisuus viedä kokemiaan

inhimillisiä arvoja, hyvyttä ja pyyteetöntä toimintaa edelleen muille (Laine 2014, 295). Näin autettavasta tulee auttaja.

7.3 Nais erityisen kristillisen kuntoutuksen kehittäminen edellyttää ViaDian ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötä

Opinnäytetyömme tulosten mukaan kristillinen kuntoutus on monipuolinen ja kattava kokonaisuus, jossa mikään kuntoutusmuoto ei yksittäisenä nouse merkittävästi esille. Kyse on ennen kaikkea holistisesta, eli kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta, joka huomioi ihmisen fyysiset, sosiaaliset, psyykkiset ja hengelliset tarpeet. Tätä tulostamme tukee Sheenan ym. (2011, 1-2) tutkimus, jossa naisvankien monimuotoiset ongelmat edellyttävät juuri holistista ja ihmisarvoa kunnioittavaa lähestymistapaa. Tuloksissamme korostuu, että kristillisestä kuntoutuksesta, sen kokonaisvaltaisesta sisällöstä sekä myönteisiä vaikutuksista on tiedotettava niin henkilökuntaa kuin vankejakin. Tämän toivotaan vähentävän kristillistä kuntoutusta kohtaan olevia ennakkoluuloja. Vaikka kuntoutus toteutetaan kristillisestä viitekehyksestä käsin, kyse ei ole uskonnollisesta ryhmästä. Opinnäytetyömme tulosten mukaan KriKussa ihminen kohdataan ainutlaatuisena ja arvokkaana toteuttaen Rikosseuraamuslaitoksen arvoja. Näitä arvoja ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus sekä usko ihmisen mahdollisuuksien muuttua ja kasvaa sekä turvallisuus. Rikosseuraamuslaitos sitoutuu täytöntöönpanossa siihen, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä hänen pyrkimystään rikoksettomaan elämään. (Rikosseuraamuslaitos 2017.)

Rangaistusten täytöntöönpanon vaikuttavuustavoitteena on parantaa rangaistusta suorittavien edellytyksiä rikoksettomaan elämään ja vähentää riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin rangaistusajana ja sen jälkeen. Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää seuraamusjärjestelmän ja seuraamusten sisältöjen kehittämistä erityisesti yhteiskunnan normaalipalvelujen käyttöä tehokkaamilla. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 11.) Opinnäytetyömme tulosten mukaan yhteistyötä ViaDian ja Rikosseuraamuslaitoksen kanssa tulee kehittää ja vakiinnuttaa. Rikollisuudesta irrottautumisen näkökulmasta, vankeusaikana alkaneella kristillisellä kuntoutuksella sekä ViaDian tuetun vapautumisen mallilla voidaan tehokkaasti vastata naisvankien kuntoutuksellisiin tarpeisiin. Tulokset ovat yhdenmukaiset sekä Rikosseuraamuslaitoksen strategian, että McNeill'n (2012, 17-19) desistanssitutkimuksen kanssa. Rikosseuraamuslaitoksen strategia korostaa asteittaisen ja suunnitelmallisen vapautumisen lisäämistä osana yhteiskunnan turvallisuuden lisäämistä. Yhteistyö muiden viranomaisten, kolmannen sektorin järjestöjen sekä tuomitun lähipiirin kanssa ovat Rikosseuraamuslaitoksen mukaan keinoja yhteiskuntaan kiinnittymisen lisäämiseksi. (Tulosopimus 2018-2021, 8; Tuloksellisuustarkastuskertomus 2016, 19.)

ViaDian ja Rikosseuraamuslaitoksen olisi kannattavaa kehittää nais erityistä kuntoutustoimintaa Hämeenlinnan uudessa naisvankilassa seuraavien opinnäytetyössämme nousseiden tulos-

ten sekä desistanssitutkimuksen pohjalta. ViaDian ja Rikosseuraamuslaitoksen tulee samoin turvata yhteistyön jatkuminen myös tulevaisuudessa. Vankilan henkilökunta tulee perehdyttää KriKun nais erityisyyteen sekä ViaDian tuetun vapautumisen malliin. Tulostemme mukaan vankeja tulee tiedottaa kuntoutuksen kokonaisvaltaisuudesta ja motivoida vankeja rangaistusajan suunnitelman mukaiseen toimintaan. ViaDian ja Rikosseuraamuslaitoksen olisi hyvä selvittää minkä muotoisena ja pituisena kristillinen kuntoutus toteutetaan uudessa naisvankilassa. Tärkeää kuitenkin on, että KriKulla on vakiintuneet ja viihtyisät tilat, jotka tukevat naisten psyykkistä kuntoutumista, antavat tilaa luovuudelle ja tuovat iloa.

8 Pohdinta

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyöprosessia, arvioimme parityöskentelyn toimivuutta sekä reflektioimme omaa ammatillista kehittymistämme prosessin myötä. Lisäksi pohdimme työme eettisyyden ja luotettavuuden toteutumista opinnäytetyössämme. Lopuksi tuomme esille oman näkökulmamme tutkimuksemme hyödyllisyydestä ja esittelemme omia jatkotutkimus- sekä kehittämisideoitamme.

8.1 Opinnäytetyö prosessina

Opinnäytetyöprosessimme kesti noin puoli vuotta pidempään kuin olimme alun perin suunnitelleet. Aloitettuumme opinnäytetyöprosessin huhtikuussa 2018, laadimme hyvin optimistisen aikataulun, jonka mukaan työ valmistuisi vuoden vaihteessa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyön toteuttaminen kesti 13 kuukautta. Aktiivisen työskentelyn osuus sujui joutuisasti, mutta aikataulun venymiseen vaikutti eri vaiheiden välillä pidetyt pitkät tauot. Uuden vaiheen aloittaminen edellytti siten työskentelymotivaation uudelleen herättelyä ja edellisten vaiheiden kertaamista. Toisaalta tauot mahdollistivat sen, että pystyimme ottamaan työhömmme etäisyyttä ja palatessamme työn ääreen sitä saattoi tarkastella objektiivisemmin. Tauoilla oli myös oma roolinsa siinä, että opinnäytetyöprosessi ei tuntunut missään vaiheessa liian stressaavalta.

Opinnäytetyön tekeminen parityöskentelynä oli prosessin parasta antia ja yhteistyömme sujui alusta lähtien erinomaisesti. Parityöskentely mahdollisti kiinnostavia keskusteluita ja syvällistä pohdintaa, jotka rikastuttivat yhtä lailla opinnäytetyöprosessia kuin omaa ammatillista kehittymistäkin. Meillä oli lähtökohtaisesti samanlainen näkemys tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteesta, ja läpi koko prosessin dialogimme oli avointa, rakentavaa ja toisen näkökannat huomioivaa. Huomasimme, että tapamme työskennellä ja tehdä tutkimustyötä täydentävät toisiaan. Niin myönteisen kuin rakentavankin palautteen antaminen tuntui luonnolliselta ja helpolta, eikä välillemme syntynyt matkan varrella jännitteitä tai selvittämättömiä erimielisyyksiä. Yhdessä työskennellessä pystyimme myös hyödyntämään omia vahvuksiamme, ku-

ten Katriinan pikakirjoitustaitoa ja Ullan työpaikkaa Hämeenlinnan vankilassa käytännön asioiden järjestämiseksi.

Naisvankien haastattelut koimme hyvin antoisiksi ja rikkaiksi kokemuksiksi. Ulla pystyi hyödyntämään erikoissuunnittelijana kartuttamaansa ammatillista osaamistaan. Katriinalla oli entuudestaan kokemusta akateemisesta tutkimuksesta, mutta henkilöhaastattelut monipuolivat hänen taitojaan tutkijana. Meillä molemmilla on myös menetelmäosaamista Motivoivan keskustelun -koulutuksesta, jonka käyttäminen suo haastateltavalle tilaa kertoa aiheesta vapaasti ilman ohjailua tai liiallista rajaamista. Olimme laatineet teemahaastattelun rungon (Liite 2) ja tarkentavat kysymykset harkiten ja huolellisesti. Pilotoinimme haastattelurungon toimivuutta KriKun ohjaajan kanssa, jonka jälkeen viimeistelimme haastattelurungon toimivaksi kokonaisuudeksi. Uskomme, että pilotoinnista oli merkittävä apu haastatteluiden toteutuksessa, sillä aidot haastattelutilanteet sujuivat ennakoitua paremmin. Aineistoa analysoidessamme ja kirjoittaessamme tuloksia etenimme haastattelurungon mukaisesti, joka tuotti päällekkäisiä ja epäjohdonmukaisia vastauksia. Opinnäytetyöohjaajamme haastoi meitä tutkimaan aineistoamme teemojen näkökulmasta, jolloin oivalsimme teemojen merkityksellisyiden koko työmme suhteen. Tämän oivalluksen ansiosta johtopäätösten kirjoittaminen tuntui lopulta johdonmukaiselta ja loogiselta prosessilta, jossa teoriatausta ja aineisto alkoivat puhua samaa kieltä.

Vankien ja vapautuneiden vankien haastattelut sujuivat suunnitelmien mukaan. Haastatteluiden sopiminen ja järjestäminen oli vaivatonta, koska Ullan työpaikka sijaitsee Hämeenlinnan vankilassa. Yhteydenpito muihin vankiloihin hoitui Ullan kautta, ja kaikki sovitut tapaamisajankohdat toteutuivat lähes suunnitellusti. Ensimmäisenä päivänä haastattelimme Hämeenlinnan vankilassa ja Vanajan vankilan Vanajan osastolla olevia naisia. Yksi haastattelu toteutettiin videoyhteyden välityksellä kauempana sijaitsevaan avolaitokseen. Toisena haastattelupäivänä matkustimme Tampereelle, jossa loput haastateltavat olivat ViaDian toiminnan piirissä tai Siltavalmennuksessa. Tampereella ensimmäinen haastattelu kesti suunniteltua pidempään ja sen vuoksi päivän muut haastatteluajat viivästyivät. ViaDian haastateltavien joustavuuden vuoksi viivästyminen ei kuitenkaan aiheuttanut ongelmia haastatteluiden toteutuksessa ja olimme päivän päättyessä hyvin tyytyväisiä lopputulokseemme.

Opinnäytetyön tulokset olivat erittäin kiinnostavia ja tunnepitoisia ja niistä on löydettävissä elämän koko kirjo iloineen ja suruineen. Kiinnitimme erityisesti huomiota siihen, kuinka syvästi naiset olivat pohtineet elämäkokemuksiaan ja elämänhistoriaansa. Yllätyimme myös heidän avoimuudestaan puhua asioista. Ihmetystä herätti eniten se, että naiset ylipäättään olivat selviytyneet kertomaan kokemuksistaan. Vaikein tehtävä olikin rajata käsiteltävää aineistoa, sillä kaikki esille tuodut asiat tuntuivat kertomisen ja tutkimisen arvoisilta. Yllättävintä oli haastateltavien vahva kokemus yhteenkuuluvuuden tunteen, vertaisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen merkityksestä toipumisessaan riippumatta missä vankeusprosessin

vaiheessa he olivat. Hienointa oli haastateltavien kokemukset oman arvon löytymisestä sekä armollisuuden ja rakkauden heräämisestä itseään sekä läheisiään kohtaan.

Opinnäytetyömme aihe oli työelämälähtöinen yhteistyöhanke ViaDia ry:n kanssa. Alkuvaiheessa kävimme keskusteluita ViaDia Pirkanmaan kanssa ja saimme heiltä apua tutkimusongelman määrittelemisessä. Kävimme useita keskusteluita KriKun ohjaajan kanssa, joka auttoi meidät yhdessä Hämeenlinnan vankilan pastorin kanssa alkuun tutkimussuunnitelman hahmottamisessa ja teemoittelussa. Ilman heidän merkittävää panostaan ja ammattiosaamistaan emme olisi saaneet näin hyvää alkua opinnäytetyöllemme. Erityisen kiitollisia olemme opinnäytetyön ohjaajan antamaan tukeen ja apuun koko prosessin ajan. Yhteiset ohjauskeskustelumme inspiroivat ja innostivat, lisäsivät ymmärrystä ja synnyttivät oivalluksia, joiden avulla seuraavaan vaiheeseen siirtyminen ei enää tuntunutkaan vaikealta. Hämeenlinnan vankilalta saimme apua KriKun käyneiden haastateltavien kartoittamisessa ja avovankiloiden työntekijöiltä apua haastatteluaikojen sopimisessa sekä haastattelutilojen järjestämisessä. Työelämän yhteistyökumppani oli aina tavoitettavissa, kun tarvitsimme heidän mielipiteitään tai näkemyksiään.

8.2 Ammatillinen reflektointi

Opinnäytetyöprosessi on ollut vaativa ja opettavainen kokemus, joka on tarjonnut erinomaisen mahdollisuuden kehittää omaa ammatillisuutta ja samalla ottaa ensiaskelia tutkimustyön mielenkiintoiseen maailmaan. Ullalle opinnäytetyö on ollut ensimmäinen tutkimustyö, jonka toteuttamisessa hän on ollut mukana alusta loppuun saakka. Katriinalla oli puolestaan aikaisemman kandin ja pro gradu -tutkielmiensa myötä kertynyt kokemusta tutkimustyöstä. Opinnäytetyön vuoden kestävä prosessi on kasvattanut meitä tutkijoina sekä kirjoittajina.

ViaDian kristillisen kuntoutuksen ja tuetun vapautumisen merkityksen tutkiminen naisvankien muutosprosessissa ja rikoksettoman elämäntavan omaksumisessa on ollut molemmille antoisa matka. Haastatteluissa olemme kerta toisena jälkeen kokeneet hämmennystä naisten järkyttävienkin elämäntarinoiden edessä. Tällöin aikaisemmat opinnot asiakkaan kohtaamisesta ja ammatillisesta vuorovaikutuksesta joutuivat koetukselle ja ammatillisuuden merkitys vankilatyössä syveni entisestään. Haastatteluaineistoamme litteroidessamme, kiinnitimme molemmat huomiota oman puheemme piirteisiin, joita haluamme vielä kehittää tulevaisuudessa. Haastattelujen jälkeen keskustelimme vielä mieltä askarruttamaan jääneistä asioista.

Koemme molemmat, että naisten elämäkokemukset ja selviytymistarinat ovat syventäneet ymmärrystämme nais erityisen työn tärkeydestä rikosseuraamus-asiakkaiden kuntouttamisessa. Opinnäytetyöprosessimme suurin oppiminen onkin tapahtunut juuri nais erityisen työskentelytavan kokonaisvaltaisen ymmärryksen saamisesta. Saimme syventyä lisää rikosseuraamusalan nais erityiseen työhän Laureassa maaliskuussa 2019 Kriminaalihuollon tukisäätiön järjestämän Naiset näkyväksi -hankkeen päätösseminaarin kautta.

Naisvankien päihderiippuvuuden ja rikollisen käyttäytymisen taustalla vaikuttaa usein vaikeat psykososiaaliset ongelmat sekä traumaattiset väkivalta- ja uhrikokemukset. Naisvankien toimipumina, kuntoutumina ja muutostyöskentely voi käynnistyä vasta, kun heidät kohdataan kokonaisvaltaisesti kaikkine haavoineen ja häpeäntunteineen, ihmisarvoa kunnioittavassa ja turvallisessa ilmapiirissä. Naisvankien kuntouttavat toiminna edellyttävät holologista lähestymistapaa. Ihminen kohdataan aidosti sellaisena kuin hän on, hänen huolensa otetaan vakavasti ja hänen äänensä kuullaan, hänestä pidetään kiinni ja hänen rinnallaan kuljetaan. Käyttämämme taustateoria on vahvistanut käsityksiämme siitä, että rikollisuudesta irrottautuminen on hyvin yksilöllinen, monista osatekijöistä muodostuva pitkäaikainen prosessi. Positiivisen kriminologian lähestymistapa on opettanut meitä tarkastelemaan desistanssia laajasti, samalla kiinnittämään huomiomme ihmisen yksilöllisiin ominaisuuksiin niin vahvuuksiin kuin heikkouksiinkin.

8.3 Opinnäytetyömme eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyömme tulokset nousevat kahdeksan kristillisen kuntoutuksen käyneen naisvankin haastatteluista. Työmme tarkoituksena on tuottaa tärkeää tietoa kristillisen kuntoutuksen ja tuetun vapautumisen merkityksestä naisvankin muutostyöskentelyssä ja rikollisuudesta irrottautumisessa. Tämä on edellyttänyt meiltä opinnäytetyön tekijöinä vastuuta hyvän tieteellisen käytännön mukaisesta toiminnasta opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa. Tutkijoiden toimiltaan edellytetään rehellisyyttä ja tunnollisuutta yleisesti, mutta aivan erityisesti tutkimusaineiston hankinnassa ja analyysissä (Kuula 2011, 30). Tutkimuksemme luotettavuuden varmistamiseksi olemme tehneet näkyväksi koko tutkimusprosessimme; mitä olemme tehneet, miten olemme tehneet ja miksi olemme tehneet juuri niin kuin olemme.

Ennen opinnäytetyön aloittamista olemme hankkineet tarvittavat luvat ja tiedottaneet sidosryhmiä työn aloittamisesta sekä sopineet keskinäisistä vastuista ja velvollisuuksista sekä aineiston tallentamisesta asianmukaisesti. Lähetimme lokakuussa kyselyn kymmenelle KriKun käyneelle naiselle ja tiedustelimme heidän halukkuuttaan osallistua haastatteluun opinnäytetyömme aineiston hankkimiseksi (Liite 3). Saimme kahdeksan hyväksyvää vastausta ja säilytimme haastateltavien tunnisteellisiä suostumuslomakkeita asianmukaisesti. Sovimme haastateltavien kanssa haastattelujen ajankohdasta ja varsinaisena haastattelupäivänä pyysimme heitä vielä kirjoittamaan kirjallisen suostumuslomakkeen (Liite 4), josta kävi ilmi työmme alustava nimi, tarkoitus sekä osallistumisen vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus sekä keskeyttämisen mahdollisuus ilman perusteltua syytä.

Olemme opinnäytetyössämme ottaneet huomioon teemahaastattelun tuloksena saadun aineiston arkaluonteisuuden. Laadimme teemahaastattelurungon ja tarkentavat kysymykset huolellisesti ja tutkittavia kunnioittavasti. Kiinnitimme erityistä huomiota kaikissa opinnäytetyön vaiheissa, että emme vahingoita tutkittavia aineiston keruussa, aineiston säilyttämisessä emmekä julkaisuvaiheessa. Pilottoimme haastattelurungon tutkittavien kanssa työskennelleen

ohjaajan kanssa ennakoidaksemme haastattelun kestoja sekä varmistuaksemme kysymysten toimivuudesta ja soveltuvuudesta kohderyhmäämme ajatellen. Suhtauduimme haastateltaviin kohteliaasti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Tutkittavien kertoessa vaikeista elämäkokemuksistaan otimme huomioon, että kysely voisi aiheuttaa vastaajalle henkistä haittaa, kuten traumaattisen kokemuksen aktivoitumisen, häpeän- tai vihantunteita. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi havainnoimme vuorovaikutustilanteessa tutkittavien tunnereaktioita ja mahdollisia käyttäytymisen muutoksia. Havaintojemme mukaan tutkittavamme eivät kokeneet henkistä haittaa haastattelutilanteessa. Toteutimme haastattelut luottamuksellisesti ja esitimme tutkimustulokset hyvää tieteellistä käytäntöä ja tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen. Varmistimme jo aineiston analyysivaiheessa tunnistetietojen häivyttämisen ja varmistelimme sitä edelleen tulosten kirjoittamisvaiheessa. Tallensimme ja suojasimme haastatteluaineiston huolellisesti ja hävitämme sen asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä.

Tulosten kirjoittamisessa olemme pyrkineet erityiseen huolellisuuteen ja tarkkaavaisuuteen siinä, että tulokset nousevat vain aineistosta ja ne kirjoitetaan rehellisesti. Taustateoriassa olemme käyttäneet runsaasti lähdekirjallisuutta ja tieteellisiä artikkeleita, joka on vaatinut meiltä tarkkuutta lähdeviittausten asianmukaiseen kirjaamiseen. Olemme varmistaneet, että opinnäytetyössämme käyttämämme teoreettinen kirjallisuus on luotettavaa sekä ajankohtaisia tutkimuskysymystemme kannalta. Esitellessämme kristillisen kuntoutusosaston toimintaa olemme lisäksi käyttäneet työelämäkumppanimme sisäisiä materiaaleja julkisten dokumenttien puuttuessa. Kirjoittaessamme opinnäytetyömme tuloksia, olemme pyrkineet etsimään johtopäätöksillemme tukea teoreettisesta lähdeaineistostamme mahdollisimman monipuolisesti. Tällä tavoin olemme myös itse voineet arvioida tulostemme luotettavuutta. Työmme tulosten luotettavuutta lisää myös se, että olemme tehneet tutkimuksemme parityönä, jolloin meillä on ollut mahdollisuus yhdessä pohtia tulosten sekä johtopäätösten oikeellisuutta. Olemme aktiivisesti tarkastelleet opinnäytetyömme tulosten yhteyttä aikaisempiin tutkimuksiin ja tieteellisiin julkaisuihin. Tarkastellessamme luotettavuutta olemme samalla arvioineet opinnäytetyömme tulosten merkittävyyttä rikosseuraamusalan nais erityiselle työlle. (Tuomi ym. 2018, 181-182.)

Opinnäytetyömme luotettavuutta monimutkaisempi eettinen pohdinta liittyy objektiivisuuden kysymykseen. Ymmärrämme, että täydellinen objektiivisuus laadullisessa tutkimuksessa on mahdotonta, koska tutkijan oma kehys, kuten esimerkiksi ikä, sukupuoli, uskonto, tai virka-asema vaikuttavat osaltaan mitä hän kuulee ja havainnoi (Tuomi ym. 2018, 160). Tutkimussuunnitelmaseminaarissa opponenttimme kiinnitti huomiota aiheen valintaamme, jota olimme perustelleet omasta kiinnostuksestamme kristillistä vankilatyötä kohtaan. Opponenttimme huomio toi meille arvokkaan näkökulman, sillä se auttoi meitä tunnistamaan asian jo varhaisessa vaiheessa. Näin pystyimme varautumaan ennakkoon mahdollisiin vaaroihin tulkita ja havainnoida tutkittavia omien arvosidonnaisuuksiemme kautta. Opinnäytetyömme objektiivisuuden kuuluu olennaisesti myös lähde- ja tutkimusaineiston valinta sekä niiden rehellinen

tulkinta. Vaikka tunnemme kristillisen kuntoutumisen osa-alueita jo entuudestaan, opinnäytetyömme tulokset ja johtopäätökset perustuvat vain haastatteluaineistosta keräämäämme tietoon. Aikaisemmat havainnot, teoriat tai tiedot eivät ole ohjanneet analyysimme tekemistä silloinkaan, kun ne ovat olleet ristiriidassa omien näkemystemme kanssa.

Pohtiessamme opinnäytetyöprosessiamme kokonaisuutena, koemme onnistuneemme noudattamaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita prosessimme jokaisessa vaiheessa. Kiinnitimme työmme objektiivisuuteen erityistä lisähuomiota turvataksemme objektiivisuuden toteutumisen läpi koko prosessin. Myös eettisyyden ja luotettavuuden kysymykset pohdituttivat meitä ja koemme, että olemme onnistuneet näidenkin toteuttamisessa kiitettävästi. Otimme huomioon opinnäytetyön prosessissa myös sen, että toinen meistä tunsu osan haastateltavista entuudestaan ja oli kuullut heidän näkemyksiään naisvankien tarpeista Hämeenlinnan vankilassa aikaisemminkin. Mikäli asialla on ollut jotain merkitystä opinnäytetyöprosessimme kannalta, arvioimme tuttavuuden vaikuttaneen lähinnä myönteisesti haastateltaviin jännittyneisyyttä lieventävänä tekijänä. Toisen kokemattomuus tutkijana ja toisen kokemattomuus haastattelijana eivät ole vaikuttaneet siihen, ettei eettisyyden ja luotettavuuden periaatteisiin olisi kiinnitetty niiden vaatimaa huomiota. Toisaalta molempien aikaisemmat kokemukset tutkijana ja haastattelijana täydensivät toisiaan ja saattoivat siten toimia suojaavina tekijöinä tällä tärkeällä alueella.

8.4 Opinnäytetyön hyödyllisyys, kehittämis- ja jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää ViaDian kristillisen kuntoutuksen merkitystä naisvankien muutosprosessissa ja rikoksettoman elämän tavoittelussa haastattelussa nousseiden tulosten pohjalta. Lisäksi halusimme selvittää, millä tavoin ViaDian tuetun vapautumisen malli parantaa naisvankien yhteiskuntaan integroitumista. Tarkoituksena oli tuottaa ViaDialle myös tärkeää tietoa siitä, miten ViaDia ja Rikosseuraamuslaitos voisivat yhdessä kehittää naiseryistä kristillistä kuntoutusta. ViaDia hyödyntää opinnäytetyötämme koulutuksissa, vanki- ja kriminaalisyössään hyvien käytänteiden levittämisessä sekä uusien työntekijöiden perehdyttämisessä ja koulutuksessa. ViaDia hyödyntää opinnäytetyötämme Rikosseuraamuslaitoksen kanssa käytävissä jatkoneuvotteluissa.

Opinnäytetyömme antaa äänen sekä entisille että nykyisille naisvangeille, jotka ovat osallistuneet ViaDian Hämeenlinnan vankilalle tuottamaan kristilliseen kuntoutukseen. Opinnäytetyö tekee näkyväksi ViaDian jo vankeusaikana aloittaman kristillisen kuntoutuksen sisällön sekä sen merkityksen naisten muutostyöskentelylle. Työmme kautta olemme saaneet arvokasta tietoa siitä, mitkä tekijät käynnistävät rikollisuudesta irrottautumisen prosessin sekä siitä, miten prosessi on jokaisen haastateltavan kohdalla edennyt ja mitkä tekijät lopulta ylläpitävät naisten rikoksetonta elämää. Työmme avaa naisten näkemyksiä luottamuksen ja yhteenkuuluvuuden tunteen rakentumisesta sekä KriKun eri kuntoutusmenetelmien merkityksestä identiteetin ja minäkuvan muutokseen. Lisäksi opinnäytetyömme tekee näkyväksi kaikki ne

konkreettiset ViaDian tuetun vapautumisen mallin keinot sekä tuki- ja palvelumuodot, jotka mahdollistavat naisvankien yhteiskuntaan kiinnittymisen ja rikoksettoman elämäntavan ylläpitämisen. Uskomme näiden asioiden lisäävän niin Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan kuin ViaDiankin toimijoiden tietoisuutta kristillisen kuntoutuksen sisällöstä ja tärkeydestä osana rikoksetontekijöiden kuntoutusta ja rikollisuudesta irrottautumista. Uskomme, että ViaDia huomioi työstämme nousseita kehittämisajatuksia suunnitellessaan naisten kristillisen kuntoutuksen muotoa ja sisältöä Hämeenlinnan uuteen naisvankilaan.

Opinnäytetyömme tulosten ja naisten tuomien kehittämisideoiden lisäksi löysimme omia kehittämisideoita naisten kristillisen kuntoutuksen sisällön suunnitteluun. Tulimme siihen tulokseen, että päihderiippuvuuden käsittelyn sekä riippuvuudesta toipumisen tulisi olla merkittävämpi ja jäsennellympi osa KriKun sisältöä. Tämä nousi esille myös opinnäytetyömme tuloksissa, jossa puhuttiin päihderiippuvuuden käsittelystä. Koska valtaosa vangeista sairastaa päihderiippuvuutta, on siitä toipumisella merkittävä vaikutus uusintarikollisuuden vähentämiseen. Koska KriKu on päihdeeton, luo se erinomaiset mahdollisuudet päihderiippuvuudesta toipumiseen ja sitä kautta mahdollistaa raitistumisen sekä naisten päihderiippuvuuden taustalla olevien asioiden ja traumojen työstämisen. Haastatteluja tehdessämme kiinnitimme huomiota KriKun elämähallintataitojen sisällön jäsentymättömyyteen. Elämähallintataitojen olisi hyvä keskittyä yhteisten ruoanlaittohetkien lisäksi esimerkiksi raha-asioiden hoitamiseen, naiseuteen liittyviin teemoihin ja estetiikkaan, viranomaisasiointeihin ja sähköisten asioiden hoitamisen perehdyttämiseen. Tulimme lisäksi siihen tulokseen, että ulkopuolisten vierailijoiden monipuolisuutta tulisi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää nais erityisten ja kristillisten teemojen ympärillä. Tämä tuli esille opinnäytetyömme tuloksista, joiden mukaan vankilan ulkopuolta saapuvia vieraita arvostettiin paljon. Näin ollen yhtenä vertaistuen muotona voisivat toimia vankilan ulkopuolelta saapuvat vieraat, joiden käynnit voisi kytkeytyä vaihtuvien teemojen ympärille kuten musiikkiin ja lauluun, kokemusasiantuntijuuteen ja vapautumiseen valmentautumiseen.

Vanajan vankilan johtajan, Kaisa Tammi-Moilasen puhe Naiset näkyväksi -seminaarissa 8.3.2019 painotti nais erityisen työn tuntemuksen lisäämisen tärkeyttä rikosseuraamusalalla. Hän toi esille seikan, jonka mukaan rangaistuksen täytäntöönpanossa tulisi ottaa huomioon vankeuden haittojen minimointi. Vaikka tiedämme, että vankeuden tehtävänä on sovittaa tehty rikos yhteiskunnan silmissä, tulisi vankeusaikana panostaa kannustavaan, naisystävälliseen ja itsekunnioitusta lisäävään ilmapiiriin, tunne-elämän taitojen oppimiseen sekä traumojen työstämiseen. Rikosseuraamuslaitoksen tulisi mielestämme erikseen huomioida strategiasaansa nais erityisen työn tärkeys osana yhdyskuntaseuraamus- ja vankeusvankien täytäntöönpanoa ja näin ollen jalkauttaa nais erityisen työn tuntemusta vankilahenkilökunnan tietoisuuteen paremmin.

Pohtiessamme opinnäytetyömme jatkotutkimuksen aiheita, pidämme tärkeänä edelleen jatkaa kristillisen kuntoutuksen vaikuttavuuden tutkimusta, koska sitä on tutkittu verrattain vähän. Tämä mahdollistaisi useamman kristillisen kuntoutuksen läpikäyneen ihmisen kokemusten tutkimisen ja sitä kautta kuntoutuksen kehittämisen edelleen. Nais erityisen tutkimuksen näkökulmasta olisi tärkeää saada tietää erityisesti suomalaisten naisvankien traumakokemusten ja päihderiippuvuuden yhteydestä toisiinsa. Mielekkäänä jatkotutkimusaiheena esitämme ViaDialle seurantatutkimusta siitä, miten haastattelemamme naiset jatkavat elämäänsä vankilasta vapautumisensa jälkeen ja miten he ovat juurtuneet osaksi yhteiskuntaa. Olimme lisäksi kiinnostuneita saamaan tietoa siitä, millä tavoin itse rikollisuudesta irrottautuneet ovat ja voivat tulevaisuudessa olla auttamassa muita päihde- ja rikosmaailmasta irrottautumaan haluavia.

Lähteet

Painetut

Carlen, P. 2002. *Women and Punishment. The struggle for justice.* Willan Publishing. Devon, UK.

Granfelt, R. 2007. "Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa". Tutkimus naisvankien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Rikosseuraamusvirasto.

Hiltunen, T., Kujala, V., Mattila, K. 2005. *Näkyvä piilo. Päihdeongelmaisen naisen matka haavoittuneesta lapsuudesta eheyteen.* Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2017. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö.* Helsinki: Unigrafia Oy.

Kaksitoista askelta. 1996. *Ehyempään aikuisuuteen. Opas Kristus-keskeisen parantumisen tielle.* Salme Moksunen. Juva: WSOY.

Kananen, J. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta.* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu -sarja. Suomen Yliopistopaino Oy.

Karsikas, V. 2005. *Selvinpäin olosta tulee hyvä fiilis. Päihdeongelmaisten vankien voimaantuminen.* Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/2005. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Kiiveri, L., Hännikäinen-Uutela, A-L. 2008. *Huume- ja väkivaltarikoksista tuomitun naisen voimaantuminen ja identiteetin uudelleenrakentuminen.* Kasvatus 40 (4), 294-306.

Kirkkohallitus 2015. *Uskonnonharjoittaminen vankiloissa. Selvitys uskonnon harjoittamiseen vankiloissa liittyvistä kysymyksistä. Työryhmän raportti 30.4.2015.* Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 28. Helsinki.

Knuuti, U. *Matkalla marginaalista valtavirtaan? Huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia 1/2007.* Helsinki: Yliopistopaino.

Kujala, V., Hiltunen, T. 2007. *Minä kasvan. Teemoja naisen kasvuun ja riippuvuuksista toipumiseen.* Sininauhaliitto ry. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Kuula, A. 2011. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys.* Jyväskylä: Bookwell Oy.

Laine, M. 2014. *Kriminologia ja rankaisun sosiologia. 2. uudistettu laitos.* Helsinki: Tietosanomama Oy.

Lavikkala, R., Linderborg, H. (toim.) 2011. *Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 2/2011.*

Natti, R., Ety, E. 2011. *A Different Perspective: Introducing Positive Criminology. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology (55(2) 305-325.* SAGE Publications.

Naiset näkyviksi. 2008. *Työryhmän mietintö. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 3/2009.*

Niemi, P. 2013. *Resuinen ja rikas. Itsetunto, identiteetti, tunteet, tahto.* Hämeenlinna: Päiväosakeyhtiö.

Näre, S., Ronkainen, S. 2008. Paljastettu intiimi - sukupuolittuneen väkivallan dynamiikka. Lapin yliopistokustannus.

Maruna, S. 2001. Making Good. How ex-convicts reform and rebuild their lives. American Psychological Association. Washington, D.C.

McNeill, F. 2012. Four forms of 'offender' rehabilitation: towards an interdisciplinary perspective. *Legal and Criminological Psychology*, 17 (1). pp. 18-36. Enlighten - Research publications by members of the University of Glasgow.

Sheenan, R., Mclvor, G., Trotter, C. 2011. Working with women offenders in the community. Devon, UK: Willan Publishing.

Tuloksellisuustarkastuskertomus. 2016. Uusintarikollisuuden vähentäminen rangaistusaikana ja sen jälkeen. Valtiontalouden tarkastuskertomukset 18/2016.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannus-osakeyhtiö Tammi.

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015.

Uggen, C., Kruttschnitt, C. 1998. Crime in the Breaking: Gender Differences in Desistance. *Law & Society review*; 1998; 32,2. ProQuest Central pg. 339.

Virokangas, E., Väyrynen, S. (toim.) 2013. Varjoja naiseudessa. UNIPress.

Virokangas, E., Väyrynen, S. (toim.) 2015. Varjoja naiseudessa. UNIPress.

Sähköiset

Kansan Raamattuseura. 2018a. Viitattu 10.7.2018.

http://www.kansanraamattuseura.fi/seurakunnille_ja_yhteisoille/koulutuspalvelut/koulutusta_seurakuntalaisille/uskon_perusteet_alfa-kurssi

Kansan Raamattuseura. 2018b. Viitattu 10.7.2018.

http://www.kansanraamattuseura.fi/sinulle/toiminta/elamanvaiheissa/kristillinen_toipumist_yo_krito

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2018. Normaalisuusperiaate. Viitattu 9.4.2019.

<https://www.krits.fi/2018/02/normaalisuusperiaate/>

Kujala, A. 2018. Perustelumuihistio Hämeenlinnan naisvankilan uudisrakennushankkeesta. OM 9/252/2018. Viitattu 18.8.2018 ja 7.4.2019.

<https://docplayer.fi/111351638-Oikeusministerio-osastopaallikko-om-9-252-2018-arto-kujala-perustelumuihistio-hameenlinnan-naisvankilan-uudisrakennushank-keesta.html>

L767/2005. Vankeuslaki. 2018. Viitattu 10.7.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Nuutinen, T. 2015. Kuntouttavan päiväkeskuksen toimintamalli ja tärkeimmät asiakastyöhön liittyvät palvelut. Opas työntekijöille. ViaDia Joensuu ry. Viitattu 19.5.2018.

<http://www.viadia.fi/wp-content/uploads/2014/06/ViaDia-kuntouttavan-p%C3%A4iv%C3%A4keskuksen-opas-Teija-Nuutinen-.pdf>

Oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimus vuosille 2018-2021. Rikosseuraamuslaitos. 2018. Viitattu 19.8.2018.

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/netra-asiakirjat/BT4m34zA7/Tulossopimus_RISE_2018-2021_VALMIS.pdf

Päihdetyön linjaukset vuosille 2012-2016. Rikosseuraamuslaitos. 2012. Viitattu 25.7.2018.

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6Cr2xRZTS/Paihdelinjaukset_2012-2016_RINKIIN.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2017. Arvot ja strategia. Viitattu 19.8.2018.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2018. Hämeenlinnan vankila. Viitattu 18.8.2018.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/hameenlinnanvan-kila.html>

Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2018. 31.5.2018. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 3/2018. Viitattu 13.4.2019.

https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/8EkmTdva3/2018-03_Rikosseuraamusasiakkaat_1.5.2018_03.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2018. Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2018. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 1/2019. Viitattu 21.3.2019.

https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/netra-asiakirjat/OPtREF05X/Rikosseuraamuslaitoksen_tilinpaaatos_ja_toimintakertomus_2018.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 23.3.2019.

https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_3.html

Suomen AA. 2018. Viitattu 10.7.2018.

<http://www.aa.fi/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2012a. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauspäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 23.3.2019.

https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2012b. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteissä. Viitattu 23.3.2019.

<https://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa#1>

Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2016. Uusintarikollisuuden vähentäminen rangaistusaikana ja sen jälkeen. Tuloksellisuustarkastuskertomus. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomukset 18/2016. Viitattu 19.5.2019.

<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15081354/uusintarikollisuuden-vahentaminen-rangaistusaikana-ja-sen-jalkeen-18-2016.pdf>

ViaDia ry. 2018. Viitattu 29.6.2018.

<http://www.viadia.fi/>

Viitanen, P. 2013. The Health, Work Ability and Healthcare Needs of Finnish Female Prisoners. ACADEMIC DISSERTATION University of Tampere, School of Health Sciences Finland. Viitattu 26.5.2018.

<file:///C:/Users/ullaf/Desktop/LAUREA%20ULLA/ONT/Alneistoja/Päivi%20Viitanen.pdf>

Vuosikertomus 2016. ViaDia ry. Yhdessä hyvinvointiin! Viitattu 19.5.2018.
http://www.viadia.fi/wp-content/uploads/2014/06/VIADIA_RY_VUOSIKERTOMUS_2016.pdf

Wright, E., DeHart, D., Koons-Witt, B., Crittenden, C. 2013. 'Buffers' against crime? Exploring the roles and limitations of positive relationships among women prisoners. USA: University of Nebraska-Omaha. Viitattu 26.5.2018.
<http://journals.sagepub.com.nelli.laurea.fi/doi/pdf/10.1177/1462474512466199>

Julkaisemattomat

KriKu. 2018. Kristillinen kuntoutus naisille -esite. ViaDia Pirkanmaa ry.

Kuviot

Kuvio 1: Naisvangin tie rikoksettomaan elämään Krikun ja ViaDian avulla	57
---	----

Liitteet

Liite 1: Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnon tutkimuslupa.....	77
Liite 2: Teemahaastattelurunko	79
Liite 3: Saatekirje opinnäytetyön haastatteluun osallistumisesta.....	81
Liite 4: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta	82
Liite 5: Esimerkki analyysitaulukosta	83

Liite 1: Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnon tutkimuslupa

Tutkimuslupa

27.9.2018

40/332/2018

Opiskelijat
 Ulla Forsblom
 Katriina Kerttula-Hiippavuori
 Laurea ammattikorkeakoulu
 Rikosseuraamusala

Hakemuksenne 26.9.2018

Tutkimuslupahakemus

Olette hakeneet Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea ammattikorkeakoulun Rikosseuraamusalan opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii [REDACTED]. Työelämän yhteistyökumppanina toimii ViaDia ry:n vanki- ja kriminaaliryhmän toiminnanjohtaja [REDACTED].

Tutkimuksen aihe

Kristillisen kuntoutuksen merkitys naisvängin henkilökohtaisessa muutosprosessissa kohti rikoksetonta elämää

Tutkimuksen toteutus

Tarkoituksena on haastatella 8-10 Hämeenlinnan vankilassa Kristilliseen kuntoutukseen osallistunutta naisvankia.

Lupahakemus

Haen lupaa haastatteluihin

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti. Vankien haastattelut tulee tehdä vankilan johtajan tai apulaisjohtajan suostumuksella ja välityksellä.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista ja heiltä tulee pyytää yksilöity kirjallinen suostumus osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilan muulle toiminnalle.

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää sähköinen kopio tai paperikopio vankilalle, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle.

Pauli Nieminen
kehitysjohtaja

Peter Blomster
erikoistutkija

Tiedoksi

Hämeenlinnan vankilan johtaja
Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja

Liite 2: Teemahaastattelurunko

0 TAUSTATIEDOT

- ikä
- vankeuslaji
- vankeuden syy
- vankeuden pituus
- vankeuskertaisuus
- koulutustausta, ammatti, toimeentulo
- perhesuhteet
- asuminen

1 TEEMA: KRIKU -RYHMÄÄN LIITTYMINEN

- miten sait kuulla Krikusta?
- mikä Krikussa herätti kiinnostuksesi, miksi päätit hakea Krikuun?
- oliko vankilassa samanaikaisesti menossa muita sinulle sopivia (tai kilpailevia) toimintoja/ohjelmia?
- miten haku tapahtui? (kerro hakuprosessista, hyvät/huonot kokemukset)
- kuvaile lyhyesti elämäntilannettasi hakuvaiheessa?
- millaista apua toivoit saavasi Krikusta omaan elämäntilanteeseesi?
- oletko aikaisemmin ollut mukana seurakunnan tai muussa hengellisessä toiminnassa?
- olitko aikaisemmin kuullut ViaDiasta ja sen toiminnasta? kerro mitä tiesit (mitä muuta olisit tarvinnut/kaivannut?)

2 TEEMA: KRISTILLISEN KUNTOUTUKSEN MERKITYS MINÄKUVAN MUUTOKSESSA

- kerro Krikun sisällöstä?
 - rukous
 - Raamatun luku
 - Alfa-kurssi
 - Krito-kurssi (kristillinen toipuminen)
 - Onko vaikuttanut siihen, millä tavalla näet itsesi?
 - Onko se tuonut helpotusta sisäiseen tilaasi?
 - päihdekuntoutus
 - Elämä eheäksi -arjenhallintataidot
 - puhujavieraat
 - yksilökeskustelut
 - mitä muuta
- millainen merkitys em. toiminnoilla on ollut sinulle henkilökohtaisesti?
- oletko huomannut ajattelussasi tapahtuneen muutosta / onko minäkuvasi muuttunut?
- miten kuvaillet suhdettasi Jumalaan?
- kuvaile suhdettasi läheisiin: perhe, lapset, puoliso, sukulaiset, ystävät, ViaDia perhe
- onko Kriku vahvistanut sinua? (voimaantumisen, omien vahvuuksien löytyminen)
- kerro hengellisestä kasvusta?
- kerro mikä merkitys ohjaajalla sinulle oli / mitä haluat kertoa Krikun ohjaajasta?
- (mitä muuta olisit tarvinnut/kaivannut?)

3 TEEMA: IRRALLISUUDESTA VIADIA PERHEEN YHTEYTEEN

- Määrittele omin sanoin ViaDia perhe?

- Kuvaile miten yhteenkuuluvuus ViaDia perheeseen kehittyi? / Anna esimerkki?
- Mikä on mielestäsi ViaDian erityispiirre? (hengellinen sisarus, kuuluminen suureen Jumalan perheeseen vs. muihin yhteisöihin) / Anna esimerkki?
- Koetko saaneesi vertaistukea?
- Kerro mikä merkitys sinulle on vertaistuellalla / Anna esimerkki?
- (mitä muuta olisit tarvinnut/kaivannut?)

4 TEEMA: TUETUSTI KOHTI RIKOKSETONTA ELÄMÄÄ

- Kerro mitä valmiuksia Kriku on antanut sinulle / mitä sait Krikusta rikoksettoman elämän tavoitteluun?
- Kerro miten ViaDian tuetun vapautumisen malli on auttanut sinua käytännössä?
- Kerro mitä tulevaisuudensuunnitelmia sinulla on? (Koulutus, työ, työkokeilu, harrastukset jne.)
- Kerro tärkeistä ihmissuhteistasi, onko niissä tapahtunut muutoksia? (Muut sosiaaliset suhteet? ViaDia perheen jäsenet?)
- Minkä näet itsellesi merkityksellisimpänä tekijänä ylläpitämään rikoksetonta elämäntapaa?

5 TEEMA: TOIMINNAN KEHITTÄMINEN + VAPAA SANA

- Kun mietit omaa matkaasi, mikä on ollut hienointa ja miksi tätä toimintaa tulisi laajentaa ja/tai kehittää?
- Hämeenlinnaan valmistuu vuonna 2020 uusi naisvankila, millainen Kriku siellä tulisi olla?
- Haluatko lähettää jotain terveisiä Rikosseuraamuslaitokselle?
- Mitä vielä haluaisit sanoa?

Liite 3: Saatekirje opinnäytetyön haastatteluun osallistumisesta

Syksyinen hei!

Olemme Ulla ja Katriina ja opiskelemme rikosseuraamusalan sosionomiksi. Kirjoitamme tällä hetkellä opinnäytetyötämme.

Olet käynyt kristillisen kuntoutuksen, Krikun, ja olet sitä kautta saanut kosketuksen ViaDian toimintaan. Haluaisimme haastatella sinua kristillisestä kuntoutuksesta ja ViaDian kautta saamastasi tuestasi jossain vaiheessa vapautumisen polkua. Haastattelu on rento keskustelutapahtuma ja sen kesto on n. 1-2h eikä haastattelusta aiheudu sinulle kustannuksia eikä sinua voida tunnistaa haastattelun tietojen perusteella.

Haastattelussa ilmi tulevat asiat ovat luottamuksellisia ja jäävät vain meidän haastattelijoiden tietoon opinnäytetyötämme varten. Voit koska vain keskeyttää osallistumisesi haastatteluun ilman perusteltua syytä.

Olisimme kiitollisia, jos haluaisit osallistua haastatteluun ja olla näin kehittämässä Krikua entistä paremmaksi ja sitä kautta monet muutkin naisvangit voisivat saada apua rikoksetto-
maan elämäänsä Krikusta!

Toivomme ystävällisesti, että palautat tämän vastauslomakkeen joka tapauksessa oheisessa postikuuressa viimeistään 18.10.2018. Postimaksu on maksettu puolestasi.

Nimi _____

Puhelinnumero _____

Sähköposti (valinnainen) _____

Osallistun haastatteluun

Ei kiitos, en tällä kerralla osallistu haastatteluun

Parhain terveisin,

Katriina Kerttula-Hiippavuori
p. 040 752 0759
katriina.kerttula-hiippavuori@student.laurea.fi

Ulla Forsblom
p. 040 563 6200
ulla.forsblom@student.laurea.fi

Liite 4: Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olen saanut tietoa Ulla Forsblomin ja Katriina Kerttula-Hiippavuoren opinnäytetyötutkimuksesta (työn alustava nimi Naisvangin matka irrallisuudesta yhteyteen ja rikollisuudesta rikoksettomaan elämään) sekä työn tavoitteista.

Minulle on selvitetty tutkimustyön tarkoitus, tavoitteet sekä keskeiset tutkimusmenetelmät. Tiedän, että osallistumiseni haastatteluun on täysin vapaaehtoista. Olen tietoinen siitä, että haasteluissa ilmi tulevat asiat ovat luottamuksellisia ja jäävät vain haastattelijoiden tietoon. Olen tietoinen myös siitä, että haastattelusta ei aiheudu minulle kustannuksia eikä minua voida tunnistaa antamieni haastattelujeni kautta.

Suostun, että haastattelussa ilmi tulevia asioita voidaan käyttää tutkimustarkoitukseen. Tiedän, että voin koska vain keskeyttää osallistumiseni haastatteluihin ilman perusteltua syytä.

Kaikki minua koskevat tiedot hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Paikka _____ ja päivämäärä ____ / ____ 2018

Suostumuksen antajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Tästä suostumuksesta on laadittu kaksi (2) yhtäpitävää ja saman sisältöistä kappaletta. Toinen kappale jää suostumuksen antajalle ja toinen kappale jää opinnäytetyön tutkimuksen tekijöille.

Liite 5: Esimerkki analyysitaulukosta

TEEMA 2 KRISTILLISEN KUNTOUTUKSEN MERKITYS MINÄKUVAN MUUTOKSESSA
Kysymys: Onko KriKu vahvistanut sinua (voimaantuminen, omien vahvuuksien löytyminen)?

Suora lainaus	Alaluokka	Yläluokka
"Kyllä mä sen niin koen." "On oppinut näkemään asioita uudesta valosta nii se rakentaa itteään ihan eri tavalla, se vahvistaa ihmistä, että oppii huomaamaan sen et ei tarte olla vahva et voi olla myös heikko" "On parempi olla ittensä kanssa eikä olla koko ajan silleen että pitäis olla jotain muuta kun mitä on."	- oman identiteetin löytyminen - valheellinen identiteetti pois	- identiteetin uudelleen rakentuminen
"ja se autto niinku mua kasvamaan ja näkemään asioita eri lailla"	- henkinen kasvu - asioiden tarkastelu uudessa valossa	- voimaantuminen
"En oo varma oonko mä kauheesti voimaantunut" "Mua hävetti aina hirveesti.. et minä en ääntäni avaa mutta sit loppujen lopuks ku must oli ihanaa aina laulaa ja mä en ois ikinä voi kuvitellakaa että mä niinku muiden edessä mut niin vaan annoin mennä"	- epävarmuus voimaantumisesta - häpeä siirtyy rohkeuteen -uudet taidot	- identiteetin uudelleen rakentuminen
"Joo, kyllä et mulla tuli siellä tosi vahvana, että sit kun vapautuu, niin mä haluaisin tehdä töitä vapautuvien vankien kanssa"	- oma kutsu ja tulevaisuuden työ	- voimaantuminen
"On toki"		
"Se on auttanu mua siis kaikessa"	- kokonaisvaltainen	-voimaantuminen
"Ku en tullut toimeen vankitoverin kanssa ja oli hankala tilanne ni pääs kumminki vähä keskustelemaan ja sitte sitä raamatunlukemista ja siitä puhumista ja sen ymmärtämistä ja sitä kautta myöski sitte tuli sitä anteeksiantoo ja sitte armoo toista kohtaan... "	- uudet toimintamallit - armo ja anteeksi-anto toisia kohtaan	- voimaantuminen - uusi identiteetti
"Mä oon esimerkiks alottanu tän työn ja mä oon valmistunu lähihoitajaks" "Mä oon ollu maailman surkein rahankäyttäjä.. ja sit mut yhtäkkiä laitetaan	- työn ja ammatin mahdollistaminen	-voimaantuminen - uusi identiteetti

<p>vastuuseen et paljonko meidän kirppari tuottaa" "Ehdottomuudet on menny pois ja myöski se ihmisten kohtaaminen ja hyväksyminen, ja vastaanottaminen et kaikki nää on</p> <p>saanut kasvattaa mua ihmisenä ihan mielettömän paljon.. "Vankilassa mä oon ensimmäisen kerran kokenut empatiaa elämässäni ja nyt mä saan olla täällä ja mä saan olla niitä ihmisiä varten ja se toisten onnellisuuden näkeminen on ehkä se mikä mua voimaannuttaa kaikista eniten et ei se, mitä mä voin omaksi hyväkseni tehdä ei tuo mulle mitään vaan se mitä mä voin toisille antaa.." "Lähimmäisen rakkaus on mulle kaikista suurin ja tärkein arvo mitä mä voin toteuttaa ja mihinkä Jumala on mut kutsunut myös tän työn kautta" "Positiivisten tunteitten kehä on vahvistunu"</p>	<ul style="list-style-type: none"> - elämänhallintataitojen vahvistuminen - muiden ihmisten hyväksyminen, joustavuus asioita ja ihmisiä kohtaan - halu jakaa sitä hyvää mitä itse on saanut - toisten onnellisuuden näkeminen -tunne-elämä eheytynyt, positiiviset tunteet 	
--	--	--